

PRIRUČNIK ZA

ETIČKO I NEDISKRIMINATORNO

IZVEŠTAVANJE O NASILJU
PREMA ŽENAMA U
ONLAJN SFERI

Autorke: dr Kosana Beker, Vesna Dobrosavljević i Sanja Radivojević
Saradnice: Biljana Janjić i Višnja Tatić

SKRAĆENICE

CEDAW	<i>Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women</i> (Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena)
ESLJP	Evropski sud za ljudska prava
EU	Evropska unija (<i>European Union</i>)
GAK	Ginekološko-akušerska klinika
KZ	Krivični zakonik
MUP	Ministarstvo unutrašnjih poslova
OEBS	Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju
PZR	Poverenik za zaštitu ravnopravnosti
RS	Republika Srbija
SAD	Sjedinjene Američke Države
UN	Ujedinjene nacije (<i>United Nations</i>)
ZJIM	Zakon o javnom informisanju i medijima
ZKP	Zakonik o krivičnom postupku
ZZD	Zakon o zabrani diskriminacije

SADRŽAJ

Skraćenice	4	3.2.2. Pravna odgovornost internet portala u odnosu na korisnički generisane sadržaje	13	5.3. Izveštavanje onlajn medija iz perspektive žena koje su prijavile nasilje i novinara/ki koji pišu o nasilju prema ženama	48
1 Kome je namenjen ovaj priručnik	6	4 Mehanizmi zaštite prava u kontekstu medijskog izveštavanja	14	5.3.1. Odnos prema ženi koja je prijavila nasilje i drugim sagovornicima/cama	48
2 Metodologija istraživanja o izveštavanju o nasilju prema ženama u onlajn sferi	7	4.1. Vansudski mehanizmi zaštite	14	5.3.2. Edukativna funkcija medija	49
3 Pravni okvir	8	4.1.1. Poverenik za zaštitu ravnopravnosti	14	5.3.3. Specifičnosti izveštavanja onlajn medija	50
3.1. Međunarodni pravni okvir	8	4.1.2. Savet za štampu	15	5.3.4. Korišćenje postojećih pravnih mehanizama	52
3.1.1. Savet Evrope	9	4.2. Sudski mehanizmi zaštite prava	16	5.3.5. Kontinuirane edukacije novinara/ki	52
3.1.2. Evropski sud za ljudska prava	9	4.2.1. Krivičnopravna zaštita	16	6 Preporuke	54
3.2. Nacionalni pravni okvir	10	4.2.2. Građanskopravna zaštita	16	7 Literatura	57
3.2.1. Kodeks novinara Srbije i smernice za primenu kodeksa u onlajn okruženju	11	4.2.3. Prekršajnopravna zaštita	17		
		5 Nasilje prema ženama u onlajn medijima	18		
		5.1. Kako onlajn mediji izveštavaju o nasilju prema ženama	18		
		5.2. Studije slučajeva	20		

1

KOME JE NAMENJEN OVAJ PRIRUČNIK

Nesporno je da mediji igraju važnu ulogu u kreiranju javnog mnjenja i u edukaciji javnosti. Sloboda izražavanja i informisanja od ključne je važnosti za napredak svakog društva. Istinито, blagovremeno, verodostojno i potpuno informisanje javnosti putem medija doprinosi razmeni informacija, ideja i mišljenja, jačanju vrednosti demokratskog društva i negovanju kulture ljudskih prava i tolerancije. Međutim, sloboda izražavanja nije apsolutna, i usko je povezana sa drugim pravima i slobodama sa kojima zajedno čini stubove savremenog demokratskog društva. S druge strane, rodna ravnopravnost je ustavni princip i ljudsko pravo čije je poštovanje preduslov razvoja demokratskog društva. Rodnu ravnopravnost i slobodu izražavanja prilikom usvajanja i implementacije politika i zakona ne bi trebalo posmatrati kao suprotstavljena prava, već je neophodno težiti isticanju njihove povezanosti i isprepletenosti.¹

1 Gender Equality Commission Steering Committee on Media and Information Society. Dostupno na: <https://rm.coe.int/prems-064620-gbr-2573-gender-equality-in-media/16809f0342>.

Usled nepostojanja čvrstog institucionalnog okvira za promovisanje nulte tolerancije na nasilje, mediji u Srbiji često doprinose očuvanju rodних stereotipa, održavanju tradicionalnih društvenih normi i rodno zasnovanoj diskriminaciji.

Pored toga, neprikladno i neetičko medijsko izveštavanje o nasilju prema ženama doprinosi i njihovoj sekundarnoj viktimizaciji, i šteti žrtvama na brojne načine, izazivajući teške fizičke i emocionalne posledice. Ovo je posebno značajno imajući u vidu da su onlajn mediji sve uticajniji, te da beleže konstantan rast uz visok stepen poverenja građana/ki. Istraživanje o poverenju u medije Evropske radiodifuzne unije iz 2021. godine pokazuje da građani/ke Srbije, za razliku od većine građana/ki EU, više veruju vestima na internetu, portalima i društvenim mrežama, nego tradicionalnim medijima.² Iako je televizija

2 Trust in media, EBU Operating Eurovision and Euroradio, September 2021. Dostupno i na: <https://www.cenzolovka.rs/mediologija/u-srbiji-se-vise-veruje-onlajn-medijima-u-ostatku-evrope-onim-tradicionalnim/>.

dominantan izvor informisanja (82%), 46% populacije primarno se obaveštava preko onlajn medija, a mlađa populacija (18–44 godine) uglavnom dolazi do vesti koristeći internet.³ Srbija je zemlja u kojoj je primećan trend rasta korisnika/ca digitalnih sadržaja, što potvrđuju i podaci Republičkog zavoda za statistiku koji pokazuju da internet u Srbiji koristi 81,2% stanovništva.⁴

Analiza medija o izveštavanju o nasilju prema ženama na društvenim platformama mejnstrim medija iz 2021. godine pokazala je da mediji u Srbiji u velikom broju slučajeva otkrivaju identitet žrtve, a češće izveštavaju o konkretnim slučajevima i ličnim pričama žena koje su preživele nasilje u odnosu na broj žrtava nasilja.⁵ Objave, posebno u tabloidima, sadrže senzacionalističke i/ili stereotipne izraze o nasilju i ženama. Na prisutnost i zastupljenost diskriminatorne terminologije u Srbiji i njenu nekažnjivost već godinama ukazuju brojni

3 Milivojević, Snježana, Ninković Slavnić, Danka, Bajčeta, Snežana, Informisanje u digitalnom okruženju u Srbiji, Centar za medijska istraživanja – Fakultet političkih nauka, Beograd, 2020, str. 12.

4 Dostupno na: <https://www.stat.gov.rs/sr-latn/ve-sti/20211022-godisnje-istrazivanje-o-ikt/?a=27&s=0>.

5 Đorđević, Aleksandra, Ranković, Larisa, Ivančević, Tamara, Višnjić, Jelena, Niškanović, Nataša, Standardno loše u nestandardno doba, BeFem kultura i akcija. Dostupno na: <https://eca.unwomen.org/en/digital-library/publications/2021/8/bad-as-usual-in-unusual-times>.

izveštaji međunarodnih organizacija. U Izveštaju o napretku Srbije u procesu pridruživanja EU za 2021. godinu ukazano je na to da se u medijima često tolerišu govor mržnje i diskriminatorna terminologija, a da regulatorni organi i tužioci retko reaguju na ovakve slučajeve.⁶

Priručnik koji je pred vama namenjen je pre svega novinarima i novinarkama, kao i urednicama i urednicima onlajn medija, ali i svima koji žele da unaprede znanja i veštine kada je reč o izveštavanju o društveno osetljivim temama, naročito o onim kao što je nasilje prema ženama. Osim toga, priručnik je namenjen i zainteresovanoj javnosti, građanima i građankama, kao i organizacijama civilnog društva, jer sadrži informacije o postupcima za ostvarivanje i zaštitu prava u slučajevima neetičkog i diskriminatornog izveštavanja medija.

Nadamo se da smo ovim priručnikom uspele da jasnim i jednostavnim smernicama i preporukama doprinesemo poštovanju prava građana i građanki na informisanje, uz istovremeno poštovanje prava na slobodu izražavanja i prava na rodnu ravnopravnost.

6 Izveštaj o napretku Srbije, 2021. godina, Evropska komisija. Dostupan na: https://www.mei.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/godisnji_izvestaji_ek_o_napretku/izvestaj_ek_oktobar_21.PDF.

2

METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA O IZVEŠTAVANJU O NASILJU PREMA ŽENAMA U ONLAIN SFERI

Tekst priručnika koji je pred vama podeljen je na nekoliko delova. Najpre je prikazan relevantan pravni okvir, koji se sastoji od međunarodnog pravnog okvira i nacionalnog pravnog okvira. U okviru dela koji se odnosi na međunarodni pravni okvir, ukratko su predstavljeni najvažniji međunarodni dokumenti kojima je regulisana ova oblast, uključujući i dokumente Ujedinjenih nacija i Saveta Evrope, kao i praksu Evropskog suda za ljudska prava. U delu nacionalnog pravnog okvira, pored Ustava Republike Srbije i relevantnih zakona, ukratko je predstavljen i *Kodeks novinara Srbije* sa „Smernicama za primenu kodeksa u onlajn okruženju“, kao i deo koji se odnosi na pravnu odgovornost internet portala za korisnički generisane sadržaje. Nakon toga su ukratko predstavljeni mehanizmi zaštite prava u kontekstu medijskog izveštavanja koji su na raspolaganju u Srbiji, a koji su podeljeni na sudske i vansudske mehanizme zaštite.

Centralni deo priručnika predstavljaju desk istraživanje o načinu izveštavanja onlajn medija o nasilju prema ženama i rezultati empirijskog istraživanja o izveštavanju onlajn medija o nasilju prema ženama. Empirijsko

istraživanje obuhvatilo je izradu pet studija slučaja o medijskom izveštavanju o nasilju prema ženama u čijem su fokusu onlajn portali. Kao kriterijum za izbor portala za analizu medijskog izveštavanja primenjena je njihova posećenost, što znači da je izabrano 10 najposećenijih portala: Blic.rs, B92.net, Nova.rs, Kurir.rs, N1 (rs.n1info.com), Mondo.rs, Danas.rs, Novosti.rs, Telegraf.rs i Alo.rs.⁷ U fokusu ovog dela istraživanja nalaze se nedavni slučajevi izveštavanja o nasilju prema ženama koji su bili zastupljeni u javnosti, odnosno koji su izazvali pažnju javnosti – izveštavanje o slučaju Miroslava Aleksića po prijavama glumica Milene Radulović i Ive Ilinčić; o slučaju Danijele Štajnfelđ protiv Branislava Lečića; o pokretu #NisamPrijavila; o indukovanim pobačajima i nasilju prema ženama u porodilištima; kao i o femicidima i pokušajima femicida. Analiza studija slučaja obuhvata period od januara 2021. do 30. marta 2022. godine.

⁷ U vreme kreiranja metodologije, početkom 2022. godine, korišćen je sledeći izvor informacija o posećenosti sajtova, dostupan na: <https://www.alexa.com/topsites/countries/RS>. U međuvremenu je ovaj izvor ugašen.

Pored toga, empirijsko istraživanje obuhvatilo je i pet dubinskih intervjua sa ženama koje su u javnosti progovorile o situacijama nasilja koje im se desilo ili koje su prijavile, kao i sa novinarkama koje su o ovim slučajevima izveštavale.

Dubinski intervjui obavljani su sa Ivanom Mastilović Jasnić, novinarkom *Blica* koja je pisala o iskustvima Milene Radulović i Ive Ilinčić, sa Ninom Stojaković i Dejanom Stošić u vezi sa #NisamPrijavila, sa Milicom Filipović o njenim iskustvima i izveštavanju o indukovanim pobačajima i akušerskom nasilju, i sa Žaklinom Tatalović, novinarkom N1, koja je i sama bila izložena nasilju.

Cilj dubinskih intervjua je predstavljanje uticaja negativnog i senzacionalističkog izveštavanja na žene koje su izašle u javnost sa svojim pričama. Pored toga, cilj dubinskih intervjua je i detaljniji opis uticaja medijskog izveštavanja na žene koje su u situaciji nasilja, kao i prikaz načina na koji su određeni onlajn mediji kreirali narativ o konkretnim slučajevima nasilja prema ženama i tako uticali na formiranje stavova i mišlje-

nja javnosti o ovoj temi, u čemu mediji igraju važnu ulogu. Dubinski intervjui obavljani su tokom maja i juna 2022. godine.

Organizovana je i jedna fokus grupna diskusija sa novinarkama koje izveštavaju o nasilju prema ženama. Na fokus grupi koja je održana 25. maja 2022. godine učestvovalo je pet novinarki i četvero aktivista za ljudska prava. Cilj ove diskusije bio je razmatranje najvažnijih preporuka za etičko i nediskriminatorno izveštavanje onlajn medija o nasilju prema ženama. Osnov za razgovor predstavljale su *Smernice za izveštavanje o nasilju prema ženama*, „Novinarki protiv nasilja“⁸ i preporuke date u publikaciji *Standardno loše u nestandardno doba*.⁹

Na kraju, date su preporuke za etičko i nediskriminatorno izveštavanje o nasilju prema ženama u onlajn sferi, čija bi primena znatno doprinela poboljšanju načina izveštavanja o ovoj delikatnoj temi.

⁸ Smernice za medijsko izveštavanje o nasilju prema ženama, Novinarke protiv nasilja, Beograd, 2022, dopunjeno izdanje. Dostupno na: <https://www.undp.org/sr/serbia/publications/smernice-za-medijsko-izve%C5%A1tavanje-o-nasilju-prema-%C5%BEenama>.

⁹ Đorđević, Aleksandra, Ranković, Larisa, Ivančević, Tamara, Višnjic, Jelena, Niškanović, Nataša, Standardno loše u nestandardno doba, op. cit. U pitanju je studija koja pruža bliži uvid u to kako su se različiti mediji, na svojim profilima na društvenim mrežama, bavili problemom nasilja prema ženama i devojčicama u periodu vanrednog stanja u Srbiji uvedenog zbog epidemije kovida-19 (15. mart – 6. maj 2020) i kako su korisnici/ce društvenih mreža reagovali/le na te izveštaje.

3

PRAVNI OKVIR

3.1. Međunarodni pravni okvir

Sloboda izražavanja i informisanja od ključne je važnosti za napredak svakog društva. Istinito, blagovremeno, verodostojno i potpuno informisanje javnosti putem medija doprinosi razmeni informacija, ideja i mišljenja, jačanju vrednosti demokratskog društva i negovanju ljudskih prava i tolerancije. U obavljanju svog posla, neophodno je da se mediji drže profesionalnih i etičkih normi u prikupljanju i obradi informacija, kao i da svoje izvore informisanja i ličnosti o kojima govore tretiraju sa dostojanstvom i na jednak način, bez diskriminacije. Ovaj izuzetno važan društveni posao na pravi način mogu ostvarivati samo oni mediji koji imaju punu slobodu izražavanja i kritičkovanja, kao i faktičku i pravnu mogućnost da ovo svoje pravo odbrane. Potreba da se sloboda izražavanja definiše, i značaj njene

primene i eventualnog ograničenja ovog prava, prepoznati su u najvišim međunarodnim pravnim aktima o ljudskim pravima.

Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima Generalne skupštine Ujedinjenih nacija (1948),¹⁰ iako politički dokument, zbog svoje opšte prihvaćenosti i dugotrajnosti može se smatrati opšteprihvaćenim pravilom međunarodnog prava.¹¹ Prema Univerzalnoj deklaraciji, svako ima pravo na slobodu izražavanja koja obuhvata i pravo da se ne

10 Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima, Generalna skupština Ujedinjenih nacija, 1948. Dostupno na: https://www.ohchr.org/sites/default/files/UDHR/Documents/UDHR_Translations/cnr.pdf.

11 Stojković, Miloš, Pokuševski, Dušan, Anonimna mržnja – Mehanizmi zaštite od govora mržnje na internetu, Beogradski centar za ljudska prava, Beograd, 2018, str. 17. Dostupno na: <http://www.bgcentar.org.rs/bgcentar/wp-content/uploads/2018/12/Anonimna-mrznja-FINAL-S.pdf>.

bude uznemiravan zbog svog mišljenja, kao i pravo da se traže, primaju i šire obaveštenja i ideje, bilo kojim sredstvima i bez obzira na granice. Međutim, postoje i ograničenja ovih prava i sloboda, te je propisano, između ostalog, da ograničenja moraju biti propisana zakonom *isključivo u cilju obezbeđenja potrebnog priznanja i poštovanja prava i sloboda drugih, kao i zadovoljavanja pravičnih zahteva morala, javnog poretka i opšteg blagostanja u demokratskom društvu.*

Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (1966) garantuje slobodu traženja, primanja i širenja obaveštenja i ideje svake vrste, bez obzira na granice, bilo usmeno, pisano, putem štampe, u umetničkom obliku ili bilo kojim drugim sredstvom po izboru.¹² Takođe, ističe i da sloboda izražavanja povlači za sobom određene dužnosti i odgovornosti, te da ograničenja slobode izražavanja moraju biti izričito utvrđena zakonom, i biti neophodna radi poštovanja prava ili ugleda drugih lica ili radi zaštite nacionalne bezbednosti, javnog poretka, javnog zdravlja i morala.

Evropska konvencija o ljudskim pravima i osnovnim slobodama (1950) propisuje da svako ima pravo na slobodu

12 Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, 1966. Dostupno na: <https://akb.org.rs/wp-content/uploads/2022/03/8-Zakon-o-ratifikaciji-Međunarodnog-pakta-o-gradjanskim-i-politicnim-pravima.pdf>.

izražavanja, što uključuje slobodu posedovanja sopstvenog mišljenja, primanja i saopštavanja informacija i ideja bez mešanja javne vlasti i bez obzira na granice, ali istovremeno propisuje i da se sloboda izražavanja može podvrgnuti formalnostima, uslovima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom ako je to neophodno u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbednosti, teritorijalnog integriteta ili javne bezbednosti, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, zaštite ugleda ili prava drugih, i sprečavanja otkrivanja obaveštenja dobijenih u poverenju ili radi očuvanja autoriteta i nepristrasnosti sudstva.¹³

Konvencijom o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW, 1979) zahteva se od država potpisnica da preduzmu sve podesne mere radi izmene društvenih i kulturnih običaja u pogledu ponašanja muškaraca i žena da bi se otklonile predrasude, kao i uobičajena i svaka druga praksa zasnovana na shvatanju o inferiornosti ili superiornosti jednog ili drugog pola ili tradicionalnoj ulozi muškaraca, odnosno žena.¹⁴

13 Evropska konvencija o ljudskim pravima i osnovnim slobodama, 1950. Dostupno na: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_SRP.pdf.

14 Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena, CEDAW, 1979. Dostupno na: <https://www.minljmpdd.gov.rs/medjunarodni-ugovori-konvencija-CEDAW.php>.

3.1.1. Savet Evrope

Savet Evrope¹⁵ prepoznao je potrebu institucionalnog rešavanja problema u borbi protiv seksističkog govora mržnje koji je sve više zastupljen razvojem digitalnih tehnologija, i to u svojoj Strategiji o rodnoj ravnopravnosti.¹⁶ Ne umanjujući važnost slobode izražavanja, u Strategiji je ukazano na to da ovo pravo nije apsolutno, te da njegovo ostvarivanje mora biti upodobljeno očuvanju svih drugih fundamentalnih prava koja predstavljaju stubove demokratskog društva, uključujući i ravnopravnost polova.

Kako bi prilikom izrade Platforme za slobodu izražavanja bez tolerancije na seksistički govor mržnje bila uspostavljena ravnoteža, Savet Evrope je ponudio listu indikatora i aktivnosti koje je potrebno sprovesti, a koji između ostalog uključuju:

- Eliminaciju diskriminatornih zakona i otklanjanje pravnih praznina u zakonodavstvu koje mogu dovesti do diskriminacije

- Osnaživanje regulatornih ovlašćenja u odnosu na medije
- Podsticanje razvoja internih samoregulatornih mehanizama unutar medija
- Osiguranje integracije rodne perspektive u sve aspekte obrazovne i medijske politike
- Promociju obuke o rodnoj ravnopravnosti i medijskoj pismenosti
- Pružanje podrške ženama i devojicama u slučaju seksističke diskriminacije i uspostavljanje jasne politike i pravnih mehanizama u tom kontekstu
- Promovisanje inicijativa civilnog društva u ovoj oblasti

3.1.2. Evropski sud za ljudska prava

Evropski sud za ljudska prava (u daljem tekstu: ESLJP) koji se stara o primeni Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama, tokom svoje prakse zauzeo je sledeći stav:

Pravo na slobodu izražavanja predstavlja temelj demokratskog društva, te ne štiti samo informacije ili ideje koje su dobro primljene ili koje se tretiraju kao neuvredljive ili neutralne, nego i one koje vređaju, šokiraju ili uznemiravaju državu ili bilo koji deo stanovništva jer to zahtevaju pluralizam, tolerancija i

otvorenost bez kojih nema demokratskog društva.¹⁷

S druge strane, ESLJP ukazuje:

Tolerancija i jednako poštovanje dostojanstva svih ljudskih bića konstituišu temelje demokratskog i pluralističkog društva, zbog čega se načelno može smatrati neophodnim da se u određenim demokratskim društvima sankcionišu ili spreče sve forme izražavanja koje šire, podstiču, promovišu ili opravdavaju mržnju koja se zasniva na netoleranciji...¹⁸

Dakle, praksa ESLJP ukazuje na to da postoji potreba za zaštitom slobodnog izražavanja u demokratskom društvu, čak i onoga koje preteruje, vređa, šokira ili uznemirava, ali se takođe i dozvoljava mogućnost sankcionisanja i sprečavanja govora mržnje. Međutim, ne postoji „uni-

verzalna formula” koja će u svakoj situaciji dati odgovor na pitanje kada slobodno izražavanje ideja, informacija i mišljenja (koje preteruje, vređa, šokira ili uznemirava) prerasta u podsticanje diskriminacije, mržnje ili nasilja protiv lica ili grupe lica zbog njihovog (stvarnog ili pretpostavljenog) ličnog svojstva – već se to procenjuje u svakom pojedinačnom slučaju, vodeći se već ustanovljenom praksom ESLJP.¹⁹

S obzirom na to da su u fokusu ovog priručnika onlajn mediji, potrebno je ukazati na odluku ESLJP u predmetu Delfi AS protiv Estonije (br. 64569/09) koja se tiče odgovornosti za komentare trećih lica na različitim internet platformama.²⁰ Ovom presudom utvrđena je direktna odgovornost pravnog lica koje je postavljalo vesti na određenu internet stranicu, za komentare koji su usledili a koji su po svojoj sadržini predstavljali nezakonit govor. U presudi je navedeno da je u slučaju kada komentari trećih lica predstavljaju govor mržnje ili direktnu pretnju fizičkom integritetu pojedinaca, država članica ovlašćena da uspostavi odgovornost vlasnika portala za nezakonite komentare koji nisu uklonjeni bez odlaganja.

15 Opširnije na: https://www.coe.int/sr_RS/web/belgrade/council-of-europe.

16 Council of Europe Gender Equality Strategy. Dostupno na: [069816GBR_Combating sexist hate speech.pdf](https://www.coe.int/t/dgpr/EGE/EGE_Sexist_Hate_Speech.pdf).

17 Presuda u slučaju Handisajd protiv Ujedinjenog Kraljevstva (Handyside v. the United Kingdom) od 7. decembra 1976, stav 49. Dostupno na: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-57499%22%7D>. Citirano po dokumentu: ESLJP, Fact Sheet – Hate Speech. Dostupno na: <https://bit.ly/2NLQ7rF>.

18 Presuda u slučaju Erbakan protiv Turske (Erbakan v. Turkey) od 6. jula 2006, stav 56. Dostupno na internet stranici pretraživača prakse ESLJP – HUDOC, putem linka: <https://bit.ly/2DAJG64>, citirano po dokumentu ESLJP, ibid.

19 Stojković, Miloš, Pokuševski, Dušan, op. cit., str. 22.

20 Presuda u slučaju Delfi protiv Estonije (Delfi AS v. Estonia) od 10. oktobra 2013. Dostupno na internet stranici pretraživača prakse ESLJP – HUDOC, putem linka: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22%3A%22002-8960%22%7D>.

Sud je u obrazloženju presude ukazao i na relevantne međunarodne dokumente, uključujući i Deklaraciju o slobodi komunikacije na internetu Komiteta ministara Saveta Evrope (2004), na određene direktive Evropske unije, kao i na druge međunarodne dokumente.²¹

3.2. Nacionalni pravni okvir

Pravni okvir koji u Republici Srbiji uređuje slobodu izražavanja u onlajn prostoru, kao i prava i obaveze novinara i novinarki u tom kontekstu, solidno je razvijen. U ovom delu biće prikazani najvažniji pravni dokumenti kojima je regulisana ova tema, uključujući i etičke standarde profesionalnog postupanja novinara.

Ustav Republike Srbije jemči slobodu mišljenja i izražavanja, kao i slobodu da se govorom, pisanjem, slikom ili na drugi način traže, primaju i šire obaveštenja i ideje.²² Propisano je da se sloboda izražavanja

21 Na primer: dokumenti Specijalnog izvestioca za unapređenje i zaštitu prava na slobodu mišljenja i izražavanja Saveta za ljudska prava Ujedinjenih nacija, Zajednička deklaracija specijalnog izvestioca za slobodu mišljenja i izražavanja, predstavnika OEBS za slobodu medija i specijalnog izvestioca Organizacije američkih država za slobodu izražavanja.

22 Ustav Republike Srbije, Službeni glasnik RS, br. 98/2006 i 115/2021.

može zakonom ograničiti, ako je to neophodno radi zaštite prava i ugleda drugih, čuvanja autoriteta i nepristrasnosti suda i zaštite javnog zdravlja, morala demokratskog društva i nacionalne bezbednosti Republike Srbije.²³ Pri ograničavanju ljudskih i manjinskih prava, svi državni organi, a naročito sudovi, dužni su da vode računa o suštini prava koje se ograničava, važnosti svrhe ograničenja, prirodi i obimu ograničenja, odnosu ograničenja sa svrhom ograničenja, i o tome da li postoji način da se svrha ograničenja postigne manjim ograničenjem prava.²⁴

Zakon o javnom informisanju i medijima (u daljem tekstu: ZJIM) propisuje zabranu da se idejama, mišljenjem, odnosno informacijama koje se objavljuju u medijima podstiču diskriminacija, mržnja ili nasilje protiv lica ili grupe lica zbog njihovog pripadanja ili nepripadanja nekoj rasi, veri, naciji, polu, zbog njihove seksualne orijentacije ili drugog ličnog svojstva, bez obzira na to da li je objavljivanjem učinjeno krivično delo.²⁵ Zabranjeno je objavljivanje informacije kojom se vrši povreda časti, ugleda ili pijeteta, odnosno lice prikazuje u lažnom svetlu pripisivanjem osobina ili

23 Ibid., član 46.

24 Ibid., član 20.

25 Zakon o javnom informisanju i medijima, Službeni glasnik RS, br. 83/2014, 58/2015 i 12/2016 – autentično tumačenje.

svojstava koje ono nema, odnosno odricanjem osobina ili svojstava koje ima. Takođe, propisano je da interes za objavljivanje informacije ne sme pretežati nad interesom zaštite dostojanstva i prava na autentičnost, a naročito ako se time ne doprinosi javnoj raspravi o pojavi, događaju ili ličnosti na koju se informacija odnosi. Dostojanstvo žrtve ne sme biti povređeno prikazom ili opisom scene nasilja u medijskom sadržaju.²⁶

Ovim propisom štite se privatni život i lični zapisi, te se zabranjuje objavljivanje informacije iz života, lični zapis (pismo, dnevnik), zapis lika (fotografija, digitalni zapis i dr.) ili glasa bez pristanka lica čijeg se privatnog života tiče informacija.²⁷ Propisana je odgovornost urednika/ce, novinara/ke i izdavača za kršenje odredaba ovog zakona.

Zakon o zabrani diskriminacije (u daljem tekstu: ZZD)²⁸ zabranjuje izražavanje ideja, informacija i mišljenja kojima se podstiču diskriminacija, mržnja ili nasilje protiv lica ili grupe lica zbog njihovog ličnog svojstva, u javnim glasilima i drugim publikacijama, na skupovima i mestima dostupnim javnosti, ispisivanjem i prikazivanjem poruka ili

26 Ibid., član 79.

27 Ibid., član 80.

28 Zakon o zabrani diskriminacije, Službeni glasnik RS, br. 22/2009 i 52/2021.

simbola i na drugi način.²⁹ Zabranjeno je i uznemiravanje, ponižavajuće postupanje i polno i rodno uznemiravanje, koje ima za cilj ili predstavlja povredu dostojanstva lica ili grupe lica na osnovu njihovog ličnog svojstva, a naročito ako se time stvara zastrašujuće, neprijateljsko, degradirajuće, ponižavajuće i uvredljivo okruženje.³⁰

Propisani su i zabranjeni teški oblici diskriminacije, između ostalog, izazivanje i podsticanje neravnopravnosti, mržnje i netrpeljivosti po osnovu nacionalne, rasne ili verske pripadnosti, jezika, političkog opredeljenja, pola, rodnog identiteta, seksualne orijentacije i invaliditeta, kao i propagiranje diskriminacije putem javnih glasila.³¹ Zakonom su regulisani postupci za zaštitu od diskriminacije, koji će kasnije biti detaljnije predstavljani.

Krivičnim zakonikom (u daljem tekstu: KZ) inkriminisano je nekoliko krivičnih dela koja su relevantna za temu ovog priručnika.³² Propisano je da kvalifikovani oblik kri-

29 Ibid., član 11.

30 Ibid., član 12.

31 Ibid., član 13.

32 Krivični zakonik Republike Srbije, Službeni glasnik RS, br. 85/2005, 88/2005 – ispravka, 107/2005 – ispravka, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 i 35/2019.

vičnog dela uvrede (član 170. KZ) postoji ako je delo učinjeno putem štampe, radija, televizije ili sličnih sredstava ili na javnom skupu. Takođe, propisano je da se učinilac neće kazniti ako je izlaganje dato u okviru ozbiljne kritike u naučnom, književnom ili umetničkom delu, u vršenju službene dužnosti, *novinarskog poziva*, političke delatnosti, u odbrani nekog prava ili zaštiti opravdanih interesa, *ako se iz načina izražavanja ili iz drugih okolnosti vidi da to nije učinio u nameri omalovažavanja*.

Krivično delo iznošenje ličnih i porodičnih prilika (član 172. KZ) postoji ukoliko neko iznosi ili pronosi informacije iz ličnog ili porodičnog života nekog lica, što može naškoditi časti ili ugledu tog lica, a kvalifikovani oblik ovog dela podrazumeva da je delo učinjeno putem štampe, radija, televizije ili sličnih sredstava ili na javnom skupu, kao i ako je ono što se iznosi ili pronosi dovelo ili moglo dovesti do teških posledica za oštećenog. Dalje je propisano da se za iznošenje ili pronosjenje ličnih ili porodičnih prilika koje je učinjeno u vršenju službene dužnosti, *novinarskog poziva*, odbrani nekog prava ili pri zaštiti opravdanih interesa, *učinilac neće kazniti, ako dokaže istinitost svog tvrđenja ili ako dokaže da je imao osnovanog razloga da poveruje u istinitost onog što je iznosio ili pronosio*.

Relevantna su i krivična dela povreda ravnopravnosti (član 128. KZ), izazivanje nacional-

ne, rasne i verske mržnje i netrpeljivosti (član 317. KZ) i krivično delo rasna i druga diskriminacija (član 387. KZ). Na kraju, trebalo bi imati u vidu i da je odredbama člana 54a KZ propisana jedina obavezna otežavajuća okolnost, te ukoliko je krivično delo učinjeno iz mržnje zbog pripadnosti rasi i veroispovesti, nacionalne ili etničke pripadnosti, pola, seksualne orijentacije ili rodnog identiteta drugog lica, tu okolnost sud će ceniti kao otežavajuću okolnost, osim ako ona nije propisana kao obeležje krivičnog dela.

3.2.1. Kodeks novinara Srbije i smernice za primenu kodeksa u onlajn okruženju

Kodeks novinara Srbije predstavlja etički standard profesionalnog postupanja novinara/ki koji teže podizanju ugleda novinarske profesije, i propagiraju zalaganje za slobodu mišljenja, govora i izražavanja, kao i nezavisnost medija.³³ U daljem tekstu predstavitićemo odredbe kodeksa značajne za izveštavanje o nasilju prema ženama i devojčicama u onlajn sferi.

- Novinar je odgovoran svojim čitaocima, slušaocima i gledaocima. Tu odgovor-

³³ Kodeks novinara Srbije. Dostupno na: https://savetzastampu.rs/wp-content/uploads/2020/11/Kodeks_novinar_a_Srbije.pdf.

nost ne sme da podredi interesima drugih, a posebno ne interesima izdavača, vlade i drugih državnih organa. Novinar se mora suprotstaviti svima koji krše ljudska prava ili se zalažu za bilo koju vrstu diskriminacije, govor mržnje i podsticanje nasilja. Novinarska profesija nepojiva je sa širenjem bilo koje vrste političkih, rodničkih, rasnih, socijalnih ili verskih stereotipa, a nedopustivo je kolo-kvijalno, pogrdno i neprecizno nazivanje određene grupe. Prilikom izveštavanja o krivičnim delima, nacionalna, rasna, verska, ideološka i politička pripadnost, kao i seksualna orijentacija, socijalni i bračni status osumnjičenih lica ili žrtava, pominju se samo u slučaju kada su opredeljenja, pripadnost ili status u neposrednoj vezi sa vrstom i prirodom učinjenog krivičnog dela. Novinar je dužan da poštuje i štiti prava i dostojanstvo dece, žrtava zločina, osoba sa invaliditetom i drugih ugroženih grupa (član IV).

- Novinar mora biti svestan opasnosti od diskriminacije koju mogu da šire mediji i trebalo bi da učini sve da izbegne diskriminaciju zasnovanu, između ostalog, na rasi, polu, starosti, seksualnoj orijentaciji, jeziku, veri, političkom i drugom mišljenju, nacionalnom ili društvenom poreklu. Pripadnost određenoj etničkoj, političkoj, ideološkoj ili nekoj drugoj grupi, kao i bračno stanje, versko opredeljenje i društveno poreklo navodi se samo u slučajevima kada je taj podatak

neophodan za puno razumevanje konteksta događaja o kojem se izveštava. Takođe, novinari moraju da izbegavaju fraze koje imaju šovinističke, seksističke ili na bilo koji drugi način diskriminativne konotacije (član V).

- Novinar ima obavezu poštovanja privatnosti, dostojanstva i integriteta ljudi o kojima piše. Potrebno je imati u vidu da je pravo na privatnost suženo kada je reč o javnim ličnostima, a posebno nosiocima javnih funkcija. Prilikom izveštavanja o nesrećama i krivičnim delima nije dozvoljeno objavljivanje imena i fotografija žrtava i učinilaca koje ih jasno identifikuju. Nije dozvoljeno ni objavljivanje bilo kakvih podataka koji bi indirektno mogli da otkriju identitet žrtve ili učinioca, pre nego što nadležni organ to zvanično saopšti. Novinar mora da ima svest o moći medija, odnosno o mogućim posledicama po žrtvu ili učinioca ukoliko se otkrije njihov identitet. Posebno mora da ima u vidu težinu mogućih posledica u slučaju eventualne greške / pogrešne pretpostavke u izveštavanju. Čak i ukoliko nadležni državni organi objave podatke koji spadaju u domen privatnosti učinioca ili žrtve, mediji tu informaciju ne smeju da prenose, jer greška državnih organa ne podrazumeva „dozvolu“ za kršenje etičkih principa profesije. Novinar je dužan da prilikom izveštavanja o događajima koji uključuju lični bol i šok,

svoja pitanja prilagodi tako da odražavaju duh saosećanja i diskrecije, a fotografi i snimatelji su dužni da se ophode sa obzirom i saosećanjem prilikom fotografisanja žrtava nesreća i zločina (član VII).

Usled velikog broja izazova nastalih zbog sve veće primene i razvoja modernih komunikacije u onlajn sferi, *Kodeks novinara Srbije* prate i „**Smernice za primenu Kodeksa novinara Srbije u onlajn okruženju**“ čiji je cilj sprečavanje objavljivanja diskriminatornog narativa i njegovo uklanjanje u situacijama kada nije moguća prethodna kontrola.³⁴

U odnosu na član IV *Kodeksa novinara Srbije*, propisano je sledeće:

■ **Korisnički stvoren sadržaj (User Generated Content).** Sadržaj koji stvaraju sami korisnici (komentari), a koji se objavljuje na kanalima komunikacije onlajn medija i onlajn izdanja, takođe je predmet brižljive procene medija. Preporučuje se onlajn medijima i onlajn izdanjima da, bez obzira na vrstu moderacije koju koriste, izrade pravila objavljivanja korisnički stvorenog sadržaja, u kojima će jasno navesti koje

vrste sadržaja (ponašanja) na svojim kanalima komunikacije ne dozvoljavaju, i objasniti kako im funkcioniše sistem moderacije. Preporučuje se onlajn medijima i onlajn izdanjima da razviju sistem obaveštavanja korisnika o tome zašto određeni korisnički sadržaj nije objavljen (prethodna moderacija), odnosno zašto je određeni korisnički sadržaj uklonjen (naknadna moderacija), u skladu sa svojim tehničkim mogućnostima.

- **Prethodna (ex ante) moderacija.** Onlajn medij i onlajn izdanje koji koriste prethodnu moderaciju dužni su da pre objavljivanja brižljivo sagledaju da li je određeni korisnički sadržaj dozvoljen. Korisnički sadržaj koji onlajn medij odluči da objavi potpada pod uredničku odgovornost medija.
- **Naknadna (ex post) moderacija.** Onlajn medij i onlajn izdanje koji koriste naknadnu (ex post) moderaciju dužni su da uklone objavljeni korisnički sadržaj ako je nedozvoljen. Uklanjanje sadržaja obavlja se nakon saznanja da je sadržaj nedozvoljen, odnosno posle obaveštenja treće osobe. Ako nakon obaveštenja onlajn medij i onlajn izdanje nisu uklonili korisnički stvoren sadržaj u roku primerenom da se sadržaj pregleda i oceni njegova nedozvoljenost, za takav sadržaj, u smislu *Kodeksa* i ovih smernica, smatraće se da potpada pod uredničku odgovornost

medija. Ovim se ni na koji način ne utiče na odgovornost za štetu nastalu objavljivanjem korisnički generisanog sadržaja.

U odnosu na član V *Kodeksa novinara Srbije*, propisano je da će se standardi dužne novinarske pažnje primenjivati i shodno sledećim pravilima:

- Informacije prikupljene sa društvenih mreža i drugih digitalnih platformi pre objavljivanja trebalo bi tretirati kao i bilo koji drugi izvor informacija. U njihovoj obradi novinar bi trebalo da postupi u skladu sa standardom dužne novinarske pažnje. Ovakve informacije, ako su objavljene, takođe će se smatrati uređivački oblikovanim sadržajem i medij se ne može osloboditi odgovornosti braneci se time da je informacija preneti sa društvene mreže ili druge platforme.
- Sadržaj objavljen na onlajn kanalima komunikacije koje mediji koriste u promociji sadržaja i informisanju javnosti smatra se uređivački oblikovanim sadržajem.³⁵

Pored pravila *Kodeksa novinara Srbije* koja se odnose na poštovanje privatnosti iz člana VII, u onlajn okruženju se, između ostalog, primenjuju i sledeća pravila:

- **Privatni zapisi i fotografije objavljene na društvenim mrežama i platformama.** Privatni podaci i zapisi, uključujući tu i privatne fotografije, video i druge zapise koje je privatna osoba objavila na društvenoj mreži ili drugoj platformi, moguće je objavljivati samo uz prethodnu saglasnost te osobe, osim u slučajevima kada interes javnosti preteže nad pravom na privatnost, u meri u kojoj je to neophodno da se ostvari svrha izveštavanja.
- **Privatni podaci i zapisi namenjeni objavljivanju.** Privatni podaci i zapisi mogu se objavljivati bez prethodne saglasnosti osobe na koju se ti podaci odnose ako je ta osoba takve podatke namenila javnosti, odnosno dostavila mediju radi objavljivanja (npr. korišćenjem „haštagova“ i drugih sličnih načina čiji je cilj prenošenje takvih podataka).
- **Privatni podaci i zapisi u okviru komunikacije namenjene široj javnosti.** Sadržaji koje objavljuju privatne osobe u okviru komunikacije namenjene široj javnosti mogu se objavljivati bez pristanka osobe na koju se taj zapis odnosi.
- **Privatni podaci i zapisi koji sadrže privatne podatke i zapise drugih osoba.** Ako se u okviru privatnih podataka i zapisa jedne osobe pominju ili nalaze privatni podaci ili zapisi drugih osoba (npr. „tagovi“ na društvenim mrežama), novinar i medij su dužni da takve osobe

³⁴ Dostupno na: <https://savetzastampu.rs/lat/wp-content/uploads/2020/11/SMERNICE-PDF-PR.pdf>.

učine neprepoznatljivim, osim u slučaju da i za te osobe interes javnosti preteže nad pravom na privatnost.

3.2.2. Pravna odgovornost internet portala u odnosu na korisnički generisane sadržaje

Mogućnost korisnika/ca informativnih portala da pored čitanja medijskog sadržaja i aktivno participiraju u javnoj debati putem postavljanja komentara i drugih oblika korisnički generisanog sadržaja, značajno je promenila princip pružanja medijske usluge u tehničkom smislu i smislu interakcije medija i publike. Ta interaktivnost se još više razvila kada su mediji postali aktivni na društvenim mrežama, kreiranjem sopstvenih naloga i stranica na društvenim mrežama koje koriste za plasiranje medijskih sadržaja.

Zakon o javnom informisanju i medijima izričito propisuje da internet forumi, društvene mreže i druge platforme koje omogućavaju slobodnu razmenu informacija, ideja i mišljenja svojih članova, kao i blogovi i veb-prezentacije, nisu mediji, osim ako nisu registrovani u Registru medija u skladu sa zakonom.³⁶ Zakonom o elektron-

skoj trgovini³⁷ propisano je da pružalac usluga, koji prenosi elektronske poruke koje mu je predao korisnik usluga, nije odgovoran za sadržaj poslate poruke i njeno upućivanje, ako nije inicirao prenos; izvršio izbor podataka ili dokumenata koji se prenose; izuzeo ili izmenio podatke u sadržaju poruke ili dokumenata; odabrao primaoca prenosa, s tim da prenos i pružanje pristupa porukama mora biti obavljen na način koji omogućava automatsko, posredničko i privremeno skladištenje prenetih poruka i u njima sadržanih podataka i moraju biti privremeno skladištene samo u vremenskom periodu koji je neophodan za prenos poruka.³⁸

U tom smislu, načelno se može problematizovati odgovornost portala za korisnički generisani sadržaj, budući da korisnik/ca zaista predaje poruke koje se potom objavljuju.

Ipak, većina portala koristi sistem moderacije, odnosno prethodnu (*ex ante*) proveru komentara u kontekstu njihove zabranjenosti i neusklađenosti sa pravilima korišćenja, što teško može da se podvede pod „automatsko, posredničko i privremeno skladištenje prenetih poruka i u njima sadržanih podataka“. Drugim rečima, pret-

hodna kontrola podrazumeva određeni vid analize sadržaja i njegovog odobravanja za objavljivanje, pa samim tim internet portali ne mogu da budu oslobođeni od odgovornosti pozivanjem na to da su samo posrednici u prenosu informacije, odnosno da su pružaoci usluge informacionog društva, jer ne ispunjavaju uslove za oslobođenje od odgovornosti, ali i zbog toga što zakon koji uređuje medije ne pravi razliku u odnosu na izvor informacije – što je potvrđeno i u praksi.

Sa druge strane, kako ZJIM izričito propisuje da društvene mreže nisu mediji, isključena je odgovornost medija za korisnički generisan sadržaj, odnosno za komentare na objave na njihovim zvaničnim nalogima na društvenim mrežama. Iz ovoga nužno proizlazi da i korisnički komentari na društvenoj mreži, makar oni bili i na stranici medija na toj mreži, zapravo nisu pod uređivačkom kontrolom, pa ni odgovornošću izdavača medija.³⁹

³⁷ Zakon o elektronskoj trgovini, Službeni glasnik RS, br. 41/2009 i 95/2013.

³⁸ Ibid., član 16.

³⁹ Videti: presude Višeg suda u Novom Sadu i Apelacionog suda u Novom Sadu u slučaju Bogdan Vla protiv RDP 021, koji se ticao pitanja odgovornosti onlajn portala za komentare njegovih čitalaca. Opširnije: Izveštaj ANEM: Pravni monitoring Medijske scene u Srbiji – Izveštaj broj 56 za septembar 2014. godine. Dostupno na: <https://bit.ly/2G2Rkag>.

³⁶ Član 30. ZJIM.

4

MEHANIZMI ZAŠTITE PRAVA U KONTEKSTU MEDIJSKOG IZVEŠTAVANJA

Sve mehanizme zaštite prava u kontekstu medijskog izveštavanja možemo podeliti na vansudske i sudske mehanizme zaštite, koji će biti ukratko predstavljeni.

4.1. Vansudski mehanizmi zaštite

4.1.1. Poverenik za zaštitu ravnopravnosti

Poverenik za zaštitu ravnopravnosti (u daljem tekstu: PZR)⁴⁰ je nezavisni, samostalni i specijalizovani državni organ koji promoviše ravnopravnost građana/ki, prima i razmatra pritužbe zbog diskriminacije, sprovodi postupak po pritužbama, daje

40 Ko smo mi i šta radimo, Poverenik za zaštitu ravnopravnosti. Dostupno na: <http://ravnopravnost.gov.rs/rs/ko-smo-i-sta-radimo/>.

mišljenja i preporuke u konkretnim slučajevima diskriminacije, izriče zakonom utvrđene mere i upozorava javnost na najčešće, tipične i teške slučajeve diskriminacije, saraduje sa medijima,⁴¹ a istovremeno, kada proceni da je potrebno, reaguje u slučajevima kada mediji krše zabranu diskriminacije. Poverenik je ovlašćen i da pokrene parnični ili prekršajni postupak zbog povrede prava iz ZZD.

Podnošenje pritužbe povereniku za zaštitu ravnopravnosti

Pritužbu PZR može podneti svako fizičko lice, grupa lica ili pravno lice koje smatra

41 Janković, Brankica, i dr., *Priručnik za novinare i novinarke – Borba za ravnopravnost*, Poverenik za zaštitu ravnopravnosti, Beograd, str. 55. Dostupno na: <http://ravnopravnost.gov.rs/wp-content/uploads/2017/01/Prirucnik-za-novinarke-i-novinare-Borba-za-ravnopravnost.pdf/>.

da je pretrpelo diskriminaciju. Organizacije koje se bave zaštitom ljudskih prava takođe mogu podneti pritužbu uz saglasnost i u ime lica koje smatra da je diskriminirano, dok ova saglasnost nije neophodna ukoliko organizacija podnosi pritužbu u ime grupe lica. Pritužba se mora podneti u pisanoj formi, a izuzetno i usmeno na zapisnik. Ona mora biti potpisana, a uz nju se dostavljaju i dokazi o pretrpljenoj diskriminaciji. Pritužba treba da bude sažeta i razumljiva i da sadrži podatke o podnosiocu pritužbe, podatke o licu za koje se tvrdi da je izvršilo akt diskriminacije, kao i opis diskriminatornog akta.⁴²

U toku postupka po pritužbi, koji može da traje najduže 90 dana, PZR utvrđuje činjenično stanje iz podnetih dokaza i iz-

42 Opširnije: <http://ravnopravnost.gov.rs/diskriminacija/pritužba-zbog-diskriminacije/>.

java, a prema okolnostima slučaja, može preduzeti i druge radnje kako bi utvrdio činjenično stanje. Ukoliko je došlo do povrede prava, PZR daje mišljenje i upućuje preporuku o načinu na koji lice protiv kojeg je podneta pritužba treba da otkloni posledice diskriminacije (npr. izvinjenje, uklanjanje posledica diskriminacije, uzdržavanje od određenih postupaka, objavljivanje mišljenja i sl.).

Praksa poverenika za zaštitu ravnopravnosti

Poverenik za zaštitu ravnopravnosti uočio je da određeni internet portali, kroz različite kanale komunikacije onlajn medija i onlajn izdanja, na svojim profilima na društvenim mrežama objavljuju sadržaje i komentare korisnika, koji po svojoj prirodi mogu da podstiču mržnju ili nasilje protiv lica ili grupa lica zbog njihovog ličnog svojstva, ili izazivaju strah ili neprijateljsko, ponižavajuće i uvredljivo okruženje.⁴³ Iz tih razloga PZR je izvršio analizu propisa koji se odnose na ovu oblast i sačinio preporuke mera za ostvarivanje ravnopravnosti za internet portale, koje su upućene svim internet portalima upisanim u Registar medija.⁴⁴

43 Stojković, Miloš, Pokuševski, Dušan, op. cit., str. 58.

44 Dostupno na: <https://bit.ly/2QDX4eQ>.

U obrazloženju ovih preporuka mera, između ostalog, navedeno je da:

[...] Prilikom objavljivanja svakog sadržaja treba voditi računa da takav sadržaj ne podstiče diskriminaciju, mržnju ili nasilje protiv lica ili grupe lica na osnovu nekog ličnog svojstva. [...] provera sadržaja može se vršiti na nekoliko načina, a naročito provera sadržaja koji kreiraju sami korisnici, poput komentara, a koji objavljivanjem postaju sastavni deo sadržaja objavljenog na internet portalu. U „Smernicama za primenu Kodeksa novinara Srbije u onlajn okruženju“, preporučuje se da onlajn mediji i onlajn izdanja izrade pravila objavljivanja korisnički stvorenog sadržaja, u kojima će jasno navesti koje vrste sadržaja (ponašanja) na svojim kanalima komunikacije ne dozvoljavaju i objasniti kako funkcioniše sistem moderacije. U zavisnosti od tehničkih mogućnosti, internet portali mogu razviti sistem obaveštavanja korisnika o tome zašto određeni korisnički sadržaj nije objavljen (prethodna moderacija), odnosno zašto je određeni korisnički sadržaj uklonjen (naknadna moderacija). U „Smernicama“ je navedeno da korisnički sadržaj koji onlajn medij odluči da objavi, odnosno ne ukloni ukoliko ima naknadnu moderaciju, potpada pod uredničku odgovornost medija. [...] Portali najčešće imaju i svoje profile na društvenim mrežama koje prati veliki broj korisnika i putem kojih se objavljuju različiti sadržaji i informacije. S obzirom da dru-

štvene mreže koristi sve veći broj korisnika i da su značajne kao kanal komunikacije, a da u skladu sa postojećim zakonskim odredbama nisu obuhvaćene kao medij, PZR ukazuje da je prilikom objavljivanja sadržaja na ovim mrežama potrebno voditi računa da se objavljivanjem ne podstiče diskriminacija, mržnja ili nasilje protiv lica ili grupe lica na osnovu nekog njihovog ličnog svojstva. Saglasno tome, u cilju celishodne primene etičkih standarda i prevencije i smanjenja diskriminacije i govora mržnje, sadržaj korisnika koji se postavlja na društvenim profilima onlajn medija treba obuhvatiti prethodnom ili naknadnom proverom. Naime, isti principi u pogledu etičkih standarda moraju važiti za sve vidove digitalne komunikacije kojima se sadržaji čine dostupnim javnosti i postaju deo javnog prostora. Ovo se posebno mora imati u vidu u situaciji u kojoj veliki broj korisnika prati određeni medij na njegovoj društvenoj stranici, jer se u tom slučaju potencijalno diskriminatoran sadržaj čini vidljivim i dostupnim velikom broju građana i građanki, odnosno javnosti. Primera radi, Savet za štampu, kada se radi o sadržaju koji je određeni medij učinio dostupnim na društvenoj mreži, utvrđuje povredu Kodeksa novinara. Savet za štampu konstatuje da je diskriminatoran sadržaj bio dostupan velikom broju čitalaca i da je redakcija bila u obavezi da ga nakon obaveštenja treće osobe ukloni, te da u ovom slučaju postoji odgovornost za objavljene komentare.

Pojedine zemlje EU usvojile su zakonska rešenja prema kojima se društvene mreže obavezuju da uklanjaju sadržaje koji predstavljaju govor mržnje ili druge nezakonite sadržaje sa svojih platformi, a u slučaju da to ne učine biće sankcionisane. Pored toga, preporukom Evropske komisije o merama za suzbijanje nezakonitih sadržaja na internetu propisano je da treba utvrditi odredbe o mehanizmima za slanje obaveštenja o nezakonitim sadržajima na internetu, koji bi bili lako dostupni i jednostavni za korišćenje, a putem kojih bi korisnici mogli da dostave precizne informacije na osnovu kojih bi se donela odluka o tome da li se taj sadržaj smatra nezakonitim, da li treba omogućiti pristup tom sadržaju ili ga treba ukloniti. Takođe, Kodeksom o postupanju za borbu protiv govora mržnje na internetu predviđeno je da internet preduzeća (Fejsbuk (Facebook), Tviter (Twitter), Jutjub (YouTube)) uključena u internet forum EU, zajedno sa drugim platformama snose kolektivnu odgovornost za promovisanje i omogućavanje slobode izražavanja na internetu. Na primer, ovim kodeksom internet preduzeća preuzimaju obavezu da uspostave jasne i delotvorne postupke za ispitivanje obaveštenja o nezakonitom govoru mržnje u okviru svojih usluga, kako bi se onemogućio pristup takvom sadržaju ili da takav sadržaj uklone. Ukoliko internet preduzeće oceni da je takav sadržaj nezakonit, ukloniće ga u roku od 24 časa od prijema obaveštenja o tome [...].

Imajući u vidu da je zaštita ljudskih prava u digitalnom dobu tema koja je tek u povoju i da još nije dobila svoje precizne okvire ni na univerzalnom ni na regionalnom nivou, kao i činjenicu da nema razvijene prakse međunarodnih tela ni nacionalnih institucija, ovaj set preporuka predstavlja značajan korak u regulisanju obaveza i odgovornosti medija.⁴⁵

4.1.2. Savet za štampu

Savet za štampu je nezavisno, samoregulatorno telo koje okuplja izdavače, vlasnike/ce štampanih i onlajn medija i profesionalne novinare/ke. Osnovan je kako bi pratio poštovanje *Kodeksa novinara Srbije* u štampanim i onlajn medijima i rešavao žalbe pojedinaca/ki i institucija na sadržaje štampanih medija. U nadležnosti Saveta je i medijacija, kao i izricanje javnih opomena za kršenje etičkih standarda utvrđenih *Kodeksom novinara Srbije*. Savet za štampu bavi se i edukacijom za postupanje u skladu sa *Kodeksom novinara* i radi na jačanju uloge medija u Srbiji.⁴⁶

Savet za štampu je prilikom utvrđivanja povrede **Kodeksa novinara Srbije** (članova IV i V) pokazao visok nivo senzibiliteta u vezi sa diskriminatornim stavovima koji se

⁴⁵ Stojković, Miloš, Pokuševski, Dušan, op. cit., str. 59-61.

⁴⁶ O nama, Savet za štampu. Dostupno na: <https://savetzastampu.rs/o-nama/>.

objavljaju u medijima, pa nije iznenađujuće što se i državni organi u obrazloženju svojih odluka ili stavova pozivaju na odluke Saveta za štampu.

Takođe, potrebno je istaći i da je u pitanju telo koje nastoji da svoje delovanje i tumačenje odredaba Kodeksa novinara Srbije uskladi sa savremenim izazovima u digitalnom dobu koji nesumnjivo u velikoj meri utiču na rad medija.

Dobre primere predstavljaju „Smernice za primenu *Kodeksa novinara Srbije* u onlajn okruženju“ i *Priručnik za prilagođavanje potrebama onlajn medija*.⁴⁷

Savet ima Komisiju za žalbe koja odlučuje o žalbama na tekstove, fotografije i druge sadržaje štampanih medija, njihovih veb-sajtova, internet portala i novinskih agencija. Pravo da podnesu žalbu imaju svako lice, organizacija ili institucija, koji su direktno pogođeni objavljenim sadržajem, a odluka se donosi u roku od 45 dana od dana prijema žalbe. Ukoliko objavljeni sadržaj povređuje prava određene grupe ljudi, žalbu može podneti organizacija koja se

bavi zaštitom ljudskih prava.⁴⁸ Žalbom je moguće obuhvatiti ne samo tekstove i fotografije objavljene na veb-sajtovima i na informativnim portalima medija, već i objavljena pisma ili komentare čitalaca/teljki u onlajn prostoru. Kada je reč o sadržaju onlajn medija, žalbe se mogu podneti sve dok su ti sadržaji dostupni javnosti. Žalbe moraju biti potpisane, podnete u pisanom obliku ili poslate elektronskom poštom.⁴⁹

4.2. Sudski mehanizmi zaštite prava

4.2.1. Krivičnopravna zaštita

Zakonikom o krivičnom postupku (nadalje: ZKP) regulisana su pravila krivičnog postupka – od trenutka saznanja da je učinjeno neko krivično delo (npr. dela iz čl. 170, 172, 317. i 387. KZ), može se podneti krivična prijava nadležnom javnom tužilaštvu, prema mestu izvršenja krivičnog dela.⁵⁰ U slučaju da je krivična prijava podneta policiji, nenadležnom javnom tužio-

48 Šta možemo da uradimo za Vas, Savet za štampu. Dostupno na: <https://savetzastampu.rs/o-nama/šta-mozemo-da-uradimo-za-vas/>.

49 Opširnije: <https://savetzastampu.rs/dokumenta/poslovnik-o-radu-komisije-za-zalbe/>.

50 Zakonik o krivičnom postupku Republike Srbije, Službeni glasnik RS, br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 – odluka US i 62/2021 – odluka US.

cu ili sudu, oni će primiti krivičnu prijavu i odmah je dostaviti nadležnom javnom tužiocu.

Krivična prijava nije akt kojim se pokreće krivični postupak, već ima karakter obaveštenja nadležnom javnom tužiocu koji proverava da li ima elemenata krivičnog dela za koje se gonjenje preduzima po službenoj dužnosti. Javni tužilac će odbaciti krivičnu prijavu u slučajevima kada iz same prijave proističe da prijavljeno delo nije krivično delo za koje se goni po službenoj dužnosti, kada je nastupila zastarelost ili je delo obuhvaćeno amnestijom ili pomilovanjem ili postoje druge okolnosti koje trajno isključuju gonjenje. O razlozima odbacivanja prijave, javni tužilac će obavestiti oštećenog/u (podnosioca/teljku prijave) u roku od osam dana i poučiti ga/je o pravu da podnese prigovor neposredno višem tužilaštvu. Prigovor se podnosi u roku od osam dana od dana prijema obaveštenja, a ukoliko oštećeni/a nije obavešten/a, može da podnese prigovor u roku od tri meseca od dana kada je javni tužilac odbacio prijavu, obustavio istragu ili odustao od krivičnog gonjenja. Neposredno viši javni tužilac u roku od 15 dana od dana prijema prigovora, odbija ili usvaja prigovor rešenjem protiv kojeg nisu dozvoljeni ni žalba ni prigovor. Rešenjem kojim usvaja prigovor javni tužilac izdaje obavezno uputstvo nadležnom javnom tužiocu da preduzme, odnosno nastavi

krivično gonjenje. Za krivična dela iz čl. 170, 172, 317. i 387. KZ relevantna su pravila tzv. skraćenog postupka, jer spadaju u krivična dela za koja je kao glavna kazna propisana novčana kazna ili kazna zatvora u trajanju do osam godina.

Zbog dugotrajnosti krivičnog postupka ovaj vid zaštite prava se u praksi nije pokazao najefikasnijim, zbog čega je preporučljivo njegovo istovremeno korišćenje sa drugim mehanizmima zaštite.

4.2.2. Građanskopravna zaštita

Pokretanje parničnog postupka u slučaju da je povreda prava nastupila tokom i u vezi sa medijskim izveštavanjem, uključujući i u onlajn prostoru, propisano je odredbama ZJIM i ZZD. Način na koji se tužba u parničnom postupku podnosi, kao i pravila samog postupka, regulisani su Zakonom o parničnom postupku.⁵¹

Tužba zbog neobjavlivanja odgovora

Svako lice na koje se odnosi informacija koja može da povredi njegovo pravo ili interes, može od odgovornog/e urednika/ce zahtevati da bez naknade objavi odgovor

51 Zakon o parničnom postupku, Službeni glasnik RS, br. 72/2011, 49/2013 – odluka US, 74/2013 – odluka US, 55/2014, 87/2018 i 18/2020.

47 Stojković, Miloš, Pokuševski, Dušan, op. cit., str. 73-74.

u kome ono tvrdi da je informacija neistinita, nepotpuna ili netačno preneti.⁵² Rok za podnošenje ovog zahteva je 30 dana od dana objavljivanja informacije u dnevnim novinama ili 60 dana ukoliko je reč o periodičnim izdanjima.⁵³ Ukoliko urednik/ca odgovor ne objavi u drugom narednom broju izdanja, lice na koje se odnosi sporna informacija ima mogućnost podnošenja tužbe zbog neobjavljivanja odgovora u roku od 30 dana od dana isteka roka za postupanje urednika/ce.

Tužba sa zahtevom za objavljivanje ispravke

Tužbu sa zahtevom da se odgovornom/oj uredniku/ci naredi da bez naknade objavi ispravku neistinite, nepotpune ili netačno prenete informacije ima svako lice čije su pravo ili interes povređeni objavljivanjem ovakve informacije.⁵⁴ Rok za podnošenje tužbe za objavljivanje ispravke je 90 dana od dana objavljivanja sporne informacije.

Drugi oblici sudske zaštite iz ZJIM

Propisana je mogućnost podnošenja još nekoliko tužbi protiv odgovornog/e urednika/ce kojima se može zahtevati:

⁵² Član 83. ZJIM.

⁵³ Ibid., član 86.

⁵⁴ Ibid., član 84.

- Utvrđivanje da je objavljivanjem informacije, odnosno zapisa povređeno pravo odnosno interes
- Propuštanje objavljivanja, kao i zabrana ponovnog objavljivanja informacije odnosno zapisa
- Predaja zapisa, uklanjanje ili uništenje objavljenog zapisa (brisanje video-zapisa, brisanje audio-zapisa, uništenje negativna, odstranjenje iz publikacije i slično)

Ove tužbe moguće je podneti u slučaju da se objavljivanjem informacije, odnosno zapisa, povređuju pretpostavka nevinosti, zabrana govora mržnje, prava i interesi maloletnika, zabrana javnog izlaganja pornografskog sadržaja, pravo na dostojanstvo ličnosti i pravo na autentičnost – a može je podneti lice koje je lično povređeno objavljivanjem informacije, odnosno zapisa, ili pravno lice čija delatnost ima kao cilj zaštitu ljudskih prava.⁵⁵

Tužba za naknadu štete

Kada se radi o naknadi štete, ZJIM propisuje da lice na koje se odnosi informacija čije je objavljivanje u skladu sa zakonom zabranjeno, a koje zbog objavljivanja trpi štetu, ima pravo na naknadu materijalne i nematerijalne štete u skladu sa opštim propisima i odredbama tog zakona, ne-

⁵⁵ Ibid., član 101.

zavisno od drugih sredstava pravne zaštite koja tom licu stoje na raspolaganju. Pravo na naknadu štete ima i lice kojem nisu objavljeni odgovor, ispravka ili druga informacija čije je objavljivanje naloženo odlukom nadležnog suda, a koje zbog neobjavljivanja trpi štetu.⁵⁶ Iako urednik/ca i odgovorni/a urednik/ca odgovaraju samo ako se dokaže da je šteta prouzrokovana isključivo njihovom krivicom,⁵⁷ za izdavača medija propisana je objektivna odgovornost, tj. odgovara bez obzira na krivicu, odnosno čim se dokaže da je objavljivanjem informacije povređeno pravo.⁵⁸ Rok za podnošenje tužbe za naknadu štete je tri godine od nastupanja štete.

Tužba za zaštitu od diskriminacije

U skladu sa odredbama Zakona o zabrani diskriminacije svako ko je povređen diskriminatorskim postupanjem može podneti tužbu. Postupak je hitan, a tužbom se može zahtevati:⁵⁹

- Zabrana izvršenja radnje od koje pretila diskriminacija, zabrana daljeg vršenja radnje diskriminacije, odnosno zabrana ponavljanja radnje diskriminacije

⁵⁶ Ibid., član 112.

⁵⁷ Ibid., član 113.

⁵⁸ Ibid., član 114.

⁵⁹ Član 41. ZZZ.

- Utvrđenje da je tuženi diskriminatorski postupao prema tužiocu ili drugome
- Izvršenje radnje radi uklanjanja posledica diskriminatorskog postupanja
- Naknada materijalne i nematerijalne štete
- Objavljivanje presude donete povodom neke od navedenih tužbi⁶⁰

4.2.3. Prekršajopravna zaštita

Kako su odredbama ZZZ propisani određeni prekršaji za kršenje odredaba ovog zakona,⁶¹ oštećeni/a ili drugo ovlašćeno lice može podneti prekršajnu prijavu nadležnom prekršajnom sudu, koji će pokrenuti i voditi prekršajni postupak, regulisan Zakonom o prekršajima.⁶²

⁶⁰ Ibid., član 43.

⁶¹ Ibid., čl. 50–60.

⁶² Zakon o prekršajima, Službeni glasnik RS, br. 65/2013, 13/2016, 98/2016 – odluka US, 91/2019 i 91/2019 – dr. zakon.

5

NASILJE PREMA ŽENAMA U ONLAJN MEDIJIMA

5.1. Kako online mediji izveštavaju o nasilju prema ženama

Nedavno objavljena analiza izveštavanja o nasilju prema ženama grupe „Novinarke protiv nasilja“ pokazuje da se ovom temom poslednjih godina u Srbiji najviše bave upravo online portali, primetno više u poređenju sa tradicionalnim, štampanim i elektronskim medijima.⁶³

Analiza više od 36.000 objava o nasilju prema ženama iz elektronskih i štampanih medija, kao i sa internet portala, u periodu od 2019. do 2021. godine, pokazuje da je ova tema najviše okupirala medijsku sferu

63 Analiza medijskog izveštavanja o problemu nasilja prema ženama za period 2019–2021. godine, Beograd, april 2022, str. 12.

tokom 2021, znatno više nego tokom prethodne pandemijske 2020. godine. Više slučajeva ispovesti poznatih žena (glumica Milene Radulović, Ive Ilinčić i Danijele Štajnfelđ, političarke Nine Stojaković) koje su javno progovorile o svom iskustvu nasilja uticalo je na visok broj objava i tema u medijima o nasilju prema ženama, pre svega o seksualnom nasilju.

Prema rezultatima istraživanja *BeFema*, žene se u vestima internet portala štampanih medija najčešće pominju u rubrikama „Zabava“ i „Crna hronika“ ili „Kriminal“, dok mediji prilikom izveštavanja o rodno zasnovanom nasilju prema ženama i nasilju u porodici, često krše novinarski kodeks i zakone iz oblasti medija i zabrane diskriminacije.⁶⁴

64 Izoštavanje medijske slike – predstavljanje žena u dnevnim novinama u Srbiji, *BeFem*, 2019, str. 8.

Na internet portalima su takođe prisutne i karakteristike tabloidnog izveštavanja i promovisanje i produbljanje rodni stereotipa u stilu pisanja, opremi tekstova, naslovima sa velikim slovima, znakovima interpunkcije, pratećim fotografijama i slično.

To se dalje prenosi na medijske profile na društvenim mrežama gde se senzacionalističko izveštavanje, koje jača rodne stereotipe, dodatno umnožava.

Analiza udruženja građanki *FemPlatz* o femicidima u Srbiji sadrži i deo o medijskom izveštavanju o odabranim slučajevima femicida i pokušaja femicida.⁶⁵ Ova analiza pokazuje da mediji ne izveštavaju adekvatno ni o najekstremnijim oblicima nasilja prema ženama – o ubistvima i pokušajima ubistva žena, te da u najvećoj meri ne poštuju „Smernice za izveštavanje o nasilju prema ženama“.⁶⁶ Analiza 80 tekstova sa 11 medijskih portala pokazala je da je u najvećem broju medijskih objava prekršeno osam ili devet od ukupno 10 smernica, između ostalog i smernice koje se odnose na otkrivanje identiteta žrtve i članova njene porodice, kao

65 Konstantinović Vilić, Slobodanka, Petrušić, Nevena, *Pokušaj femicida i femicid u Srbiji: sprečavanje i procesiranje*, Pančevo, 2021, str. 102.

66 Dostupno na: <https://www.rs.undp.org/content/serbia/sr/home/library/smernice-za-medijsko-izveštavanje-o-nasilju-prema-enama.html>.

i otkrivanje detalja čina nasilja i prenošenje izjava sagovornika/ca koji/e nisu relevantni/e za sam čin nasilja.⁶⁷ Analizirani mediji skoro isključivo senzacionalistički izveštavaju o nasilju, prisutni su senzacionalistički i/ili stereotipni izrazi za nasilje, žrtvu, nasilnika, i u naslovima i u samim tekstovima (na primer: *Krvavi pir*, *Ledi krv u žilama*, *Otkriven motiv porodične tragedije*, *Bili su skladan par, a onda su dva hica krvlju obojila beogradski asfalt*, *Svedoci čuli pucnje i kako viče „Upomoć“*, *Zapalio sam suprugu jer je imala švalera* i sl.), koriste se vizuelni materijali koji nisu adekvatni i koji na stereotipan način prikazuju nasilje, žrtve i nasilnike (na primer: fotografije na kojima se vidi oružje, stisnuta pesnica, sklopčane i nemoćne žrtve i sl.).⁶⁸ Jedina smernica koja nije bila prekršena jeste da se ne ismevaju žrtve nasilja i nasilje. U ovim medijskim tekstovima često se odgovornost za nasilje prenosi sa učinioca na žrtvu uz objašnjavanje „razloga“ za nasilje (npr. *jer ga je varala*; *jer je htela da ga napusti*; *htela je da se razvede* i sl.). Analizirani tekstovi nisu ispunjavali edukativnu funkciju medija, niti su ukazivali na to da je nasilje prema ženama društveni problem koji počiva na nejednakim odnosima moći između muškarca i žene.⁶⁹

67 Alo, Srbija Danas, Happy TV, Blic, Kurir, Pink, Telegraf, Informer, Espresso, Novosti, Vesti.rs.

68 Konstantinović Vilić, Slobodanka, Petrušić, Nevena, op. cit., str. 238.

69 Ibid.

Dalje, analiza medijskog izveštavanja o nasilju prema ženama na društvenim medijskim platformama mejnstrim medija iz 2021. godine takođe je pokazala i da mediji u Srbiji, kada izveštavaju o nasilju prema ženama i devojčicama na društvenim mrežama, uglavnom ne obraćaju pažnju na osetljivost teme – koriste opciju „deljenja“ (*share*) i jednu rečenicu iz teksta objavljuju kao opis.⁷⁰ U svojim objavama na profilima na društvenim mrežama mediji u velikom broju slučajeva otkrivaju identitet žrtve, a češće izveštavaju o konkretnim slučajevima i ličnim pričama žena koje su preživle nasilje u poređenju sa brojem tekstova koji se bave fenomenom nasilja prema ženama sa obrazovne tačke gledišta.

Pored sopstvenog, mediji na profilima na društvenim mrežama dele i kopiraju Fejsbuk ili Tviter sadržaj i objave korisnika/ca društvenih mreža, posebno poznatih ličnosti i influensera/ki čiji stavovi učestvuju u formiranju javnog mnjenja.

Istovremeno, objave i sadržaji koje su postavili/e korisnici/e društvenih mreža završavaju u tradicionalnim medijima, elektronskim i štampanim, kao i na internet portalima, kao posebne priče, vesti, iz-

70 Đorđević, Aleksandra, Ranković, Larisa, Ivančević, Tamara, Višnjik, Jelena, Niškanović, Nataša, Standardno loše u nestandardno doba, op. cit., str. 1.

veštaji... Tako je krajem 2021. godine veliki broj medija izveštavao o aktivnostima na Tviteru #NisamPrijavila, kada je pod ovim „haštogom“ objavljeno više od 20 hiljada objava žena o tome zašto nisu prijavile nasilje koje su doživele.⁷¹

Kada je reč o internet medijima, poseban segment predstavljaju komentari na portalima, a naročito na društvenim mrežama. To su postala mesta koja su preplavljena diskriminatorskim komentarima prema različitim društvenim grupama, između ostalog i prema ženama. Reakcije na objave i komentari na društvenim mrežama, inače često anonimni, velikom brzinom prerastaju u poligon za proizvodnju i širenje govora mržnje.⁷²

S obzirom na to da internet, osim što je prostor velike slobode, jeste i prostor koji je generator nasilja i mržnje – mediji imaju veliku odgovornost u upravljanju svojim naložima na društvenim mrežama, gde je govor mržnje, uznemirujuće, ponižavajuće i nasilne komentare potrebno pravovremeno uklanjati, a u samom izveštavanju poštovati profesionalne i etičke kodekse. Isti principi u pogledu etičkih standarda moraju važiti za sve vidove digitalne ko-

71 Dostupno na: <https://www.bbc.com/serbian/lat/srbija-59803726>.

72 Dostupno na: <http://www.bgcentar.org.rs/bgcentar/wp-content/uploads/2018/12/Anonimna-mrznja-FINAL-S.pdf>.

munikacije kojima se sadržaji čine dostupnim javnosti i postaju deo javnog prostora.

Mediji u velikoj meri utiču na predstave pojedinaca/ki i celog društva o različitim društvenim fenomenima i zato je neophodno menjati postojeće medijske prakse o izveštavanju o nasilju prema ženama.

Uz razvoj medijske pismenosti, sami mediji moraju imati svest o sopstvenoj odgovornosti za sadržaje koje objavljuju na svim svojim kanalima komunikacije, uključujući i društvene mreže, gde je potrebno da ulože ljudske i tehničke resurse neophodne za uklanjanje komentara koji sadrže govor mržnje i druge oblike diskriminacije, koji opravdavaju ili podstiču nasilje, mizoginiju i rodne stereotipe.

Sama svrha ovog priručnika jeste unapređenje znanja i veština nacionalnih i lokalnih medija o izveštavanju o nasilju prema ženama u onlajn sferi, kako bi bili izbegnuti rodni stereotipi i sekundarna viktimizacija žena koje su preživle nasilje. Usled nepostojanja čvrstog institucionalnog okvira za promovisanje nulte tolerancije na nasilje, mediji u Srbiji često doprinose očuvanju rodni stereotipa, održavanju tradicionalnih društvenih normi i rodno zasnovanoj diskriminaciji. Osim toga, sekundarna viktimizacija, koja često potiče od neprofesionalnog medij-

skog izveštavanja o nasilju prema ženama, šteti žrtvama na brojne načine, izazivajući teške fizičke i emocionalne posledice.

S tim u vezi, istraživanje o upotrebi govora mržnje u medijima u Srbiji pokazalo je da postoji mnogo tekstova koji žene predstavljaju u vrlo negativnom svetlu, te da je uprkos povremenom objavljivanju pozitivnih vesti ili zalaganja za zaustavljanje nasilja u porodici, predstavljanje žena u negativnom svetlu mnogo izraženije.⁷³ Navedeni su primeri tekstova o britanskim stjuardesama koje nude seks za novac da bi dodatno zaradile tokom pandemije, primeri neadekvatnog i senzacionalističkog izveštavanja o porodičnom nasilju i femicidima (*stravično, haos, užas, šok*),⁷⁴ kao i primeri tekstova u kojima su žene predstavljene kao prostitutke, starlete i slično.⁷⁵

Evropska komisija je i u izveštaju za 2021. godinu ukazala na zastupljenost diskriminatorne terminologije i govora mržnje u medijima, kao i na neadekvatnu reakciju

73 Krstić, Ivana, Izveštaj o upotrebi govora mržnje u medijima u Srbiji, Poverenik za zaštitu ravnopravnosti i Savet Evrope, Beograd, 2020, str. 62. Dostupno na: <http://ravnopravnost.gov.rs/wp-content/uploads/2022/01/HF25-hate-speech-Serbian-media-SRP.pdf>.

74 Ibid., str. 57.

75 Ibid., str. 58.

na ove pojave.⁷⁶ Zbog toga je Srbiji preporučeno da pruži aktivnu podršku nezavisnim telima, aktivistima/kinjama za ljudska prava i nezavisnim novinarima/kama da pravovremeno reaguju i javno osude govor mržnje i pretnje, uz ukazivanje na neophodnost unapređenja efikasnosti mehanizama zaštite.

Od početka 2021. godine u Srbiji je u javnost dospelo nekoliko slučajeva nasilja o kojem su progovorile najpre poznate žene, što je pokrenulo *Me Too* pokret u Srbiji.⁷⁷ Glumica Milena Radulović, kojoj se ubrzo pridružila koleginica Iva Ilinčić, javno su progovorile o seksualnom nasilju koje su pretrpele u školi glume Miroslava Aleksića. Ova priča je pokrenula nezaustavljivu lavinu novih optužbi i otkrivanja brojnih slučajeva rodno zasnovanog nasilja koje su počinile poznate ličnosti u Srbiji. Usledile su optužbe za silovanje glumice Danijele Štajnfelđ protiv glumca Branislava Lečića. Nedugo zatim, opoziciona političarka Marinika Tepić javno je iznela tvrdnje da je

Dragan Marković Palma, predsednik partije Jedinstvena Srbija, podvodio maloletnice i žene u Jagodini. Usledila je nova uznemirujuća priča da je u „Istraživačkoj stanici Petnica“ više desetina mladih žena bilo seksualno uznemiravano i fotografisano bez pristanka, za šta su optužile zaposlenog Branislava Savića. Nakon toga, priče o nasilju koje žene svakodnevno trpe samo su se nizale – sledili su „haštag“ #NisamPrijavila i gotovo 20.000 ispovesti žena o razlozima zbog kojih nisu prijavile nasilje, indukovani pobačajima, slučajevi femicida...

Ove priče uzdrmale su javni diskurs u Srbiji i otvorile pitanja rodno zasnovanog nasilja prema ženama, pitanja odgovornosti i nekažnjivosti javnih ličnosti, ali i uloge medija u izveštavanju o ovakvim temama.

Studije slučajeva koje su dalje predstavljene pokazuju da postoji veoma mali broj medija koji o temama nasilja prema ženama izveštavaju adekvatno, etički i u javnom interesu, dok većina drugih krši zakone i kodekse, ne vodeći računa ni o pravima žrtava ni o interesu javnosti, zarad što veće gledanosti i/ili čitanosti.

5.2. Studije slučajeva

Za potrebe ovog istraživanja analizirane su medijske objave o nasilju prema ženama pre svega na onlajn portalima, a kao što je navedeno u metodologiji istraživanja, izabrano je 10 najposećenijih portala u Srbiji.⁷⁸ Studije slučaja uključuju analizu i pregled medijskih objava, jezika koji je korišćen u tekstovima, naslova, fotografija, kao i osvrt na moderaciju komentara koji su ostavljani na zvaničnim nalogima medija ispod linka vesti. Studije slučaja obuhvataju 2021. i prvu polovinu 2022. godine, odnosno period u kojem je pokrenut *Me Too* talas u Srbiji. Kao što je navedeno, u pitanju je period koji je obilovao incidentima i aferama koje otkrivaju mizogine tendencije i rodno zasnovano nasilje prema ženama u našem društvu, uz presudnu ulogu medija.

Slučaj Milene Radulović i Ive Ilinčić (2021)

Početkom 2021. godine glumica Milena Radulović i još dve devojke prijavile su policiji da ih je silovao i/ili seksualno uznemiravao Miroslav Mika Aleksić, vlasnik škole glume u kojoj su pohađale nastavu glume, mnoge od njih još dok su bile maloletne. Sredinom januara dnevni list *Blic* i sajt *Blic.rs*, kao ekskluzivnu priču, objavili su ispovest glumice Milene Radulović koja je iznela optužbe da ju je učitelj glume Miroslav Aleksić silovao i seksualno zlostavljao dok je bila polaznica škole (**slika 1**).⁷⁹ Ova priča odmah je postala viralna, munjevito se proširila društvenim mrežama i medijima, i zaokupila značajnu pažnju celokupne javnosti. Ubrzo se optužbama na račun Aleksića, Mileni Radulović javno pridružila i glumica Iva Ilinčić (**primer: slika 2**).⁸⁰

Svi mediji su danima i nedeljama izveštavali o ovom slučaju, s tim što su se brzo izdvojili oni mediji koji su u svojim objavama branili i opravdavali Aleksića, relativizovali tvrdnje o silovanju i iznosili sumnje u navode glumica, kompromitujući ih objavljivanjem „ekskluzivnih fotografija“ kao

76 Izveštaj Evropske komisije. Dostupno na: https://www.mei.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/godisnji_izvestaji_ek_o_napretku/izvestaj_ek_oktobar_21.PDF.

77 Pokret *Me Too* (ili #MeToo), sa varijacijama srodnih lokalnih ili međunarodnih naziva, je društveni pokret protiv seksualnog zlostavljanja i seksualnog uznemiravanja. Pod ovim „haštagom“, žene dele svoja iskustva o seksualnim napadima i uznemiravanju na društvenim mrežama.

78 *Blic*, B92.net, Nova.rs, Kurir, N1, Mondo.rs, Danas, Novosti, Telegraf i Alo.

79 Dostupno na: <https://www.blic.rs/sudbine/milena-radulovic-miroslav-mika-aleksic-optuzbe-silovanje-seksualno-zlostavljanje/qkn12t4>.

80 Dostupno na: <https://www.blic.rs/sudbine/iva-ilincic-mika-aleksic-zlostavljanje-glumica-milena-radulovic/7jl2q7v>.

Slika 1.
Izvor: Portal Blic.rs

Poznata mlada glumica Milena Radulović: "Silovao me učitelj glume Miroslav Mika Aleksić kad sam imala 17 godina"

Nekoliko devojaka, od kojih su neke maloletne, prijavilo je policiji da ih je silovao ili seksualno uznemiravao Miroslav Mika Aleksić, čuveni vlasnik škole glume. Jedna od njih je renomirana mlada glumica Milena Radulović (26), koja gradi karijeru i u Rusiji, gde je za godinu dana snimila film i dve serije.

Piše: Ivana Mastilović Jasnčić · 16.01.2021. 21:55

279

Slika 2.
Izvor: Portal Blic.rs

Iva Ilinčić: "Kada ukucate moje ime na Guglu, prvo dobijete priču o Miki Aleksiću, NISAM TAKO ZAMIŠLJALA POČETAK KARIJERE"

Glumica Iva Ilinčić početkom ove godine podnela je krivičnu prijavu protiv samozvanog učitelja glume Miroslava Mike Aleksića zbog seksualnog zlostavljanja, a sada je u intervjuu za "Nin" govorila o tome koliko je za nju bilo oslobađajuće da konačno o svemu tome javno progovori.

Piše: J. K. · 21.10.2021. 11:10

3

kombo

FOTO: MILAN ILIĆ, DEJAN ŽIVANČEVIĆ / RAS SRBIJA

Slika 3.
Izvor: Portal Novosti.rs

ilustracije i „dokaza“ navodnog prisnog i srećnog odnosa između učitelja i učenica koje ga sada optužuju.⁸¹ Ispostavilo se da je te „ekskluzivne fotografije“ medijima dostavio Aleksićev advokat, kao deo pripreme javnosti za odbranu od iznetih optužbi (primeri: slike 3. i 4).⁸²

81 Dostupno na: <https://www.novosti.rs/c/drustvo/vesti/957195/ekskluzivno-miroslav-aleksic-mile-na-radulovic-zajednickoj-fotografiji-foto>.

82 Dostupno na: <https://mondo.rs/Info/Crna-hronika/a1426438/mika-aleksic-advokat-zoran-jakovljevic-milena-radulovic.html>.

Deo medija otvoreno se stavio u odbranu Aleksića, od momenta kada je bio uhapšen, nakon podizanja optužnice za silovanje i polno uznemiravanje sedam polaznica škole, kao i tokom sudskog postupka koji je u toku.⁸³

Kako je javnost u velikoj meri bila zainteresovana za ovu priču, svi mediji a posebno

83 Dostupno na: <https://www.rts.rs/page/stories/ci/story/134/hronika/4427382/potvrdjena-optuznica-protiv-mike-aleksica.html>.

Slika 4.
Izvor: Portal Novosti.rs

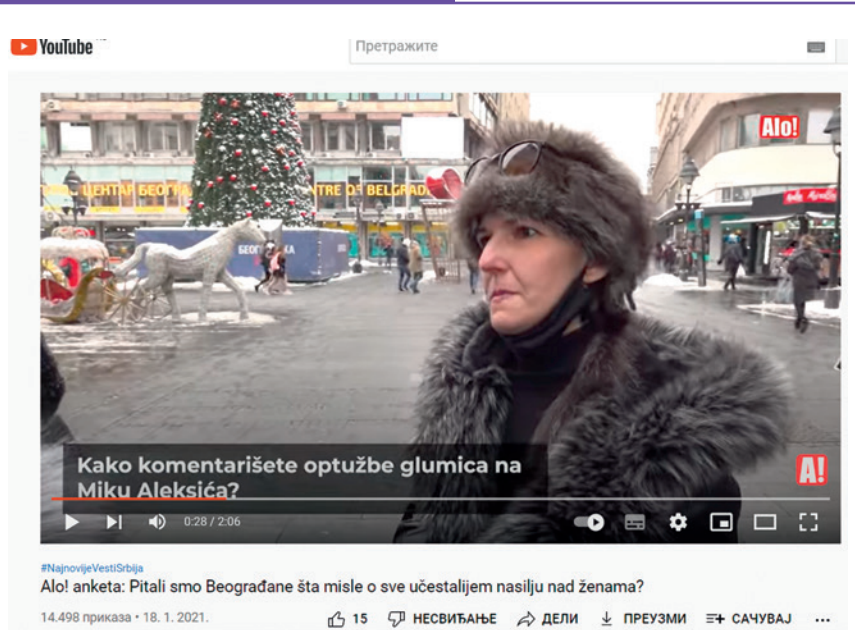
onlajn portali bili su preplavljeni sadržajima u kojima su na senzacionalistički način objavljivali razne informacije, spekulacije, saznanja iz istrage, navodne ispovesti i citate, prepisivane izjave i izjave istragnute iz konteksta i „klikbejt“ naslove, bez vođenja računa o javnom interesu i zaštiti žrtava.

Čak je dan nakon što je objavljena ispovest Milene Radulović jedan medijski portal na

svom sajtu, u okviru vesti o „dokazima i svedocima za ovaj slučaj“, objavio video-anketu razgovora sa građanima i građankama Beograda o tome kako komentarišu optužbe glumice na račun Miroslava Aleksića (primer: slika 5).⁸⁴

84 Dostupno na: <https://www.alo.rs/vesti/hronika/mika-aleksic-milena-radulovic-silovanje-skola-glume/375812/vest>.

Slika 5.
Izvor: Platforma *YouTube*

Takvim izveštavanjem, čitaocima/teljka portala ostavljeno je da odlučuju i presuđuju o krivici i odgovornosti, da se bave procenama šta se stvarno desilo, da diskredituju žrtve, analiziraju nivo „sreće i zadovoljstva“ na fotografijama, da ih optužuju za proračunato istupanje, da silovanje stavljaju pod znake navoda, podgrevajući stereotipe o ženama u društvu i narativ „zašto je tek sad prijavila“, „šta je čekala do sada“ i slično.

Sve se to može videti kroz veliki broj komentara objavljenih ispod vesti na portalima i na profilima medija na društvenim mrežama (primer: slika 6). Izdvojeni su neki od komentara koji dovode u pitanje da li se silovanje uopšte dogodilo, u kojima nepoznati/e komentatori/ke daju svoje viđenje događaja, smatraju da je u pitanju „privlačenje pažnje“, ili optužuju žrtve što su ćutale toliko godina i nisu zaštitile druge

Slika 6.
Izvor: Komentari sa medijskih portala

goran 25.01.2021. 07:08 👍 (0) 🗨️ (1) **ODGOVORI**

lepo ovo izgleda na slici da te je mika silovao ne bih stajala pored njega i tako se smejala nego hoces malo da dospes do naslovnih strana kao ova nase domacice starlete da i za tebe narod cuje posto niko nezna ko si pa aj da svalimo ljagu na miku treba da te je sramota iako je bilo nesto garant si mu sama dala

Zena zmaj 14:13 17.01.2021

Silovanje se prijavljuje odmah što pre a ne posle 10 godina. Ovako je nedokazivo. Bolje da ga je prijavila pa da su ga pratili, nego ovako javno medijski linč a gde su dokazi??? Izjave lica koja su se dogovorile da ga prijavu a koje je organizovala jedna osoba? Dobro istražiti.

👍 35 👎 124

ludimilojko 22-01-2021 19:22h Prijavi komentar

@Ja
Silovana, koja preživljava višegodišnje traume ne izgleda ovako na fotografijama sa počiniocima.

Milan 09:17 17.01.2021

Pa sta si ćutala do sad?8 godina si mu dala fore da zlostavlja i druge devojke

👍 71 👎 190

Vuk 07:32 17.01.2021

Silovanje je silovanje samo ako se prijavi istog dana ili najkasnije sutradan. Ovo što je sad moda da su skoro sve glumice bile silovane, ali nekada davno, to je nešto sasvim drugo. Ne da ulogu - silovao me je. Ne da pare - silovao me je. Šta je teško reći kad se ne mora dokazati

👍 62 👎 127

polaznice škole glume (**primeri: slike 7. i 8**). Istovremeno, u komentarima je bila prisutna i hajka na sada optuženog Aleksića „da bi ga trebalo spaliti“, „obesiti“, „šta ga sve čeka u zatvoru“, te da mu „ne treba ni sud ni advokat“.

U pojedinim medijima pojavljivale su se „insajderske informacije“, odnosno predstavljani su detalji koje su devojke iznosile tokom davanja iskaza u tužilaštvu o načinu zlostavljanja, broju koliko puta se sve to

dešavalo, i dr.⁸⁵ Advokat oštećenih Denis Bećirić izjavio je da su neki od podataka koji su se pojavljivali u javnosti tačni, ali da su neki detalji potpuno izmišljeni.⁸⁶

Neprimereni i agresivni naslovi i tekstovi u medijima, kao i komentari pojedinaca/ki iz

85 Dostupno na: <https://www.espreso.co.rs/vesti/hronika/710231/milena-ponovo-prosla-kroz-uzas-bila-sam-uplasena-on-je-toga-bio-svestan-i-nije-se-zaustavljao-imao-je-izgovor>.

86 Dostupno na: <https://www.vreme.com/vreme/kad-javnost-sudi-na-stetu-zrtava/>.

Slika 7. Izvor: Komentari sa medijskih portala

Ana 10:32 17.01.2021
Cekaj, cekala si 10 godina da kazes ovo. Danas kad on ima 68 godina? Sto ne ranije? Sto ne u to vreme? Meni je sve ovo totalno bez veze iskreno i ne razumem ,ako si cutala do sad i pustila da se drugima isto desava sta sad trazis koju pravdu i za koga. Bez veze
+56 -16

Ruku na srce, onaj ko je upoznat sa Mileninim filmskim opusom zna da mala voli da se "razbacuje" sisama i ne štedi se u tome. 😞
(Maksimilijan, 2. februar 2022 19:26) # Link komentara
Preporučujem (+97) Ne preporučujem (-165)

Vraca im milo za drago. Medijsku paznju su zecele.
(svetice, 2. februar 2022 17:20) # Link komentara
Preporučujem (+110) Ne preporučujem (-169)

Slika 8. Izvor: Komentari sa medijskih portala

Milivoje 22-01-2021 18:32h Prijavi komentar
@srb Takav ti je danasnji sistem vrednosti sve je kontradiktorno i nema veze sa mozgom na kraju krajeva verujte mi da nije tesko dokazati da je profesor taj koji je bio zlostavljan od strane mladih "glumica" koje su spremene na svakojake igrice kako bi dobile uloge

Makarije 22-01-2021 21:10h Prijavi komentar
@Maruška Znaci normalno ti je da kod svog silovatelja ides na cas poprilično lagano obucena, a prezivela si silovanje???

javne sfere koji su stali u odbranu optuženog, samo nastavljaju dodatno narušavati položaja žrtava i vode ka njihovoj novoj stigmatizaciji (**samo jedan od primera: slika 9**).

Priličan broj medija i onlajn portala prilikom objavljivanja tih informacija nije se vodio javnim interesom, već namernim šokiranjem javnosti zarad veće posete i čitavnosti. Na problematično izveštavanje reagovala su novinarska udruženja, pozivajući sve medije da se pridržavaju novinarskog kodeksa, da poštuju privatnost žrtava i da ne iznose detalje iskaza koji dovode do nove viktimizacije i koji nisu opravda-

ni javnim interesom.⁸⁷ Ubrzo je reagovala i poverenica za zaštitu ravnopravnosti uz ocenu da je banalizovanje slučaja Milene Radulović nedopustivo, i uz poziv nadležnima da reaguju.⁸⁸

Međutim, i danas, godinu i po dana kasnije, i dalje su prisutni primeri neetičkog izvešta-

87 Dostupno na: <https://nuns.rs/nuns-novina-ri-i-mediji-da-se-pridrjavaju-etickog-kodeksa-novina-ri-u-izvestavanju-o-slucaju-silovanja-milene-radulovic-i-ostalih-zrtava/>.

88 Dostupno na: <https://www.danas.rs/vesti/drustvo/poverenica-nedopustivo-banalizovanje-slucaja-milene-radulovic-u-emisiji-tv-hepi/>.

Slika 9.

Izvor: Portal Alo.rs

REZULTATI PRETRAGE: "IVA ILINCIĆ"

Alo!

NAJNOVIJE VESTI UKRAJINA SVET REGION SPORT ZABAVA ZADRUGA BIZ HRONIKA RAZONODA ŽENA AST

Aleksandar Vučić

Siniša Mali

Novak Đoković

Vremenska prognoza

Horoskop

Kosovo i Metohija

MIKA ŠOKIRAO: IVA IMALA POSEBAN ODNOS S OCEM Miroslav Aleksić izneo još jednu skandaloznu odbranu na račun glumice koja ga tuži

07:00 · Hronika · 1

OPTUŽBE ZA SILOVANJA, PREVARE, TUČE... Ovo su najveći skandali koji su obeležili 2021. godinu!

19:57 · Zabava · 0

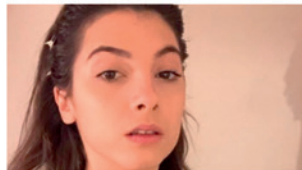
GLUMICA KOJA JE PRIJAVILA MIKU OTKRIVA: Godinu i po dana idem kod psihoterapeuta!

18:37 · Zabava · 2

DRAGAN BJEOGRLIĆ STOJI IZA AFERE MIKA ALEKSIĆ? Luka i Kruna izneli šokantne tvrdnje: Glumice su povezane sa Bjelom! (VIDEO)

09:33 · Hronika · 5

OTVORILA DUŠU! Glumica ne dobija pozive na kastinge otkako je obelodanila istinu o Miki Aleksiću

11:21 · Zabava · 1

Slika 10.

Izvor: Portal B92.net

b92

PODCAST

VIDEO

APLIKACIJE

TV

BLOG

ENGLISH

NOVO INFO ISTOČNI FRONT SPORT EUROLEAGUE BIZ LOKAL ŽIVOT ZDRAVLJE PUTOVANJA KULTUR

Vesti

Politika

Svet

Elizabeta

Region

Krizu u CG

Društvo

Hronika

Kosovo

EU

Teme

Analitika

Kor

DRUŠTVO

6

Milena Radulović izašla iz Višeg tužilaštva, pet sati davala izjavu VIDEO/FOTO

U Višem tužilaštvu u Beogradu glumica Milena Radulović danas je davala izjavu više od pet sati u slučaju protiv profesora glume Miroslava Mike Aleksića

vanja u onlajn sferi, kao i naslovi koji se objavljuju u vestima sa informacijama sa suđenja – uz iznošenje šokantnih tvrdnji koje je optuženi Aleksić izneo na sudu, između ostalog i da su „sve žene kurve, a posebno glumice...“ (primeri: slike broj 12. i 13).

Takođe je primetno da na onlajn portalima, u izveštajima sa suđenja u ovom predmetu nema jasnog navođenja da su Milena Radulović i Iva Ilincić u ovom postupku oštećene, a da je Miroslav Aleksić optuženi.

Ono što bi ipak trebalo konstatovati i istaći kao pozitivan pomak jeste izveštavanje

pojedinih portala koji su prateći ovu priču javnost na dnevnom nivou obavestavali o najnovijim informacijama iz istrage, odnosno sa suđenja, ali su takođe govorili i o problemu nasilja prema ženama, uz navođenje saveta pravnik/ca i objavljivanje kontakta, tj. SOS telefona – kako bi žrtve u slučaju silovanja znale šta je potrebno dalje da urade (primer: slika 14).⁸⁹

⁸⁹ Dostupno na: <https://www.danas.rs/vesti/drustvo/kako-su-tabloidi-izvestavali-o-osobama-koje-su-prezivele-silovanje-u-srbiji/>.

Slika 11.

Izvor: Izvor: Portal Kurir.rs

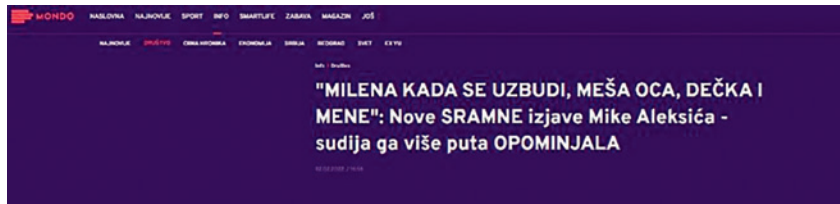
MILENA PONOVO PROŠLA KROZ UŽAS!
 Bila sam uplašena, on je toga bio svestan i NIJE SE ZAUSTAVLJAO! Imao je MONSTRUOZAN izgovor!

Slika 12.

Izvor: Portal Novosti.rs

Slika 13.
Izvor: Portal Mondo.rs

Slika 14.
Izvor: Izvor: Portal Danas.rs

Saveti pravnice

Ako dođe do silovanja, najbitnija stvar je da ako preživela ima snage da slučaj prijavi policiji i da to uradi odmah kako bi se što pre ispoštovala procedura i obavio lekarski pregled.

Iako je prvi nagon preživela takav, savet je da se ne tušira i ne skida odeću, kako bi se sačuvali svi dokazi od značaja za istragu.

Ukoliko preživela slučaj prijavljuje nakon određenog vremena treba da se obrati ženskim organizacijama ili službama koje pružaju besplatnu pravnu pomoć kako bi se videlo šta ima od dokaza ili možda zna da postoji još neka žrtva.

SOS telefon Autonomnog ženskog centra: 0800 100 007

SOS telefon Centra za podršku ženama: 0800 101 010

Nacionalna SOS linija za žene: 0800 222 007

Slučaj Danijele Štajnfeld (2021)

Glumica Danijela Štajnfeld godinama živi i radi u Americi. U leto 2020. godine imala je premijeru svog dokumentarnog filma *Hold me right* („Zaceli me“) o žrtvama silovanja, u kojem je i sama podelila svoje iskustvo.

Tada je u intervjuu za N1 ispričala da je napustila Srbiju zbog trauma koje je imala nakon što ju je silovao poznati i uticajni čovek iz sveta filmske umetnosti, ali nije navela njegovo ime, odnosno nije otkrila njegov identitet.⁹⁰ Da je u pitanju poznati glumac i nekadašnji ministar kulture Branislav Lečić javnost je saznala marta 2021. godine, nakon što je Danijela Štajnfeld bila u Beogradu i dala iskaz u nadležnom tužilaštvu. Javnost Lečićevo ime kao osobe koju Danijela Štajnfeld optužuje za silovanje nije saznala od nje, niti od „Insajder“ televizije sa čijim je gledaocima prethodno ekskluzivno podelila svoju priču,⁹¹ već sa različitih onlajn portala⁹²

90 Dostupno na: <https://rs.n1info.com/showbiz/a637787-stajnfeld-u-pressingu-da-sam-iznela-ime-silovatelja-ceo-fokus-filma-bi-se-sveo-na-to/>.

91 Dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?v=1Sy9eaPpapz>.

92 Dostupno na: <https://nova.rs/vesti/hronika/danijela-stajnfeld-branislav-lecic-silovanje>; <https://zena.blic.rs/puls-poznatih/danijela-stajnfeld-tvrdi-da-ju-je-silovao-branislav-lecic/regps9t>.

koji su se pozivali na izvore informacija iz tužilaštva.⁹³

I ovaj slučaj, kao i slučaj glumica Milene Radulović i Ive Ilinčić protiv Miroslava Aleksića, privukao je veliku pažnju javnosti (primeri: slike 15. i 16). Međutim, primetno je da je podrška javnosti i medija Danijeli Štajnfeld izostala, odnosno bila je daleko slabija nego dva meseca ranije kada je obelodanjen slučaj Aleksić. Primetno je i da su u slučaju Danijele Štajnfeld mediji, a posebno tabloidi, štampani i onlajn, gotovo odmah zauzeli stav da je ona izmislila celu priču – između ostalog i zarad dobijanja političkog azila u Americi, kako su to objavljivali pojedini portali – a da je zapravo Branislav Lečić žrtva „proračunate glumice“.⁹⁴

Većina analiziranih onlajn portala izveštavala je na veoma senzacionalistički način, prebacujući krivicu na ženu koja je prijavila silovanje, šireći teorije zavere i time dopri-

93 Dostupno na: <https://www.telegraf.rs/vesti/hronika/3316777-oglasilo-se-tuzilastvo-danijela-stajnfeld-otkrila-identitet-coveka-koji-ju-je-silovao>.

94 Dostupno na: <https://www.novosti.rs/drustvo/vesti/1009167/isppravka-danijela-stajnfeld-nije-izmislila-silovanje-dobila-americki-azil>.

Slika 15.

Izvor: Portal Nova.rs

Početna Najnovije Vesti zadovoljna.rs Svet Survivor Sport Kultura Zabava Magazin

EKSKLUZIVNO Štajnfeld otkrila da je silovao Branislav Lečić

EKSKLUZIVNO Štajnfeld otkrila da je silovao Branislav Lečić

HRONIKA | Autor: Vojislav Milovančević | 22. mar. 2021 12:13 > 14:42 | 27 komentara

Slika 16.

Izvor: Portal Zena.blic.rs

ŽENA > PULS POZNATIH

Danijela Štajnfeld tvrdi da ju je silovao Branislav Lečić

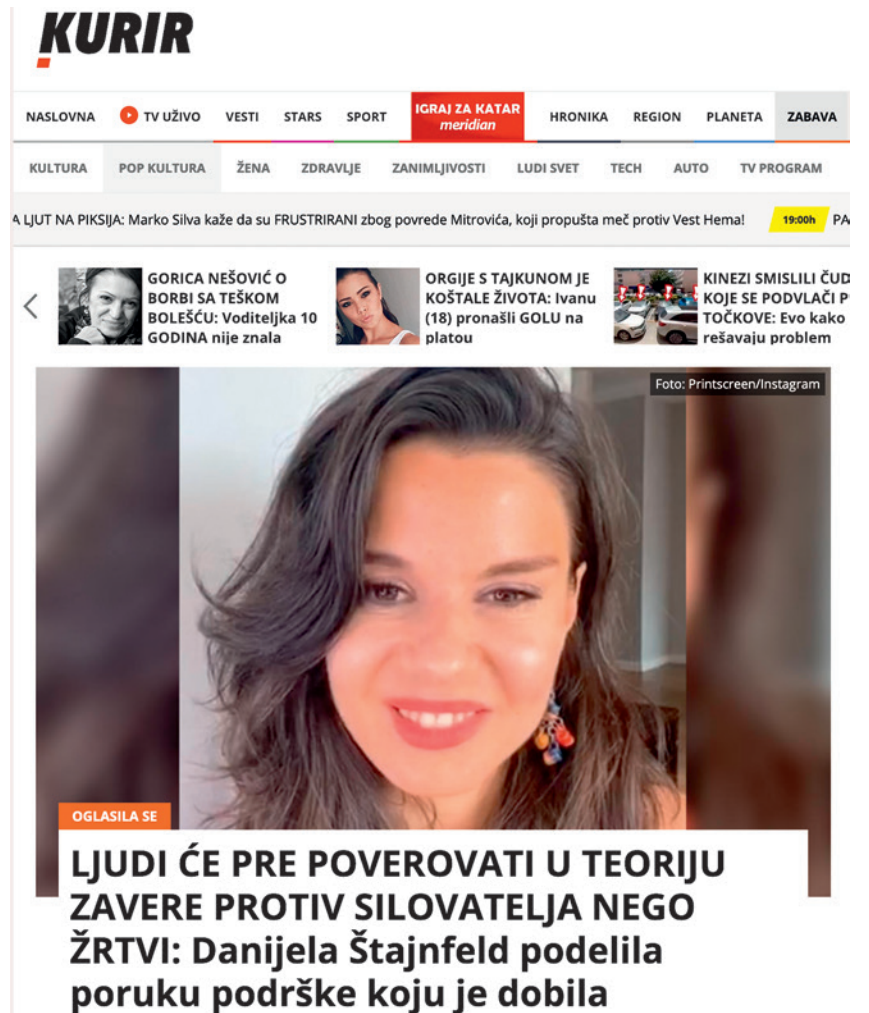
Glumica Danijela Štajnfeld je u beogradskom Višem tužilaštvu otkrila identitet osobe za koju tvrdi da ju je silovala.

Piše: A.D. • 22.03.2021. 12:20

Slika 17.

Izvor: Portal Kurir.rs

KURIR

NASLOVNA TV UŽIVO VESTI STARS SPORT **IGRAJ ZA KATAR meridian** HRONIKA REGION PLANETA ZABAVA

KULTURA POP KULTURA ŽENA ZDRAVLJE ZANIMLJIVOSTI LUDI SVET TECH AUTO TV PROGRAM

A LJUT NA PIKSIJU: Marko Silva kaže da su FRUSTRIRANI zbog povrede Mitrovića, koji propušta meč protiv Vest Hema! 19:00h PA

GORICA NEŠOVIĆ O BORBI SA TEŠKOM BOLEŠĆU: Voditeljka 10 GODINA nije znala

ORGIJE S TAJKUNOM JE KOŠTALE ŽIVOTA: Ivanu (18) pronašli GOLU na platou

KINEZI SMISLILI ČUD KOJE SE PODVLAČI P TOČKOVE: Evo kako rešavaju problem

Foto: Printscreen/Instagram

OGLASILA SE

LJUDI ĆE PRE POVEROVATI U TEORIJU ZAVERE PROTIV SILOVATELJA NEGO ŽRTVI: Danijela Štajnfeld podelila poruku podrške koju je dobila

Slika 18.

Izvor: Portal Telegraf.rs

Telegraf Najnovije Vesti Ukrajina Biznis Sport **Vimbldon** Svet Kultura Jetset on

Naslovna / Jetset / Jetset vesti 25/03/21 | 12:42 > 12:53

Majka Nine Radulović: Danijela je problematična žena, u njen stil života treba začepkati

Isidora Tubin Podgorščak, Telegraf

- Nina je odlično, što ne bi bila dobro? Odlično se nosi sa svim, ona poznaje tog čoveka, ona sve dobro kapira - rekla je Gorica Radulović

f t l e 32 110 <

noseći dodatnoj viktimizaciji osobe koja je iznela optužbu za silovanje (**primeri: slike 17. i 18.**)⁹⁵ Veliki broj tekstova i naslova na onlajn portalima bavio se glumačkom karijerom Danijele Štajnfelđ – kakva je glumica, kako je nekada izgledala i šta sada

95 Dostupno na: <https://rs.n1info.com/vesti/novinarke-protiv-nasilja-o-slucaju-stajnfelđ-izvestavati-bez-senzacionalizma/>.

radi u Americi, gde, kada i kako je glumila sa Branislavom Lečićem – čime su njene ozbiljne tvrdnje u vezi sa silovanjem pale u drugi plan, dovodene u sumnju i relativizovane, između ostalog i tekstovima u kojima su navodno otkrivani „intrigantni detalji“⁹⁶

96 Dostupno na: <https://www.novosti.rs/drustvo/vesti/1004224/otkrivamo-intrigantne-detalle-slucaja-stajnfelđ-lecic>.

Slika 19.

Izvor: Portal Zena.blic.rs

ŽENA > LIFESTYLE

KLJUCANJE U MOZAK Ne znate da li da verujete Lečiću ili Danijeli Štajnfelđ? Niste usamljeni, a EVO ZAŠTO SE TO DOGAĐA

Prosečan građanin verovatno ne zna šta više da misli o "slučaju Lečić". Ključaju ga u mozak konfliktnim porukama da "podrži žrtve", ali i da "ne presuđuje pre suda"; zbunjen je Lečićevim kolegama od kojih ga je deo "isterao iz pozorišta", dok ga druga polovina podržava i "nema nameru da prestane da igra s njim".

Piše: J. I., J. V. • 26.03.2021. 20:50

ili, na primer, pod naslovom „KLJUCANJE U MOZAK: Ne znate da li da verujete Lečiću ili Danijeli Štajnfelđ“ (**primer: slika 19.**)⁹⁷

Taj pristup nije se promenio ni nakon što je nedeljnik objavio ispovest glu-

mice Merime Isaković, koja već decenijama živi u Australiji, a koja je ispričala da ju je Branislav Lečić pre 40 godina silovao.⁹⁸

98 Dostupno na: <https://www.nedeljnik.rs/potresna-ispovest-merime-isakovic-cuvene-jugoslovenske-glumice-molim-nas-narod-da-ovo-pazljivo-procita-to-je-bio-branislav-lecic-o-tome-ce-se-danas-pricati/>.

97 Dostupno na: <https://zena.blic.rs/lifestyle/danijela-stajnfelđ-branislav-lecic-kome-verovati/25013ph>.

Slika 20.
Izvor: Portal Blic.rs

Njujork Tajms o tvrdnji Branislava Lečića da je na snimku sa Danijelom Štajnfelđ uvećavao dijalog: "Nema indicija da je to tačno"
SUDBINE 25.03.2021 • 19

Tužilaštvo: Branislav Lečić sutra daje izjavu policiji
HRONIKA 25.03.2021 • 1

Lečić se obratio Danijeli Štajnfelđ i javnosti bizarnim 15-minutnim snimkom u kojem poručuje da je I ON SILOVAN
SUDBINE 24.03.2021 • 122

Slika 21.
Izvor: Portal Alo.rs

BRANISLAV OBJAVIO PREPISKU SA DANIJELOM! Lečić obelodanio šta mu je koleginica pisala: Ne spominji nikome da sam došla u Beograd!
12:16 - Zabava - 0

GNUSNO SU ME NAPADALI! Branislav Lečić optužio Danas, Novu i N1 da su ga rastrgli u jeku skandala, glumac izneo šokantne detalje!
09:00 - Zabava - 1

DANIJELA JE MONTIRALA SNIMAK! Branislav Lečić nastavlja da šokira, glumac konačno izneo o čemu je zapravo pričao sa Štajnfelđovom!
08:45 - Zabava - 0

BRANISLAV LEČIĆ OTKRIO DETALJE SUSRETA S RADULOVIĆEVOM Izvinjavam se Mileni što je naš razgovor izašao u javnost!

Mediji su Lečiću otvorili prostor da se javno brani, presuđujući u njegovu korist bez uzimanja u obzir navoda koje je Štajnfelđ

iznela, dodatno je diskreditujući objavama da je uzela novac, da snima porno filmove, da je plaća „bosansko-albanski lobi“ i slič-

no. Za razliku od nje, Lečić je odmah imao priliku da ispriča kako je prošao poligraf; šta je rekao na saslušanju; da „otvori dušu“

i ispriča kako mu je teško i kroz kakav pakao prolazi njegova ćerka; da mu je afera „smeštena“ i da je to uradio opozicioni po-

Slika 22.
Izvor: Portal Blic.rs

NASLOVNA TV VESTI **sportal.rs** ZABAVA BIZNIS ŽENA Beograd na Buč

BLIC • VESTI • DRUŠTVO

NOVI DETALJI SLUČAJA "ŠTAJNFELD – LEČIĆ" Tužilaštvo: Proveravaju se navodi, glumac još NIJE OSUMNJIČEN!

Slučaj tvrdnji glumice Danijele Štajnfeld da ju je 2012. godine silovao stariji kolega poznati glumac Branislav Lečić i dalje je u predistražnoj fazi, bez krivične prijave.

Piše: Tanjug • 12.04.2021. 16:08

litičar Dragan Đilas uz pomoć „Insajder“ televizije i novinarkice Brankice Stanković; kao i da je motiv Danijele Štajnfeld bio novac i da je ona jedna od najbogatijih glumica u Americi.⁹⁹

I ovaj slučaj pokazao je slabosti koje postoje u medijima, koji vođeni senzacionalizmom zarad veće čitanosti i posete nemaju nikakav odnos poštovanja, niti imaju

99 Dostupno na: <https://www.alo.rs/zabava/kultura/564128/mojoj-cerki-je-bilo-strasno-branislav-lecic-otkrio-kroz-kakav-haos-je-prosao-i-tvrdi-da-je-danijela-zahvaljujuci-optuzbi-najbogati-srpkinja-u-americi/vest>.

obzira prema ženama koje prijavljuju nasilje, uz evidentno nepoznavanje fenomena nasilja prema ženama. Tekstovi su objavljeni u različitim rubrikama – od hronike i društva do estrade, džet-seta i poznatih, kao i na podsajtovima portala koji su namenjeni ženskoj publici (primeri: slike 20. i 21). Time su onlajn portali pokazali da zapravo ne znaju kako da tretiraju vesti o nasilju prema ženama, bez obzira na to da li se odnosi na osobe koje su poznate javne ličnosti ili ne.

U objavama se gotovo odmah zauzima strana (primer: slika 22), tekstovi se opre-

Slika 23.
Izvor: Portal Alo.rs

Alo! 🔍 🏠 € 🌐

NAJNOVIJE VESTI UKRAJINA SVET REGION SPORT ZABAVA ZADRUGA BIZ HRONIKA RAZONODA ŽENA ASTRO A! TV

GOLA NA JAVNOM MESTU Danijela Štajnfeld se skinula, a sve osvanulo na društvenim mrežama!

Alo.rs/D. I. | ZABAVA · 02.10.2021 · 17:25 · 1

Glumica Danijela Štajnfeld otkrila je da je nudista, i to putem društvene mreže Instagram.

maju naslovima i fotografijama koje su provokativne i istrgnute iz konteksta (primeri: slike 23. i 24), ili se objavljuje kolaž fotografija koje je glumica postavila na svoje društvene mreže, kao „potvrda“ njenog navodnog „lakog morala“.¹⁰⁰ Time su onlajn mediji doprineli novom ponižavanju i ismevanju žena koje prijavljuju nasilje, uz banalizovanje čitavog slučaja i problema nasilja prema ženama. Naročito se u tom kontekstu pokazalo izveštavanje jednog portala, koje je čak išlo dotle da se Danijela Štajnfeld „spočitava“ to što je dala intervju za jedan hrvatski list, i to na dan kada je u

100 Dostupno na: <https://www.magazin.novosti.rs/sr/vest/skandal-ispilivao-eksplicitan-snimak-danijele-stajnfeld-video-18/1410483>.

Haškom tribunalu izricana presuda Ratku Mladiću.¹⁰¹

Ovakav narativ se sa onlajn portala preslikao i na komentare, od onih u kojima je bilo više čitalaca koji nisu verovali tvrdnjama Danijele Štajnfeld, smatrajući da je to deo šireg plana i teorije zavere – do onih koji su iznosili svoje viđenje na temu šta je zapravo silovanje i kako bi to trebalo zakonodavac regulisano (primeri: slike 25. i 26).

101 Dostupno na: <https://www.novosti.rs/drustvo/vesti/1006513/silovao-srpski-ministar-kulture-danijela-stajnfeld-dan-izricanja-presude-ratku-mladicu-hrvatske-medije>.

Slika 24.

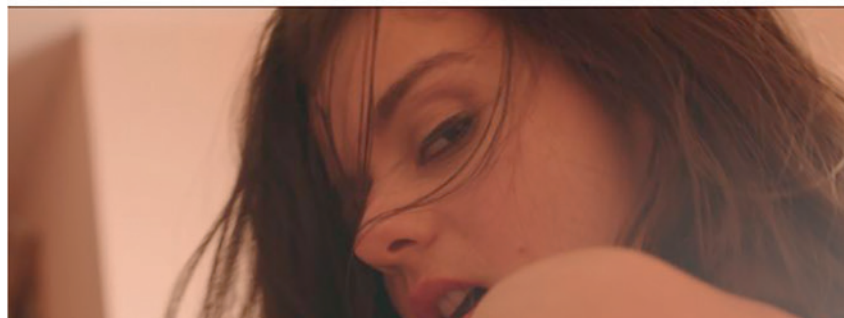
Izvor: Portal Magazin.novosti.rs

J.B. · 26. mart 2021 u 13:31 · Komentara: 7

ŠOK

SKANDAL! Isplovao eksplicitan snimak Danijele Štajnfeld (VIDEO 18+)

Na sajtovima za odrasle, pojavio se snimak sa eksplicitnim scenama iz filma mlade glumice koja je u jeku skandala, zbog optužbi za silovanje

Deo epiloga slučaja Branislava Lečića dogodio se polovinom 2021. godine kada je Više javno tužilaštvo u Beogradu saopštilo da u pomenutom slučaju „ne postoje osnovni sumnje da je učinjeno navedeno krivično delo niti bilo koje drugo krivično delo za koje se gonjenje preduzima po službeno dužnosti”. Prigovor koji je uložio advokat Danijele Štajnfeld na rešenje o odbačenoj krivičnoj prijavi, Apelaciono javno tužilaštvo je odbilo.

Danijela Štajnfeld i dalje je aktivna na društvenim mrežama u borbi protiv nasilja prema ženama i u podršci aktivistima/kinjama, što je pokazala i prilikom kampanje na Tviteru #NisamPrijavila, kao jedna od više desetina hiljada žena koje su podelile svoje iskustvo i razloge što nisu prijavile nasilje.¹⁰²

¹⁰² Dostupno na: <https://rs.n1info.com/vesti/stajnfeld-nisam-prijavila-bila-sam-slomljena-osudu-da-lazem-ne-bih-prezivala/>.

Slika 25.

Izvor: Komentari sa medijskih portala

- Čitalac** 15-07-2021 14:22h Prijavi komentar
Lečić može da bude i ovakav i onakav ali kad se nešto desi odmah treba prijaviti a ne posle više decenija kad vidiš da te u kinematografiji nemmmaaaa
-
- Miki** 16-07-2021 18:07h Prijavi komentar
Vracaj se u naftalin, pa za par godina probaj opet!!!
-
- Radojko** 16-07-2021 18:08h Prijavi komentar
Sad ces morati opet da radis, nista od 5 minuta slave. Tako to ide u zivotu.... malo si se preracunala, sto bi se reklo
-
- Mira** 17-07-2021 22:02h Prijavi komentar
Ti nisi ni stigla do tuzilastva, sama si to rekla. A i kako ces stici sa izmislenom pricom.
-
- Мане** 17-07-2021 22:02h Prijavi komentar
Копико народ треба бити глуп и слеп па да поверује у ову причу?! Чекала девојка толике године и баш изабрала тренутак, или јој изабрали? Нисам талентована за глуму па ајде нешто друго да пробам. +102 -318
-
- goga** 17-07-2021 22:02h Prijavi komentar
То уопште није тачно! као прво Лекa је један дзентимен, била сам у покусају неке везе са њим, међутим када нисам htела даљe да наставим и да улазим у блискији однос са њим, потпуно је био cool и сагласио се. остали смо super другари!!!
-
- Maki** 17-07-2021 22:02h Prijavi komentar
Nije me ubedila u istinost svog iskaza a malo reklame dobro dodje. +74 -151

Slika 26.

Izvor: Komentari sa medijskih portala

- Zigoton** 24.03.2021 15:47
 Od kad zene donose odluke dal hoce odnos ili ne...aaajjj cudnog sveta..u moje vreme a bogami i sad je moje vreme kazem skidaj se ona se skida nema diskusije cu ona da se pita a neces maco dok sam ja ziv ja ti kazem
- Stevan** 24.03.2021 18:39
 U ovom predavanju nedostaje ono glavno, ona je krenula sa njim izvan grada i snimala. Normalan čovek bi odbio da podje, ona je pošla sa namerom da prihvati posledice i da mu se osveti. Zašto je to radila, da li su njene namere časne ili normalne?
- Ko** 24.03.2021 09:16
 Prvi Mika (priprema) zatim Lecic (razrada) I ko je sledeci (meta)? Klasican informacioni rat.
- Gagi** 24.03.2021 08:46
 O cemu vi pisete. A narod jedva stoje ziv. Gdeje ona bila ovih godina tamo nek ide i sad . A mi da vidimo stacemo dalje i kako
- @balkan.** 22.03.2021 16:56
 Fizicko nasilje je silovanje. Pretnja smrću otmica... Napad na mestu zlocina a ne dobrovoljni odlazak. Zakasne prijave bez materijalnih dokaza odbacili Rec nije dokaz.... zena moze zloupotrebiti prijavu silovanja za ucenu. Dobro zakonodavstvo sliti i zrtvu i lazno optuzenog.
- Hmmm...** 22.03.2021 16:02
 Ova zena i njeni naizgled cudni postupci su mi razumljiviji nego Milene Radulovic. Ne znam da li je to nadljudska snaga ili prevelika ambicija- da ti posle takvog horor upises fakultet u klasi supruge svog silovatelja, tesko mi je da razumem. Mislim da bih završila u ludnici.
- Hmmm...** 22.03.2021 16:46
 Kao neko ko je pretrpeo nasilje: postupci ove zene su klasichni postupci zrtve- sramota, cutanje, strah, neverica, pa preseljenje kao pokusaj bega od traume. Sto je trauma veca, selis se dalje. Nikada nisam prijavila nasilje, sad se kajem. Srce me boli kad vidim te tuzne oci njene.
- Dr** 22.03.2021 16:02
 Svi trebaju da se zapitaju ako neko moze posle vise god da optuzi bilo kog muskarca sa kojim je bila za silovanje i on da odgovara na kontu iskaza jedne zene onda smo svi obrali bostan...zapitajte se sve zene kada vam budu optuzili oca,brata,prijatelja dali ce to biti normalno...

Femicidi i pokušaji femicida (2022)

Od početka godine do početka jula 2022. u Srbiji je ubijeno 15 žena.¹⁰³ Javnost je o ovim slučajevima i detaljima ubistava žena saznala iz medija, posebno sa onlajn portala koji u serijama tekstova detaljno objavljuju saznanja o ovim slučajevima, neretko ih u naslovima i opremama teksta opisujući kao „porodičnu dramu“ ili „tešku tragediju“ (primer: slika 27), ne nazivajući ih pravim i pravnim terminima – da je u pitanju ubistvo, odnosno pokušaj ubistva žena (pozitivan primer naslova na portalu: slika 28).

Izveštavanje medija o femicidima i pokušajima femicida po pravilu je senzacionalističko i tabloidno, uz često nepoštovanje etičkih standarda i prava žrtve i njene porodice. Do javnosti dolaze razne irelevantne informacije, od priča komšija/nica i neposredne okoline, preko saopštenja policije, do podataka koji su mogli da budu pronađeni na profilima na društvenim mrežama i učinicima i žrtava, uz fotografije postavljene na tim profilima (primeri: slike 29. i 30).

U tekstovima se otkrivaju identiteti žrtve i učinioca; traže se razlozi i objašnjenja zašto je došlo do nasilja, ubistva i pokušaja ubistva, uz veoma često prebacivanje krivice

Slika 27.

Izvor: Portal Nova.rs

Početna Najnovije Vesti zadovoljna.rs Svet Survivor Sport Kultura Zabava Magazin

Drama u porodičnoj kući u Kragujevcu: Muž pucao u suprugu, teško je povredio

Drama u porodičnoj kući u Kragujevcu: Muž pucao u suprugu, teško je povredio

HRONIKA | Autor: Tanja Milovanović | 16. maj. 2022 09:25 > 09:44

Podeli:

103 Dostupno na: <https://www.facebook.com/femplatz>.

Slika 28.

Izvor: Portal Rs.n1info.com

NI SRB ENG NAINOVJE RAT U UKRAJINI VESTI BIZNIS SVET SPORT KLUB VIDEO ...

Uhapšen muškarac zbog pokušaja ubistva supruge u Kragujevcu

Uhapšen muškarac zbog pokušaja ubistva supruge u Kragujevcu

VESTI | Autor: Beta, nova.rs | 16. maj, 2022 20:05 | 3 komentara

Podeli:

Izvor: Aleksandra Petrović / nova.rs

Slika 29.

Izvor: Portal Kurir.rs

KURIR

NASLOVNA TV UŽIVO VESTI STARS SPORT IGRAJ ZA KATAR meridian HRONIKA REGION PLANETA ZABAVA

Ilo da je ljubio | DVOJICU KOLEGA 19:05h NISU MU DALI DA POSETI PAPU, PA RAZBIO SKULPTURE STARE 2000 GODINA! Ameri

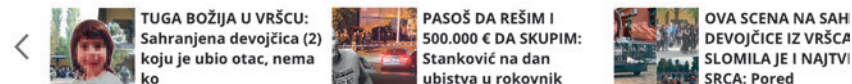

Foto: Kurir.rs/S.S., Pprintsreen/Instagram

U MODRICAMA

NEĆU DUGO, UBIĆE ME! UMREĆU S DETETOM U NARUČJU: Jeziva ispovest žene koju je muž tukao u Novom Sadu, dok su komšije snimale VIDEO

Slika 30.
Izvor: Portal Blic.rs

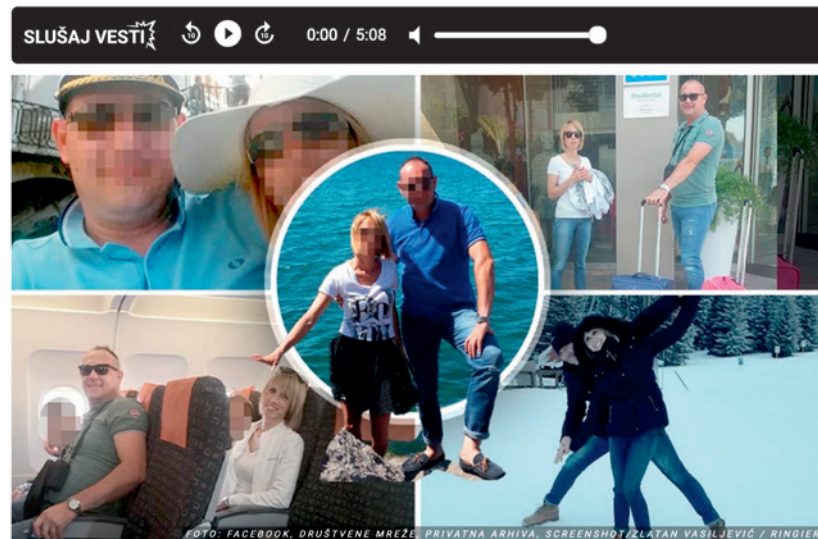
BLIC • VESTI • HRONIKA

"HTEO JE SVE DA NAS POBIJE" Zlatan imao MONSTRUOZAN PLAN: Da ga je Lidija poslušala, tragedija bi bila još veća

"Znali smo da će ovaj dan doći! Mislim da je sav eksploziv koji je Zlatan imao u autu bio namenjen nama! Znali smo da je imao noževe sa kojima je želeo da pogodi moju Lidiju!"

Piš: Kurir • 11.06.2022. 09:23

4

na žrtvu i umanjivanje odgovornosti učinio („*bio je ljubomoran*“, „*provocirala ga je*“, „*htela je da odvede decu*“ i sl.); romantizuje se nasilje i zadire u privatnost žrtava i članova njihovih porodica (**primeri: slike 31. i 32**). Mediji, a posebno onlajn portali, u potrebi za što većim brojem „šerova“, „klikova“ i „lajkova“, izveštavaju tako da pothranjuju porive publike (**primeri: slike 33. i 34**) koji postaju zabrinjavajuće očigledni u komentarima na objavljene vesti.

U *Smernicama za izveštavanje o nasilju prema ženama* organizacije „Novinarke protiv nasilja“ navodi se da je došlo do izvesnog pomaka po pitanju izveštavanja, mada su ti pomaci minimalni. Primitno je da izostaju edukativni i informativni tekstovi o problemu nasilja prema ženama, o mestima za podršku i pravnim koracima koje žene mogu da preduzmu, kao i o odgovornosti institucija koje često zakažu i ne reaguju na prijave nasilja koje su žrtve podnosile, neke i godinama.

O slučajevima femicida i pokušaja femicida izveštava se samo u trenucima kada se zločin dogodi, uz detalje koji ne utiču na promenu dominantnog narativa o ženama i rodnim stereotipima koji prevladavaju u društvu (**primer: slika 35**). Novinari onlajn portala, čak i kada pišu tekstove u kojima ukazuju na ozbiljnost problema nasilja prema ženama i/ili nasilja u porodici, u opremi teksta, na fotografijama i koristeći velika slova u naslovima upotrebljavaju senza-

cionalističke termine – kao što su „monstrum“, „manijak“, „batine“, „nož“, „udaranja“, „sekira“ i slično (**primer: slika 36**).¹⁰⁴

Institucije koje su zadužene za prevenciju i zaštitu žena od nasilja nisu prisutne u medijima, a često nisu ni spremne na otvoren razgovor o uzrocima problema i nemaju zagovarački pristup u borbi protiv nasilja prema ženama – dok se istovremeno dešava da baš sa ovih mesta nakon počinjenog femicida „cure“ informacije o detaljima iz privatnog života ubijenih žena.

U medijima se institucije retko pozivaju na odgovornost što nisu reagovala na vreme i bile efikasnije u sprečavanju femicida, i ne istražuje se šta se desilo sa prethodnim prijavama za nasilje. Zabrinjava takođe i što javnosti nisu dostupni statistički podaci o rasprostranjenosti femicida, a čini se da medijima nije jasno koje su to institucije koje ove podatke imaju, odnosno gde se vodi evidencija, kao i ko je odgovoran za strateški pristup rešavanju ovog ozbiljnog problema.¹⁰⁵

104 Dostupno na: <https://www.blic.rs/vesti/hronika/monstruoze-batine-noz-hici-iz-pistolja-nogom-bebu-u-glavu-u-samo-proteklh-mesec/mh8183q>; <https://www.kurir.rs/vesti/drustvo/3935749/nasilje-u-porodici-povecano-sa-8000-na-36000-slucajeva>.

105 Dostupno na: <https://www.danas.rs/vesti/drustvo/srbija-bez-zvanicne-statistike-rasprostranjenosti-femicida-za-sedam-dana-ubijene-cetiri-ze-ne-od-pocetka-godine-sedam/>.

Slika 31.

Izvor: Portal Kurir.rs

KURIR

NASLOVNA TV UŽIVO VESTI STARS SPORT **IGRAJ ZA KATAR meridian** HRONIKA REGION PLANETA ZABAVA

adivao u Udinezu! **19:18h** DRAMA NA KOŠUTNJAKU! ČOVEK UPAO U PROVALJU: Ima povredu kičme i vrata, vatrogasci ga izv...

TUGA BOŽIJA U VRŠCU: Sahranjena devojčica (2) koju je ubio otac, nema ko

PASOŠ DA REŠIM I 500.000 € DA SKUPIM: Stanković na dan ubistva u rokovnik

OVA SCENA NA SAHI DEVOJČICE IZ VRŠCA SLOMILA JE I NAJTVE SRCA: Pored

Foto: Kurir, Printscreen/Facebook

KRAGUJEVAC

PUCAO JE U ŽENU JER JE HTELA DA OTPUTUJE SA DECOM: Rođaci uhapšenog trgovačkog putnika otkrili nove detalje porodičnog zločina

Slika 32.

Izvor: Medijski portali

HAPŠENJE
PRETUKAO BIVŠU DEVOJKU, NASRNUO I NA POLICAJCE: Srbin završio u kućnom pritvoru u Italiji
17-03-2022

PRESUDA
ČETIRI GODINE SEKSUALNO ZLOSTAVLJAO ČERKU: Osuđen otac iz pakla sa juga Srbije! Evo koliko će provesti u zatvoru
16-03-2022

HAPŠENJE
HTEO JE DA ME KONTROLIŠE I PRATI: Srbin (22) u Beču držao zatočenu maloletnu sestru, tukao je i polomio joj nos
04-03-2022

I pored preporuka koje prvenstveno dolaze od nevladinih organizacija i novinarskih udruženja, brojni mediji, uključujući i najčitanije onlajn portale, ignorišu te preporuke da informišu, edukuju i podižu

svest o opasnosti nasilja prema ženama i femicidu. Naprotiv, opremom tekstova, naslova, fotografija i sadržaja doprinose širenju predrasuda i stereotipa, stvarajući tako atmosferu da je nasilje prihvatljivo.

Slika 33.

Izvor: Portal Mondo.rs

PROČITAJTE I OVO

CRNA HRONIKA | 13.05.2022.
DETE PRVO POLILA KISELINOM, PA GA ONDA BACILA?! Novi šok detalji užasa u Mirjegu - majka celu noć mučila sina?

CRNA HRONIKA | 08.04.2022.
BIVŠI ROBIJAŠ ZORAN (53) VEZAO ŽENU ZA KREKET I SIPAO JOJ SONU KISELINU U OČI: Lažno se predstavio, sve je bilo idilično

CRNA HRONIKA | 06.04.2022.
HOROR U NIŠU! MUŠKARAC (36) NOŽEM IZBO SVOJU ŽENU! U porodičnoj kući je napao sa leđa

CRNA HRONIKA | 25.03.2022.
UŽAS NA ZVEZDARI - NAPAO ŽENU SEKIROM, PA PROBAO DA SE UBIJE! Još jedan JEZIV slučaj nasilja u porodici za samo 24 časa!

TAGOVİ

NASILJE U PORODICI | KRAGUJEVAC | PUCNJAVA

Slika 34.

Izvor: Portal Mondo.rs

MONDO

Naslovna | Najnovije | Sport | Info | Zabava | **BOLJI IZBOR** | Magazin | SMARTLIFE | Lepa i srećna

Info > Crna hronika

JEZIVO! MAJKA BODRILA SINA NAKON KRAVOG ZLOČINA U KRAGUJEVCU! Upucao ženu, a ona vikala - "VLADO, BRAVO, SINE!"

18.05.2022. / 08:13

Slika 35.

Izvor: Portal Blic.rs

BLIC • VESTI • HRONIKA

SUMNJAO JE DA GA VARA Doktorka kojoj je muž pucao u glavu htela je danas da krene u Nemačku, a onda se u gluvo doba noći DESILA DRAMA: Deca ništa ne znaju, pitaju gde su mama i tata

Milena M. (35), koju je noćas iz vatrenog oružja upucao suprug Vladimir M. (40), najverovatnije je žrtva muževljeve ljubomore, kažu poznanici ove porodice u Kragujevcu.

Piše: Marica Jovanović • 16.05.2022. 21:58

32

Slika 36.

Izvor: Portal Blic.rs

BLIC • VESTI • HRONIKA

OD POČETKA 2022. UBIJENO ČAK 9 ŽENA! Manijaci ih brutalno prebijali, kasapili noževima, čak im sipali kiselinu u oči: OVO MORA DA STANE!

Praznici, više vremena koje ukućani provode zajedno, narušeni porodični odnosi... i ovog aprila, kao i ranijih godina, doveli su do većeg broja slučajeva nasilja nad ženama i to brutalnijih nego ranije.

Piše: Bojana Bogosav • 29.04.2022. 17:49

12

Slika 37.

Izvor: Portal Kurir.rs

KURIR

ŠAMARA I DAVI ŽENU DOK DRŽI BEBU U NARUČJU: Jezivo nasilje u Novom Sadu! Nasilnik odmah uhapšen (PAŽNJA! UZNEMIRUJUĆI VIDEO)

Takođe, mediji često šire i sadržaj koji nije primeren, u formi fotografija ili video-materijala, uz ogradu „da je sadržaj koji objavljuju uznemirujući“ (primeri: slike 37. i 38).

Trebalo bi imati u vidu da se na društvenim mrežama vesti o nasilju prema ženama, a

posebno o najtežim oblicima nasilja, veoma brzo šire. Društvene mreže su ujedno i mesto na kojem se umnožavaju i veoma brzo šire komentari, koji se inače objavljuju ispod vesti na onlajn portalima, a koji možda i najočiglednije prikazuju kakav je odnos našeg društva prema ženama i nasilju.

Slika 38.

Izvor: Portal Novosti.rs

НОВОСТИ

Насловна Вести Друштво Економија Планета Спорт Магазин ТИР Хроника Панорама Београд Култура Србије БГ 15°

Злочин Хапшења и истрага Суђења Несење

FORMA IDEALE

LAT TИP

НЕСЕЊЕ

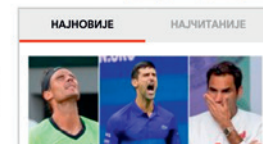
1 2

ОВО ЈЕ ЖЕНА УБИЈЕНА У ЗАЈЕЧАРУ: Комшија је годинама малтретирао, па је упуцао након краће свађе (ФОТО)

Новости онлајн

ВЕРА Ђ. (62) убијена је синоћ у Зајечару, а њој је живот скратио комшија Д. З. након краће свађе. Он је након тога пуцао на полицију којој је пружио отпор, тада је убио полицајца Ивана Ђ. (28), а затим је пресудио и сам себи.

U komentarima se često nalaze opravdanja za partnersko nasilje: *da je našla nekog drugog, da ga vara, da je zapravo nasilnik žrtva i da je to što je uradio opravdano*. U nastavku su predstavljeni neki od komentara na vest o pokušaju ubistva žene u Kragujevcu maja 2022. godine, koja je nedelju dana kasnije podlegla povredama (primer: slika 39).¹⁰⁶

U slučaju komentara ispod ovih tekstova, kao i u prethodno predstavljanim slučajevima, mnogi bi komentari trebalo da budu uklonjeni kako se njima ne bi dodatno produbljivali stereotipi prema ženama, seksizam, mizoginija, opravdavanje učinioca i slično – ali je očigledno da na velikom broju onlajn portala takva moderacija (*ex post*) izostaje.

¹⁰⁶ Dostupno na: <https://www.alo.rs/hronika/crna-hronika/633222/preminula-milena-iz-kragujevca/vest>.

Slika 39.
Izvor: Komentari sa medijskih portala

SOKO
17-05-2022 09:16h
@Marucela
Covek dao odkaz na poslu da bi cuvao decu dok je ona u emacnoj
Sve je jasno ko dan

febo
17-05-2022 19:55h
Znaci,nasla je nekog

Rade
17-05-2022 20:08h
@febo
Našla 100%

Nije lako
22:51 16.05.2022
Teško je to, kada muškarac obuče suknu, a žena pusti brkove! U unutrašnjosti posebno.
To, rodbina, roditelji, komšije, kolege, ulica i kafana ne praštaju... Malo nestabilnosti i bez samopouzdanja, i eto belajal

Ivic
17-05-2022 21:30h
Ostavila mu decu 3 godine da ih cuva i da da otkaz zbog toga, dogovorili se da idu svi i dosla da mu odvede decu bez njega. Nije opravdanje, ali kako coveku da ne padne klapna. Sacuvaj Boze sta i zene vise rade.

#NisamPrijavila (2021–2022)

Talas ispovesti žena koje po prvi put progovaraju o nasilju prema ženama i svojim traumatičnim iskustvima, kulminirao je krajem 2021. godine sa haštagom #NisamPrijavila na društvenim mrežama.¹⁰⁷

U decembru 2021. godine političarka Nina Stojaković, na društvenim mrežama i u javnosti iznela je priču o tome kako je njenu sestru zlostavljao partner i kako su nadležni ignorisali prijavu nasilja uz reakciju policije da „ne može ništa da se uradi“ (primer: slika 40).¹⁰⁸ Ubrzo se na Tviteru pojavio „haštag“ #NisamPrijavila pod kojim je u rekordnom roku objavljeno više od 20.000 objava žena, u kojima su podelile svoja iskustva nasilja i razloge zašto nasilje nisu prijavile. Ovaj „haštag“ pokrenula je aktivistkinja Dejana Dexy Stošić @malavranjanka, reagujući na pitanje koje

se pojavilo u nizu tvitova – „zašto sestra nasilnika nije prijavila ranije?“¹⁰⁹

Objave sa Tvitera ubrzo su završile i u medijima, na brojnim portalima i na drugim društvenim mrežama, čime je šira javnost mogla da dobije uvid u to koliko je nasilje prema ženama u Srbiji rasprostranjeno, da se pored partnerskog i porodičnog nasilja, žene i devojčice sa nasilnicima susreću i u školi, na poslu, na ulici i u javnom prevozu. Prateći ovu priču, mediji su se fokusirali na dve teme. S jedne strane, na krivičnopravni aspekt priče i reakcije nadležnih organa u ovom slučaju (istraga, hapšenje, saopštenje Ministarstva unutrašnjih poslova (MUP), saopštenje tužilaštva), a sa druge strane na društveni problem sveprisutnog nasilja prema ženama u Srbiji.

Analiza sadržaja onlajn portala pokazala je da su tabloidni portali javno iskazali nepoverenje u iznete tvrdnje Nine Stojaković, inače članice opozicionog Pokreta slobodnih građana. Tako su na primer pojedini mediji, prenoseći saopštenje MUP koje je u početku demantovalo njene navode, u onlajn objavama pisali da se ovaj slučaj zloupotrebljava u političke svrhe, te da se namerno napada

¹⁰⁷ Dostupno na: https://twitter.com/hashtag/NisamPrijavila?src=hashtag_click&f=live.

¹⁰⁸ Dostupno na: https://twitter.com/niinochka/status/1474494889706639360?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetembed%7Cwtrm%5E1474494889706639360%7Cwgr%5E%7Cwcon%5Es1_&ref_url=http%3A%2F%2Fwww.rts.rs%2Fpage%2Fstories%2Fci%2F-story%2F124%2Fdrustvo%2F4644725%2Fnisam-prijavila-tviter.html.

¹⁰⁹ Dostupno na: https://twitter.com/MalaVranjanka/status/1474759711371190272?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetembed%7Cwtrm%5E1474759711371190272%7Cwgr%5E%7Cwcon%5Es1_&ref_url=https%3A%2F%2Fpulsemedia.eu%2Fp2em%2FG9B-ajKe%2F.

Slika 40.

Izvor: Društvena mreža Twiter

 Nina Stojaković @niinochka

Moju rođenu sestru Lidiju, koja godinama pati od depresije, je godinu i po dana u kontinuitetu tukao momak s kojim je živela. To smo saznali pre mesec i po dana kada je skupila hrabrost da ga ostavi i vrati se kod naših roditelja nakon sto je pokušala da se ubije.

10:39 PM · Dec 24, 2021 · Twitter for iPhone

1,417 Retweets 232 Quote Tweets 10.3K Likes

 Nina Stojaković @niinochka · Dec 24, 2021
Replying to @niinochka

Jutros je bila u policiji u Milana Rakića gde joj je rečeno da NE MOGU DA URADE NISTA jer nema izveštaj lekara iako ima nekoliko svedoka, među kojima svog psihoterapeuta koji ju je video u modricama i kome je prvom sve priznala.

20 134 4,187

 Nina Stojaković @niinochka · Dec 24, 2021

Nakon što ju je doveo do takvog stanja da je završila na psihičkom lečenju zbog kog je ležala u bolnici nedeljama, neki novi terapeuti su videli ujede, modrice, pocepane usne.. zašto nisu zvali policiju - ne znam.

6 112 4,033

Slika 41.

Izvor: Portal Novosti.rs

НОВОСТИ LAT ТИМ BG 15°

ОГЛАСИЛО СЕ МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА: Не користите случајеве породичног насиља за политичке обрачуне и нападе на МУП

Novosti online
27. 12. 2021. u 21:18

Slika 42.

Izvor: Portal Alo.rs

Alo!

NAJNOVIJE VESTI UKRAJINA SVET REGION SPORT ZABAVA ZADRUGA BIZ HRONIKA RAZONODA ŽENA ASTRO **A!** TV PENZIONISANI

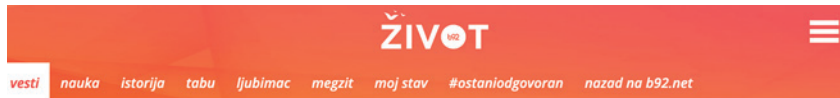
MUP SE HITNO OGLASIO: "Moramo da reagujemo na navode Nine Stojaković koja je u medijima još jednom iznela lažne tvrdnje"

Alo.rs | VESTI · 29.12.2021 · 20:53 · 0

Ministarstvo unutrašnjih poslova ne želi da dodatno povredi L.C., jer je policija tu da joj pomogne i podrži je, ali moramo ponovo da reagujemo na navode njene sestre Nine Stojaković koja je u medijima još jednom iznela lažne tvrdnje o nepostupanju policije u ovom slučaju.

Slika 43.

Izvor: Medijski portal namenjen ženama

Gorući problem – a gde je rešenje? #NisamPrijavila izazvao požar na društvenim mrežama

Požar bolnih iskustava žena sa Balkana koje su doživele nasilje, a nisu bile spremne da ga prijave nadležnim institucijama, raširio se društvenim mrežama pod haštagom #NisamPrijavila. Zločin je jedan, a razloga zašto se žrtve nasilja ne osećaju dovoljno osnaženo i bezbedno da prijave zločin – na hiljade.

SANJA DOJKIĆ | IZVOR: B92 | PONEDELUK, 27.12.2021. | 15:10 -> 16:00

MUP Srbije (**primeri: slike 41. i 42**). Takvom izveštavanju doprinele su i izjave narodnog poslanika, advokata i visokog funkcionera Srpske napredne stranke (SNS) Vladimira Đukanovića, koji je na svom Tviter profilu, između ostalog, napisao i kako „ne postoje gori nasilnici od feministkinja“, i da se „zloupotrebljava nasilje u porodici sa ciljem uništavanja srpske porodice i marginalizovanja muškaraca u srpskom društvu“.¹¹⁰

110 Dostupno na: <https://nova.rs/vesti/politika/djuka-umesto-da-podrzi-zene-napada-feministkinje-ne-postoje-gori-nasilnici/>.

Takođe, ovi portali su u rubrici „Hronika“ / „Crna hronika“ objavljivali i informacije o hapšenju, policijskom i tužilačkom postupku protiv okrivljenog, dok su se mnogo manje bavili samim problemom nasilja prema ženama u društvu. Najveći broj ispovesti sa „haštaga“ #NisamPrijavila ovi sajtovi prenosili su u rubrikama „Život“, „Stil“, „Džet-set“, „Scena“/„Estrada“/„Poznati“, prenoseći izjave javnih ličnosti koje su podržale Tviter kampanju, ili na podsajtovima koji su namenjeni ženskoj publici poput Žena.blic.rs, Wanted.mondo.rs ili Najžena.alo.rs (**primer: slike 43. i 44**).

Slika 44.

Izvor: Portal Zena.blic.rs

ŽENA > PORODICA

U SRBIJI JE U TOKU ŽENSKA REVOLUCIJA #NisamPrijavila: Više od 16.000 tvitova za 48 sati koji dokazuju da se žene kreću u začaranom krugu KRIVICE i STRAHA - ali sada je taj zid tišine probijen!

Na Tviteru je 25. decembra pokrenuta prava ženska revolucija pod heštegom "nisam prijavila". Iza ovog heštega krije se more tužnih priča, u kojima su žene progovorile o svojim teškim, dramatičnim iskustvima o nekom vidu zlostavljanja ili nasilja koje su pretrpele. One ovim šalju jasnu poruku da je stigmatizacija žrtava tolika da strašno malo njih ima poverenja i hrabrosti da prijavi nasilje.

Piše: Ivona Dubičanin • 27.12.2021. 17:32

Ove objave i ovakav pristup izveštavanju samo dodatno potvrđuju poražavajući odnos prema ozbiljnom problemu nasilja prema ženama, koji je u izjavi za Televiziju N1 možda i najbolje opisala Marija Lukić iz Brusa, rečima da *sistem ne veruje ni mrtvoj, a kamoli živoj ženi*.¹¹¹ Podsetimo da je Marija Lukić 2018. podnela krivičnu prijavu protiv predsednika opštine Brus Milutina Jeličića Jutke za seksualno uznemiravanje, za šta je Jeličić nakon niza problema u sudskom postupku 2020. godine pravnosnažno osuđen na tri meseca zatvora zbog nedozvoljenih polnih radnji.¹¹²

Ni u navedenom slučaju sestre političarke Nine Stojaković, koja je prijavila zlostavljanje partnera, nije izostala praksa u kojoj je većina portala prilikom vizuelne opreme tekstova i objavljivanja vesti za slučaj #NisamPrijavila, koristila Ninine fotografije sa njenih profila na društvenim mrežama, fotografije okrivljenog, fotografije sagovornika/ca, kao i opšte fotografije – ilustracije na temu nasilja prema ženama ili kombinacije objava sa Tvitera.

111 Dostupno na: <https://rs.n1info.com/vesti/marija-lukic-ovaj-sistem-ne-veruje-ni-mrtvoj-zeni-a-kamoli-zivoj/>.

112 Dostupno na: <https://www.rts.rs/page/stories/sr/story/135/hronika/4014331/milutin-jelicic-jutka-presuda-tri-meseca-zatvora-osudjen.html>.

Kada je reč o komentarima ispod objavljenih vesti, bilo ih je mnogo i u najvećem su broju bili podržavajući za žene i žrtve partnerskog nasilja, mada je bilo i onih koji su bili sumnjičavi prema iznetim navodima i koji su se na negativan i seksistički način odnosili prema ženama, potvrđujući prisutne rasprostranjene rodne stereotipe, i pored toga što je bilo više od 20.000 objava u kojima su navedeni razlozi što žene nisu prijavile nasilje (**primer: slika 45**).

Međutim, postojali su i portali koji su ovaj slučaj detaljno pratili, izveštavajući nedeljama o konkretnoj prijavi protiv nasilnika i o društvenom problemu nasilja prema ženama, ukazujući na probleme sistemskog pristupa i odnosa prema nasilju prema ženama, kao i na dominantnu kulturu nasilja u našem društvu.¹¹³ Fokus izveštavanja ovih portala bio je usmeren i na razloge što veliki broj žena nasilje ne prijavljuje, što izostaju reakcije nadležnih institucija, što se žrtvi ne veruje, i što nema empatije niti suštinskog razumevanja za problem nasilja prema ženama.

113 Kao što su Rs.n1info.com, Danas.rs i Nova.rs.

Slika 45. Izvor: Komentari sa medijskih portala

Нажалост, једна одлична идеја са Твитера се претворила у поплаву феминисткиња које желе да буду у тренду и да "на фору" покупе неколико лајкова више. Кога не мрзи нек' прегледа цео хештег или бар део твитова и видеће да је сваки пети или шести твит смислен, а да су сви остали или неке холивудске приче, или чиста генерализација и отворен позив на мржњу према мушкарцима од којих, сигуран сам, 99% никада не би ни помислило да дигне руку на жену. Страшно је колико је данас лако изазвати масовну хистерију, а највеће жртве су по правилу оне особе које би заиста имале шта да испричају, али од "утицајних твитераша" не могу уопште да дођу до изражаја.

(Хакинен, 27. децембар 2021 16:11) # Link komentara

Preporučujem (+159)

Ne preporučujem (-178)

I kad pitas zasto nije prijavila, od tih istih zena koje su bile zrtve, dobijas neverovatno ruzne reci. To znaci da bi i one maltretirale druge kad bi bile u poziciji iznad. Cast izuzecima

(jes, 27. децембар 2021 16:23) # Link komentara

Preporučujem (+56)

Ne preporučujem (-149)

Pa zasto nije prijavila?

(trebas, 27. децембар 2021 16:24) # Link komentara

Preporučujem (+45)

Ne preporučujem (-145)

Komunistička propaganda radi ozakonjenja novih nasilja prema belcima i Hrišćanima i uništenja naših porodica.

(jr, 27. децембар 2021 16:55) # Link komentara

Preporučujem (+31)

Ne preporučujem (-138)

Тугор

05-01-2022 11:30h

Prijavi komentar

Не знам чему хапшење, полиграф је сасвим довољно средство да се види да ли или не постоји разумна сумња да је извршио дело које му се ставља на терет. Нарочито због протока времена и не постојања физичких доказа. Овако је све престава за народ од народних пара.

Vaznost

05-01-2022 11:26h

Prijavi komentar

Ne znam koliko nam je vazna ta vest. Mislim da su bitnije vesti iz ekonomije, na primer.

Feministički sistem

05-01-2022 11:34h

Prijavi komentar

Kad će da uhapse neku ženu za porodično nasilje..

Buljko

25. decembar 2021 | 12:25

Numero je kralj.....znam čoveka lično,legenda.....uvek kad može pomogne ,nikad belo,nikad žuto,nikad problem.....uvek lepo,fino,,zdravo brate kako si,šta ima".... Šeta kera,peca,miran život,vozi bajs po Adi,planinari...voli prirodu i ljude,voli životinje....a pesme su mu strava,najjači od mladjih repera ,možda samo su tu u rangu sa njim trenutno Djota MC Free i eventualno Slajz Dogi Spin MCodslušajte njegove pesme,,Majko što me rodi"i „Pozovi me prekosutra",umetnost rodjaci

U nastavku su dati samo neki od razloga što žene nisu prijavile nasilje, koji su objavljeni pod „haštagom“ #NisamPrijavila:

- Jer sam mislila da sam ja kriva...
- Niko mi ne bi verovao...
- Bila sam mala/mlada...
- Dobrovoljno sam otišla u njegov stan...
- Plašila sam se reakcije roditelja...
- Nisam bila svesna da je to nasilje...
- Pravdao se time da je bio pijan...
- Nisam htela da mu uništım život...
- Nisam imala modrice da pokažem...
- Nisam imala dokaze...
- Jer je bitna faca u gradu...
- Jer mi je policija rekla da nije ni čudo kad se tako oblačim...
- Jer sam pila alkohol to veče...
- Jer mi je dečko i bila sam zaljubljena...
- Nisam želela da uznemirim decu...
- Plašila sam se za sopstveni život...
- Bilo me je sramota...

Do početka 2022. godine uz „haštag“ #NisamPrijavila podeljeno je više od 23.000 tvitova, a kao najčešći razlozi neprijavlivanja, pored straha od osude okruženja, navedeni su nepoverenje u nadležne institucije i nedostatak podrške ili relativizacija i nezainteresovanost policije.¹¹⁴ Ove ispovesti su takođe pokazale i da većina žena ne zna koje pravne mehanizme i mogućnosti ima na raspolaganju. S tim u vezi, važno je napomenuti dobru praksu, a to je da su pojedini portali na kraju objava navodili kontakte organizacija koje pružaju podršku žrtvama nasilja.

¹¹⁴ Poređenja radi, prema podacima Republičkog zavoda za statistiku, tokom 2020. godine podneto je ukupno 411 prijava za krivična dela protiv polne slobode, a odbačeno je 117. Od 411 prijava, 44 su podnete zbog silovanja (19 odbačeno), 14 zbog oblube nad nemoćnim licem (dve odbačene), 21 zbog oblube deteta (jedna odbačena), a sedam zbog oblube zloupotrebom položaja (dve odbačene). U 114 slučajeva prijave su podnete zbog nedozvoljenih polnih radnji, od kojih je 26 odbačeno, a 166 zbog polnog uznemiravanja (53 odbačene). Za podvođenje i omogućavanje vršenja polnog odnosa podneta je jedna prijava, koja je i odbačena, a za posredovanje u vršenju prostitucije podneto je 14 prijava, od kojih je 11 odbačeno. Punoletni učinioci krivičnih dela u Republici Srbiji, 2020, bilten, Republički zavod za statistiku, Beograd, 2021.

Indukovani pobačaji (2022)

Kampanja #NisamPrijavila otvorila je prostor ženama da i u 2022. godini, makar na društvenim mrežama, otvoreno govore o različitim oblicima nasilja koje su pretrpele. Među ovakvim objavama su i ispovesti žena o traumatičnim iskustvima iz porodilišta širom Srbije.

Sredinom januara Milica Filipović iz Šapca je, na društvenoj mreži Fejsbuk, podelila svoje traumatično iskustvo tokom sprovođenja procedure indukovnog pobačaja na Ginekološko-akušerskoj klinici (GAK) „Narodni front“ godinu dana ranije.¹¹⁵ Njena priča o nehumanom tretmanu kojem je bila izložena januara 2021. godine u jednom od najvećih porodilišta u Srbiji, ubrzo je privukla pažnju izvesnog broja medija, a posebno onlajn portala. U isto vreme su na društvenim mrežama, na Tviteru, Instagramu i Fejsbuku, brojne žene podstaknute njenom pričom počele da dele svoje ispovesti o tome kroz šta su prošle u različitim vremenskim periodima u porodilištima u Srbiji.¹¹⁶ Milica Filipović je napravila i za-

tvorenu Fejsbuk grupu „Stop nasilju u porodilištima“, kao podršku ženama koje su prošle kroz slična ponižavajuća iskustva (slika 46).¹¹⁷

Na FB sam napravila grupu gde sve mame koje imaju priče poput moje mogu objaviti svoju. To mogu učiniti javno, dakle pod svojim imenom, ili mi poslati priču u inbox, a ja ću je objaviti anonimno. Možda jedna priča ne može promeniti ništa, ali lavina takvih i te kako hoće. Hajde da stanemo na put akušerskom nasilju koje je toliko zastupljeno (Objava Milice Filipović na Fejsbuku 15. januara 2022. godine).

Iako su razne ispovesti sa društvenih mreža česta tema objava na portalu Blic.rs, priča o indukovanim pobačajima nije dobila mnogo prostora na najposećenijem sajtu u Srbiji. Nekoliko objava o slučaju Milice Filipović i indukovanim pobačajima našlo je mesta na Blic.žena.rs, podsajtu Blic portala koji je namenjen ženama (primer: slika 47). Primera radi, Blic je veću pažnju posvetio dešavanjima u Hrvatskoj u vezi sa pravom na abortus, kao i procenama šta bi Vrhovni sud Sjedinjenih Američkih Država (SAD) mogao da odluči u vezi sa pravom na abortus u Americi. Slična je si-

Slika 46.

Izvor: Društvena mreža Fejsbuk

Slika 47.

Izvor: Portal Zena.blic.rs

ŽENA > BEBE

"Sestra mi je rekla da POBACIM u WC-u, a doktor je rekao da to nije beba nego 40 grama": Milica je doživela AKUŠERSKO NASILJE u poznatoj beogradskoj klinici, a OVO je njeno iskustvo

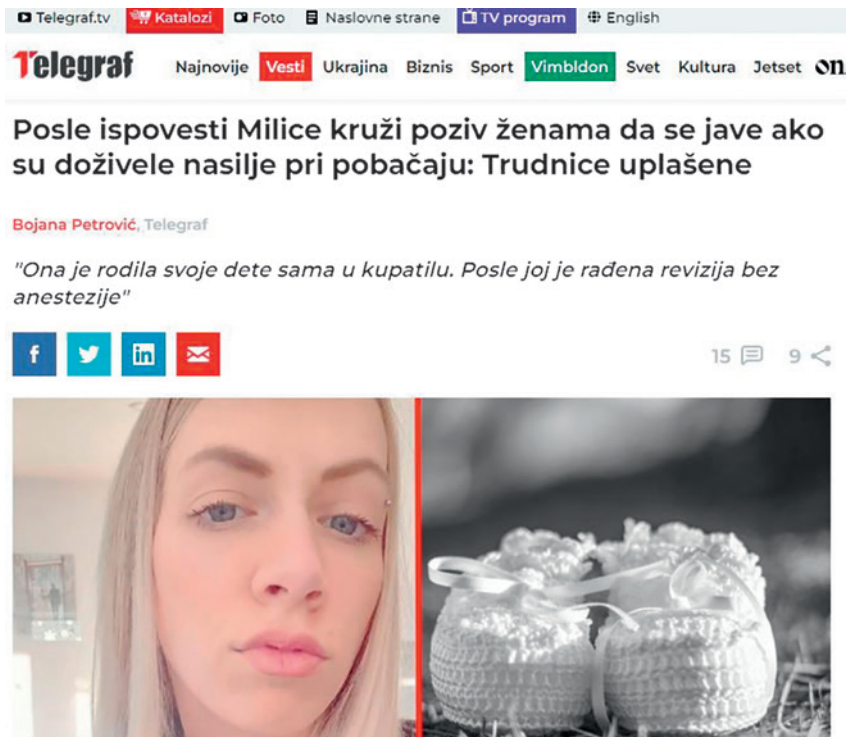
Milica Filipović iz Šapca doživela je prave strahote u klinici "Narodni fornt" prilikom indukovnog pobačaja, kada joj je medicinska sestra rekla da "dete pobaci u wc-u", a doktor prokomentarisao da to "nije bila beba, već 40 grama". Svoje iskustvo detaljno je ispričala za televiziju "N1".

115 Dostupno na: <https://www.facebook.com/mmvale46/posts/3009134769300457>.

116 Dostupno na: <https://www.instagram.com/tv/CZr9u1EpR8t/>.

117 Dostupno na: <https://www.facebook.com/groups/469792581448784/?fref=mentions>.

Slika 48.
Izvor: Portal Telegraf.rs

tuacija i sa *Kurirom*, koji se nije bavio problemom indukovanih pobačaja u Srbiji, ali jeste pričama i ispovestima iz Hrvatske, iz Poljske, i šta će biti sa pravom na abortus u SAD. Isti je slučaj i sa portalima B92.net, Novosti.rs, Alo.rs, dok je za problem indukovanih pobačaja u Srbiji i traumatičnih iskustava žena više prostora bilo na portali-

ma Telegraf.rs, Mondo.rs, kao i u medijima N1, *Nova Si Danas*, i na njihovim portalima (primer: slika 48).

Portal Mondo.rs u fokus je stavio ispovest Milice Filipović, iznoseći na senzacionalistički način detalje u naslov, velikim slovima i sa pojedinostima koje mogu biti

Slika 49.
Izvor: Portal Mondo.rs

Milica tvrdi da je u toku trudnoće imala koronu, iako je test bio negativan, što je verovatno iskomplikovalo nastavak trudnoće.

uznemirujuće, što je već uhodani stil pisanja tabloidnih medija u cilju privlačenja što većeg broja posetilaca i što više „klikova“ (primer: slika 49). Ostali portali – Telegraf.rs, Rs.n1info.com, Nova.rs i Danas.rs, osim njenoj ispovesti, pažnju su posvetili i pravnim posledicama ovakvih slučajeva, savetima lekara/ki, psihologa/škinja, pravnih eksperata/kinja i advokata/ica u vezi sa indukovanim porođajima i akušerskim nasiljem, i informacijama o pravima pacijenata/kinja, ispunjavajući na taj način i edukativnu ulogu medija.¹¹⁸

Ono što je zajedničko svim onlajn portalima koji su pratili ovu priču jeste da su kao fotografije uz tekst gotovo uvek koristili fotografije Milice Filipović, koja je izlaskom sa svojom pričom u javnost pristala na to da mediji objavljuju njene fotografije. Takođe su korišćene i generičke fotografije beba, porodilišta, trudnica (primer: slika 50. i 51).

Primetno je takođe da u izjavama o problemu akušerskog nasilja konsultovani sagovornici/ce iz zdravstvenog sistema ne pokazuju empatiju niti etički odnos

118 Dostupno na: https://www.telegraf.rs/vesti/srbija/3454175-zasto-u-srpskim-porodilistima-ima-sve-manje-ljudskosti-i-saosecanja-zene-ne-ce-vise-da-cute-a-sta-kazu-lekari?utm_medium=Social&utm_source=Facebook&fbclid=IwAR1rM0213G-gEfxT-21CysUsym-Nvm_qdq6V7M1RMVf_hwwdtWL-tzE_n2xqE#Echobox=1644266432.

prema žrtvama nasilja. Tako je jedan od sagovornika dnevnog lista *Danas* i portala *Danas.rs*, ginekolog iz GAK „Narodni front“, govoreći o indukovanom pobačaju Milice Filipović izjavio da *to nije bila beba nego plod od 40 grama*.¹¹⁹

Kada je reč o komentarima na objavljene vesti o indukovanim pobačajima na portalima, uglavnom su se odnosili na podršku lekarima/kama i zdravstvenom sistemu ili njihovu kritiku, i na prenošenje ličnih iskustava koja su bila pozitivna i/ili negativna (primer: slika 52).

Među komentarima na slučaj procedure indukovnog pobačaja mogao se naći i manji broj onih koji su govorili kako su žene danas razmažene, ili da sagovornica iz priče ne govori istinu, kao i da su porodilje takav tretman zaslužile svojim ponašanjem (primeri: slika 53. i 54).

119 Dostupno na: <https://www.danas.rs/vesti/društvo/izgubila-sam-bebu-i-tuzila-gak-narodni-front-ispovest-sapcanke-milice/>.

Slika 50.

Izvor: Portali Rs.n1info.com, Nova.rs i Danas.rs

N1 SRB

Gošće N1 o akušerskom nasilju: Nedostatak empatije i ljudskosti u porodilištima

VESTI | Autor: N1 Beograd | 02. feb 2022 18:53 > 19:00 | 58 komentara

Podeli:

@nova.rs

shopster

NASLOVNA NAJNOVIJE VESTI nova show nova sport zadovoljna.rs

Žrtva akušerskog nasilja: Doktor je rekao – to nije beba nego 40 grama

DRUŠTVO | Autor: N1 | 11. mar 2022 | 11:35 > 12:33

≡ Najnovije Politika Dijalog Kolumne

Beograd Novi Sad Subotica Zrenjanin Užice Kr

DRUŠTVO |

„Znamo da pobačaji u Srbiji završavaju bez nadzora“: Lekari iz Nemačke reagovali na slučaj Milice iz Šapca

Slika 51.

Izvor: Portali Telegraf.rs, Nova.rs i Danas.rs

Telegraf

Zašto u srpskim porodilištima ima sve manje ljudskosti i saosećanja? Žene neće više da čute, a šta kažu lekari

Miljana Leskovic, Telegraf

Milica Filipović, koju su u petom mesecu poslali u wc da rodi mrtvu bebu, otvorila je Pandorinu kutiju i sada žene sa traumatičnim iskustvima iz porodilišta progovaraju o svemu

93 697

nova.rs

NASLOVNA NAJNOVIJE VESTI novashow nova sport zadovoljna.rs

Potresna ispovest iz porodilišta: Nosila sam mrtvu bebu u stomaku pet dana

DRUŠTVO | Autor: Ana Marković | 31. jan 2022 | 10:38 > 10:44

Najnovije Politika Dijalog Kolumne Društvo Ekono

Beograd Novi Sad Subotica Zrenjanin Užice Kragujevac Niš Vranje

DRUŠTVO

Žrtve nehumanog postupanja u zdravstvenim ustanovama mogu da se obrate timu mejlom do 1. aprila

Tri advokatice osnovale pravni tim za pomoć žrtvama ginekološkog nasilja

Slika 52.

Izvor: Komentari sa portala Telegraf.rs

A kako bi se vi ponasali kad radjate mrtvo dete u krevetu, u frontu maj 2021, VRT(moja cimerka je vadila iz vc solje..) nigde nikog.. Jel treba da budem fina? SRAM BILO BRE SVE! Malo je normalnih i finih na prste jedne ruke da nabrojis..

ODGOVORITE > 14 + 1 -

Treba malo pisati i o Niskom porodilistu.Ono sto sam tamo dozvela od lekara koji je sada avanzovao do nacelnika ginekologije je ravno tretmanu u logoru.Necemo i ne treba da cutimo!Bravo za Milicu!

ODGOVORITE > 18 + 0 -

Nažalost sve su u pravu. Nema saosećanja nimalo. Kad žena plače na porođaju, vrediđu porodilju, kažu, kad si širila noge bilo ti je lepo a sada plačeš. I to čujemo u svim gradovima. Veoma poštujemo medicinske radnike, nije im lako, ali za porodilje treba biti ljubazan bez obzira na sve. Te žene donose novi život na svet. To se godinama dešava, a svi sebe pokrivaju, i porodilja nikad nije u pravu.

ODGOVORITE > 82 + 5 -

Citala sam pricu ove devojke i slosilo mi se. Majka sam dvoje male dece i mogu samo da se zahvalim Bogu sto sam oba puta prosla super,bez placanja bilo kome. Zivelo porodiliste Dragisa Misović! U onaj Front sam isla samo prvu trudnocu,na dabl i ekspertni i nikad vise! Milice,divna i hrabra zeno!❤

ODGOVORITE > 96 + 5 -

Slika 53.

Izvor: Komentari sa medijskih portala

Princ na Crnom Konju 31.01.2022. / 14:58

Moja prababa je rodila 9 deca koja su prezivela, i ko zna koliko jos sto nisu prezivela isklucivo zbog tada harale bolesti. I sce to radjala kući i nije se žalila a ove danas da mogu da rode pola deteta rodile bi. Samo kenjkaju kukaju izvode besne drine, a to je sve kucno vaspitanje tipa majka kaze ćerko ako ja nisam mogla ti uživaj za sve pare. Ne ide to tako, zena mora da bude spremna za ulogu majke, prvo da nauči da bude vrh domaćica da bi i mogla da brine vrh o deci koju rodi, pa onda polako sve po redu.

Lasta

5 meseca ranije

Ova žena laže ! Ni jedan,apsolutno ni jedan lekar na ovoj planeti joj ne bi rekao da žene nose mrtvu bebu po 3 meseca ! To je suludo za poverovati. Drugo: da je vrištala došao bi neko,pa makar i neka druga pacijentkinja da vidi ko i zbog čega vrišti. Prosto,radoznalost je u ljudskoj prirodi...i da ne nabrajam dalje nelogičnosti. A ono najvažnije,da kažem,ako je već planirala trudnoću ,trebalo je da sedi kod kuće,a ne po kaficima. Svaki dan gledam trudnice bez maske, sede najopuštenije ,piju kafu. Radno mesto mi je opština preko puta koje se nalazi mnoštvo kafica. Ne kažem da svuda nema kukolja,ali tvrdim da pacijenti nisu med i mleko. Niko nas da odemo kod lekara ne vuče za rukav. Ako hoćeš da ne čekaš red,idi kod privatnika. Tamo platiš,i svi ljubazni i fini. Tako ,da uključite malo mozak,jer Srbija je Srbija,svi ljudi su isti,bilo da su zdravstvene ili koje god struke.

Slika 54.

Izvor: Komentari sa portala Telegraf.rs

Strasnk ruzan tekst .. nase medicinsko osoblje je iznad profesionalnog.. empaticno i saosecajno narocito prema porodiljama... meni je bilo neprijatno kolikl su prijatni. Zapitajte se kako se zene ponasaju

Apsolutno se slažem. Dok sam lezala nakon porođaja, nagledala sam se toliko bahatih žena, da je to strašno. Ja mogu da pohvalim svo osoblje iz Visegradske, zaista su bili predivni prema meni...

5.3. Izveštavanje onlajn medija iz perspektive žena koje su prijavile nasilje i novinara/ki koji pišu o nasilju prema ženama

Na osnovu predstavljenog desk istraživanja, kao i na osnovu rezultata dubinskih intervju a i fokus grupne diskusije sa novinarkama koje izveštavaju o nasilju prema ženama, prepoznati su ključni izazovi koji se odnose na izveštavanje onlajn medija o nasilju prema ženama.¹²⁰ Stoga, u nastavku teksta ukratko ćemo predstaviti kakav je odnos medija prema ženi/sagovornici koja je prijavila nasilje. Zatim, osvrnućemo se na edukativnu funkciju medija, koja se često zanemaruje, i objasniti specifičnosti izveštavanja onlajn medija u odnosu na druge, tzv. tradicionalne medije. Ukazaćemo i na pravne mehanizme koji mogu biti iskorišćeni kada je izveštavanje onlajn medija neetičko i diskriminatorno. Na kraju ovog priručnika dati su predlozi za poboljšanje

¹²⁰ U tekstu su citirane pojedine izjave učesnica dubinskih intervju a uz navođenje imena intervjuisane osobe, dok kod korišćenja izjava učesnica fokus grupne diskusije imena nisu navođena, već je samo data napomena da je u pitanju učesnica fokus grupne diskusije, s obzirom na to da je sa učesnicama postignut ovakav dogovor.

izveštavanja u onlajn prostoru kroz preporuke urednicima/cama i novinarima/kama.

5.3.1. Odnos prema ženi koja je prijavila nasilje i drugim sagovornicima/cama

Neke od ključnih stvari u vezi sa izveštavanjem o nasilju prema ženama su poštovanje žrtve/preživele, izgradnja međusobnog poverenja i izbegavanje njene dodatne viktimizacije objavljivanjem tekstova. Ovo se posebno odnosi na intervju e sa žrtvama/preživelim koje su prijavile nasilje ili iznose svoja iskustva u javnost, ali je primenljivo i na druge sagovornike/ce koji dele iskustva u vezi sa nasiljem prema ženama. Novinari/ke moraju obazrivo da postupaju kada su ovakve teme u pitanju, kao i da dodatno vode računa da ne povređuju žrtve.

Ja do tada nikada nisam razgovarala sa žrtvama silovanja. Priča koju mi je ispričala mi je bila toliko strašna da je moj najveći strah bio da nju ne povredim, da ne uradim ništa što bi nju moglo dodatno da uznemiri i poremeti, posebno kada mi je rekla da ima posledice i psihičke probleme zbog svega šta joj se desilo, da 10 godina ide kod psihijatra. I u tom strahu da nju nikako ne povredim ja sam prosto bila osoba koja je bila tu pre svega da se ona ispovedi...

(Ivana Mastilović Jasnić)

U situacijama kada razgovaraju sa ženom koja je preživela nasilje, neophodno je da novinari/ke uspostave odnos poverenja, u meri u kojoj je to moguće; potrebno je da im žena veruje, da je pažljivo slušaju i da je pitaju o svemu što se tiče samog teksta i informacija koje će biti objavljene. Za sagovornicu koja je preživela nasilje, kao i za druge žene koje su u situaciji nasilja, veoma je važno da prenete izjave budu autentične, da se izbegavaju interpretacije onoga što je sagovornica rekla, a posebno mogu da budu štetne promene u dobijenim izjavama i dodavanje nečega što žena nije izgovorila. Novinari/ke bi trebalo da svakom/oj sagovorniku/ci objasne na koji način će njihova izjava biti korišćena, kao i da sa sagovornikom/com potvrde informaciju koju će objaviti.

Važno je da u medijima bude preneti autentična izjava koja je data novinaru kao sagovorniku. Moje navode o nehumanom tretmanu kojem sam bila izložena za vreme sprovođenja procedure indukovano pobačaja prenosili su mnogi portali. Zanimljivo je da je moja izvorna izjava promenjena čak nekoliko puta. Čini mi se da je svaka nova objava na portalima podrazumevala izmenjenu, da ne kažem začinjenu, verziju moje prvobitno date izjave. Citirane su reči koje nikada nisam izgovorila, interpretacija novinara sa sobom je

nosila dozu senzacionalizma. Neki portali su pisali o tome kako sam lutala hodnicima klinike sa mrtvom bebom u rukama, da sam vrištala i tumarala hodnicima poput aveti. Ništa od toga se nije dogodilo, niti sam nešto slično iznela u javnost. Takvo izveštavanje doprinelo je tome da su me zvale preplašene poznanice koje su bile u drugom stanju, da su se na Fejsbuk grupi koju sam oformila javljale mlade žene, koje do sada nisu rađale koje su bile uplašene i zabrinute. Mislim da u situaciji kada su žene već spremne da zbog opšteg interesa podele ovakvo jedno intimno i vrlo traumatično iskustvo, mediji pa i onlajn mediji moraju ostati profesionalni i da na korektan i autentičan način prenesu izjavu koja im je data. Svaki drugi manir izložio bi ženu dodatno neprijatnostima, a to je nešto što je njoj u tom trenutku najmanje potrebno.

(Milica Filipović)

Imala sam neprijatnost sa jednom novinarkom koja me je zvala da dam izjavu na samom početku, u trenutku kada još nisam imala nikakvo iskustvo u razgovoru sa novinarima, niti sam znala šta uopšte smem da kažem a da ne remetim istragu. Upravo to sam i rekla novinarki koja me je pozvala,

posebno što smo se poznavale sa fakulteta i bila sam otvorena i iskrena. Međutim, nakon što sam joj rekla da najradije ne bih da pričam o tome, postavila mi je nekoliko pitanja i „izvukla“ informacije iz mene i to posle objavila kao moju izjavu. Srećom, nije bilo štete po istragu, ali to je na primer nešto što bi svaki novinar trebalo da nagovesti – da se razgovor snima i da će biti objavljen kao izjava u medijima.

(Nina Stojaković)

Takođe, prilikom izveštavanja, novinari/ke bi uvek trebalo da vode računa i o članovima porodice žrtve/preživele, a posebno u situacijama kada izveštavaju o femicidima (ubistvima žena), tj. kada žrtva ne može da im da izjavu, a njihovo izveštavanje utiče na članove porodice koji su već suočeni sa velikim gubitkom.

5.3.2. Edukativna funkcija medija

Potrebno je da mediji, uključujući i onlajn portale, više vremena i pažnje posvete svojoj edukativnoj funkciji, koja je kod nas prilično zanemarena. Nasilje prema ženama trebalo bi da bude tema kojom se novinari/ke bave tokom cele godine, a ne samo kada se dogodi neki konkretan slučaj nasilja ili kada su određeni datumi aktuelni,

kao što je to slučaj tokom „16 dana aktivizma protiv nasilja prema ženama“.

Neophodno je da nasilje bude jasno osuđeno i da se spreči širenje rodni stereotipa i predrasuda, što je sada često slučaj. Potrebno je da se mnogo radi na promeni u našem društvu prihvaćenog narativa po pitanju nasilja prema ženama, jer se u suštini radi o neravnomernim odnosima moći između muškaraca i žena, pri čemu se veoma često za nasilje okrivljuje žrtva/preživela, dok se za ponašanje nasilnika pronalaze „opravdanja“ i objašnjenja za njihove postupke.

Mislim da je pre svega potrebno da društvo shvati da nije sramota da budeš žrtva, već da je sramota da budeš nasilnik. Ali mislim da je ceo taj naš medijski diskurs usmeren ka tome da je uvek žrtva kriva. Na tome mora baš dugo da se radi, da društvo ali i same žrtve shvate da nisu one krive i da treba da pričaju o tome jer će možda nekome drugom na taj način spasiti život.

(Dejana Stošić)

Znači na samom početku, kada se priča objavila i proširila, prateće priče su bile pune podrške. Negativne stvari počele su nakon recimo 72 sata od

objavljivanja, nekoliko dana kasnije, da bi zatim te negativne priče postajale sve brutalnije i brutalnije čak i kasnije, posle mesec-dva od istupanja u javnosti. I to je tako bilo u više medija, raznim medijima, pre svega tabloidima. E sad zašto je to tako?! Pa mi smo jedno primitivno društvo u kojem je žena uvek kriva. Ja to ne razumem, te napise koji su bili po medijima, kao „provocirala ga je“. On je čovek stariji od nje 40 godina i još pedagog, to ne može da se opravda sa „izazivala ga je“, to je zaista odraz koliko je ovo naše društvo primitivno.

(Ivana Mastilović Jasnić)

Takođe, trebalo bi objasniti i pravnu proceduru koja sledi u slučaju nasilja, i obezbediti informacije o prevenciji i zaštiti od nasilja. To uključuje informacije o dostupnim uslugama podrške, kao što su savetovališta ili besplatna pravna zaštita, pri čemu je neophodno jači akcenat u samom tekstu staviti na njih, jer se po pravilu o dostupnim uslugama podrške govori na samom kraju teksta i ne privlače mnogo pažnje, ako se uopšte ove informacije i nađu u tekstovima.

Ono što bismo mogli je da radimo više na obaveštavanju javnosti o tome koji sve sistemi podrške postoje. I da prosto što češće stavljamo akcenat na to. Ne kao sad kad se izveštava o

slučajevima suicida, vi na kraju teksta, kao na onim ugovorima za banku sitnim slovima imate SOS telefone. Ne, nego da obrnemo stvar: da obavestiš, izveštavaš o datom događaju, ali staviš akcenat na postojeće sisteme podrške. Bilo da su institucionalni ili vaninstitucionalni – tu prvenstveno mislim na civilni sektor.

(Učesnica fokus grupe diskusije)

U edukativnu funkciju medija spada i izveštavanje o epilogu postupka povodom određenog slučaja nasilja. Međutim, o epilogima slučajeva uglavnom se ne izveštava, odnosno ako takva vest bude i objavljena – to po pravilu bude veoma kratko i ne zauzima centralno mesto, osim u retkim situacijama kada su učinioci osuđeni na dugogodišnje kazne zatvora. Bilo bi dobro kada bi mediji posvetili pažnju završetku slučajeva nasilja o kojima su izveštavali, te dali kritički osvrt na sam postupak koji je sproveden i iskoristili ovo za podizanje svesti javnosti o mogućnostima zaštite i o kašnjenjima svake vrste nasilja prema ženama.

U mom slučaju pravnosnažno je doneta presuda protiv Dragana J. Vučićevića po krivičnoj tužbi zbog uvreda na društvenim mrežama sa odštetom od 250.000 dinara. I zanimljivo da su svi hteli o tome da pričam kada se to desilo, a sada kada je postupak pravnosnažno okončan,

ovaj krivični, kada mogu sa dodatnim porukama o tome da pričam, to kao da nije važno i da druge ne zanima. I zaista mislim da je problem u tome što se mediji i javnost više ne interesuju da se o tome govori sada kada je presuda doneta, nego im je to bilo bitno samo onda kada me je on vređao. Sada je tu presudu objavio samo N1 i to je to, možda još poneko...

(Žaklina Tatalović)

Na kraju, jedna od funkcija medija jeste i pozivanje institucija na odgovornost i ukazivanje na slučajeve kada zaposleni/e u institucijama ne postupaju profesionalno u situacijama nasilja prema ženama – ali je neophodno ukazati i na pozitivne primere koji ipak postoje. Oštra kritika institucija i generalizacija da su svi/e zaposleni/e nedovoljno osetljivi/e na ovu temu, te da ne umeju da se adekvatno odnose prema žrtvi/preživeloj, dodatno obeshrabruje žene da nasilje prijave, zbog čega je neophodno pisati i o pozitivnim primerima.

5.3.3. Specifičnosti izveštavanja onlajn medija

Na onlajn portalima je neophodno vest objaviti veoma brzo, zbog čega često nema dovoljno vremena za detaljno bavljenje temom i traženje relevantnih sagovornika/

ca, pri čemu bi trebalo imati u vidu da je onlajn medijima važno da privuku što više publike, tj. da imaju veliki broj „klikova“. Međutim, potreba za brzim objavljivanjem teksta i privlačenjem većeg broja čitalaca/teljki ne može da bude opravdanje za neetičko i/ili diskriminatorno pisanje o osetljivim društvenim temama, kao što je nasilje prema ženama. Ovakvu praksu neophodno je promeniti. Na primer, s obzirom na to da je prepoznato kako fotografije koje se objavljuju uz tekstove o nasilju prema ženama nisu adekvatne, grupa „Novinarke protiv nasilja“ izradila je bazu fotografija koje mogu biti korišćene za izveštavanje o nasilju prema ženama, pri čemu su fotografije besplatne i dostupne svima.¹²¹ Pored toga, prilikom izveštavanja onlajn medija u vezi sa nasiljem prema ženama potrebno je voditi računa i o načinu na koji se piše, kao i o izrazima koji se koriste – na isti način kao što je potrebno voditi računa o fotografijama koje prate tekst.

Senzacionalizam je veoma čest u naslovima i podnaslovima, zbog čega je posebno potrebno obratiti pažnju na naslove i podnaslove tekstova o nasilju prema ženama. Onlajn mediji ne bi trebalo da igraju ulogu policije i tužilaštva, ne bi trebalo da ispituju „svedoke/inje“, niti da objavljuju izjave

¹²¹ Baza fotografija dostupna na: <https://novinarkeprotivnasilja.org/izvestavamo-eticki/no-baza/no-foto-obuka/>.

sagovornika/ca koji/e nisu relevantni/e za konkretni događaj ili temu. Takođe, etičko i nediskriminatorno izveštavanje podrazumeva i da tekstovi ne sadrže komentare o oblačenju i/ili ponašanju žrtve nasilja ni o njenom životnom stilu, kao ni „objašnjenja“ razloga zbog kojih je do nasilja došlo kojima se nasilje romantizuje ili relativizuje, nasilnik opravdava i slično. To može veoma negativno da utiče na žrtve/preživjele, a ujedno i šalje pogrešnu sliku javnosti o ozbiljnosti i rasprostranjenosti nasilja prema ženama.

Mislim da bi trebalo, kada izveštavaju o nasilju prema ženama, femicidu, koliko god to zvučalo hladno, da izveštavaju samo sa činjenicama, kao i da ne idu novinari da ispituju svedoke. Policija postoji s razlogom. Imali smo one užasne slučajeve kada uništite žene koje su uopšte bile spremne da izađu u javnost.

(Dejana Stošić)

Osećala sam se iskorišćeno. Iskustvo koje sam podelila sa javnošću je samo po sebi izuzetno potresno, ne znam zašto je bilo potrebno dodatno dramatiizovati priču. Bila sam i ljuta istovremeno. Zar je broj „klikova“ na portalima bio važniji od podrške? Ja smatram da podrška postoji kada su mediji objektivni, kada moju priču dele da bi se ona čula, da bi

imala doprinos ka unapređenju neke prakse u sistemu a ne da doprinese nečijoj zaradi. Jako ružan osećaj. Ne znam ni šta da dodam na tu temu... Dolazila sam u situaciju da me ljudi na društvenim mrežama na kojima sam bila vrlo dostupna i otvorena, više pitaju o tome koliko je tu stvarno krvi bilo, do kog sprata sam nosila tu bebu koja visi na pupčanoj vrpici... Veruj mi ne mogu više toga ni da se prisećam. Baš me uznemiri sećanje na sve to...

(Milica Filipović)

Komentari ispod teksta u onlajn mediji, kao i na društvenim mrežama onlajn medija, mogu da budu dodatno loši za žrtvu/preživjelu, te je u ovakvim slučajevima neophodno imati prethodnu moderaciju komentara.

U slučajevima tekstova o nasilju prema ženama može biti korišćena opcija isključivanja mogućnosti komentarisanja, što je jedna od preporuka iz *Smernica za izveštavanje o nasilju prema ženama* „Novinarki protiv nasilja“, a tu opciju koriste i neki Jutjub kanali kada govore o osetljivim temama. Svakako je veoma važno obezbediti neki vid moderacije komentara (prethodnu ili naknadnu moderaciju) ili onemogućiti ostavljanje komentara, posebno ako se ima u vidu da su komentari često diskriminatorni, uvredljivi, i samim tim predstavljaju novi vid nasilja.

Što se tiče onlajn medija, mora da im bude jasno da ovo nisu priče za „klik“, ja radim u mediju kojem je „klik“ jako važan i jako puno se polaže na „klikove“ i posetu. Ovo nisu priče za to, jednostavno nekada moraš da žrtvuješ „klik“, ne moraš da budeš prvi, nije ovo tema da se bude prvi i ne znam kako atraktivan i „klikabilan“. Ove se teme i priče rade za viši cilj.

(Ivana Mastilović Jasnić)

Novinar može da predstavi slučaj – kako je bilo, šta se desilo, šta je prethodilo, ali na kraju će ta osoba koja je dala intervju, ili osobe iz njene blizine, ili druge žrtve koje još uvek čute – početi da čitaju komentare u kojima se ta žena naziva kurvom, šta je ona već radila pa nasilnika isprovocirala – i onda će se ona zatvoriti. Tako da mislim da je restrikcija na komentare neophodna u ovim slučajevima, da se pokaže da može drugačije i da se na neki način ohrabre žene. S druge strane, ti ljudima poručuješ time – ovakvo ponašanje nije u redu, mi nećemo da objavimo vaš komentar zbog toga i toga, što je potpuno legitimno da se radi.

(Dejana Stošić)

(...) Jer u toj masi svega i svačega vi u vrh glave imate 10 posto podržavajućih komentara čitalaca, a ostatak je blaćenje, „ona je kriva, sama je tražila“ ...

(Učesnica fokus grupne diskusije)

Urednici/ce onlajn medija predstavljaju jedan od razloga objavljivanja neetičkih i diskriminatornih naslova i tekstova. Čak i kada novinari/ke znaju kako se na ispravan način izveštava o temi nasilja prema ženama, urednici/ce često vrše pritisak da izmene tekst i/ili naslov teksta, dok se istovremeno pozivaju na svoje nadređene (direktore/ke medija), uz objašnjenje da bi tekstovi trebalo da privuku što više pažnje. Privlačenje velike pažnje najlakše se i najbrže postiže neetičkim i diskriminatornim (senzacionalističkim) načinom izveštavanja, pa je neophodno konstantno vršiti pritisak na urednike/ce, koji/e su odgovorni/e za usklađenost tekstova sa novinarskim kodeksom.

Verujem da čak i novinar koji ide na teren zna da to nije o.k., niko me ne može ubediti da novinari ne znaju – znaju, ali ako im urednik kaže – moraš ovako, tu je kraj priče, a ne postoji mehanizam da se nekako novinar zaštiti, da kaže uredniku da neće u tome učestvovati, jer od toga živi – to je mahom opravdanje.

(Učesnica fokus grupne diskusije)

Mislim da bi svima bio argument, ja sam samo urednik, iznad mene je direktor, iznad mene je neka veća instanca koja traži čitanost, gledanost, „kliktanje“, ja moram da radim šta se od mene traži...

(Učesnica fokus grupne diskusije)

Treba naći način kako okupiti te urednike, prisiliti ih da rade taj posao za koji su plaćeni, odnosno da snose odgovornost zašto im portali izgledaju tako kako izgledaju.

(Učesnica fokus grupne diskusije)

5.3.4. Korišćenje postojećih pravnih mehanizama

Imajući u vidu da je potrebno izvršiti određeni pritisak na onlajn medije, posebno na urednike/ce, neophodno je podizati svest celokupne javnosti o potrebi reagovanja na slučajeve neetičkog i diskriminatornog izveštavanja onlajn portala, kako bi bilo sprečeno ponavljanje takvog izveštavanja. To znači da je potrebno češće i dosledno koristiti pravne mehanizme koji su na raspolaganju, kada su tekstovi diskriminatorni ili neetički. U nekim slučajevima dovoljno je obratiti se onlajn mediju koji je objavio neku netačnu informaciju, ili je

objavljeno nešto što je uvredljivo za osobu o kojoj se piše. Veoma često takve stvari mogu biti ispravljene ovakvim reagovanjem, odnosno direktnim kontaktom sa onlajn medijem.

Međutim, postoje situacije u kojima to nije dovoljno, kada je izveštavanje onlajn medija takvo da je neophodno iskoristiti neki od pravnih mehanizama koji je na raspolaganju (npr. pritužba povereniku za zaštitu ravnopravnosti, obraćanje Savetu za štampu, tužba, krivična prijava). Pravne mehanizme trebalo bi koristiti bez obzira na određene sumnje koje građani/ke mogu imati u efikasnost i delotvornost ovih postupaka, npr. zbog mogućnosti da pokretanje nekog pravnog mehanizma izazove dodatno pisanje tog onlajn medija kao odgovora, kao i zbog dužine trajanja većine pravnih postupaka.

Što se tiče pravnih mehanizama nakon takvih objava u medijima, mislim da ih treba koristiti, mada nisam baš sigurna šta se time postiže, jer recimo, sve tužbe ili neki pravni postupci i prijave protiv medija koji su tako izveštavali, mogu da budu i dodatna provokacija tih medija zbog kojih žrtve mogu dodatno da trpe. [...] Mora da se razume mehanizam funkcionisanja tabloida, oni ne prezaju ni od čega. [...] Ja sam svakako za to da se primene pravni mehanizmi, samo moramo biti svesni da oni mogu poslužiti

za dalju odmazdu što se recimo i vidi na sudu, na ročištima u tom predmetu.

(Ivana Mastilović Jasnić)

Ipak ja bih uvek savetovala da se u svakom slučaju nasilja prema ženama tuži i počinitelac, kao i medij koji to nasilje širi i promovise. Znam da nije lako, ali to je jedino što ti preostaje!

(Žaklina Tatalović)

Nisam pokretala. I da mogu vreme da vratim unazad ne bih pokretala te mehanizme. Medije nekako doživljam kao silu, moćni su. Pokretanje pravnih mehanizama zbog par rečenica koje su objavili, a koje meni lično štete, za njih je minorna stvar. Čak i da uspem u tim postupcima ne bi to za njih ništa značilo. Opet bi se ponavljala ta loša praksa, a ja bih potrošila silno vreme i energiju...

(Milica Filipović)

5.3.5. Kontinuirane edukacije novinara/ki

Kao i za mnoge druge važne društvene teme, edukacija novinara/ki, kao i urednika/ca onlajn medija o adekvatnom (etičkom i

nediskriminatornom) izveštavanju o nasilju prema ženama od ključne je važnosti. Ove obuke trebalo bi da budu kontinuirane i stalno dostupne, ali i formatom prilagođene zahtevima ove specifične profesije. S druge strane, važno je pokazati empatiju i prema samim novinarima/kama, pred kojima se nalazi težak zadatak i na koje takođe (negativno) utiče bavljenje ovakvim temama. Upravo ovakav pristup može smanjiti kod novinara/ki doživljaj da su kritikovani/e, a povećati otvorenost ka usvajanju novih znanja, uključujući i nova znanja i veštine za izveštavanje o nasilju prema ženama.

Na kraju, trebalo bi ukazati na to da pored mnoštva razloga za brigu i nezadovoljstvo trenutnim stanjem, kao što je ovo istraživanje i pokazalo, postoje i određeni pomaci koji ulivaju nadu da se situacija u društvu i u novinarstvu popravlja. Na primer, način na koji se seksualno nasilje u javnosti percipira promenio se nabolje i sada postoji mnogo veća podrška žrtvama/preživelim nego što je to bio slučaj ranije, čemu je doprinelo izveštavanje o ovakvim slučajevima, posebno tokom 2021. godine.

Kao neko ko je vrlo prisutan na društvenim mrežama i ko ima kontakt sa čitateljicama i čitaocima, primećujem koliko su oni napredovali kada je u pitanju neetičko izveštavanje. Pre 10 godina niko nije video problem što piše „porodična tragedija“ ili

„porodična drama“, a sada se meni čitateljke javljaju sa linkovima do takvih tekstova i kažu – pogledaj ovo!

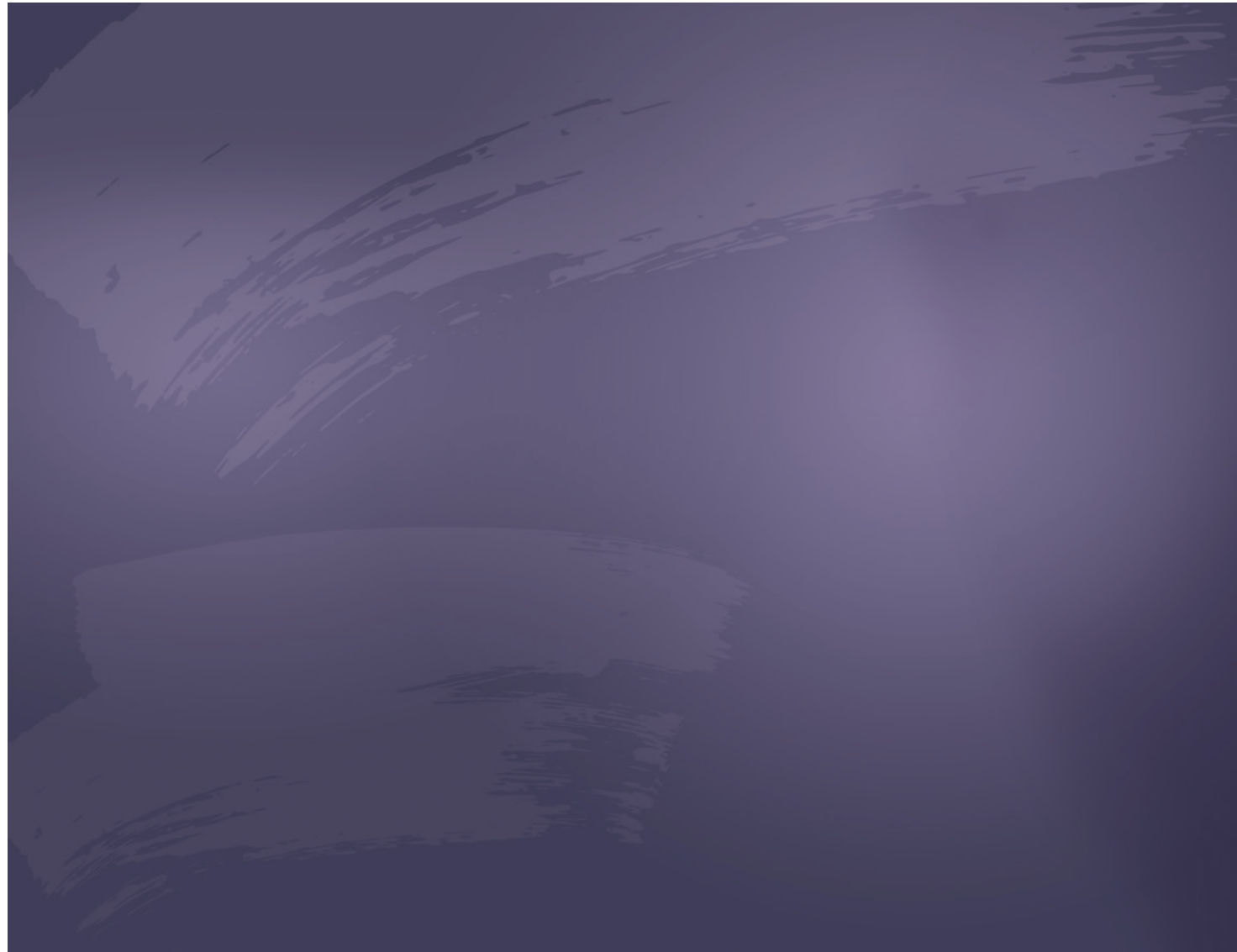
(Učesnica fokus grupne diskusije)

Međutim, sad mi je pala na pamet i jedna rečenica Milene Radulović: „Znala sam da će me napadati ali nisam znala da će me ovoliko i podržavati.“ Mislim da su ipak ovi slučajevi pokazali i koliko smo kao društvo spremni da podržimo žrtve.

(Učesnica fokus grupne diskusije)

2021. godina počinje sa prijavom Milene Radulović i Ive Ilinčić, a završava se sa #NisamPrijavila. Između se dešava sve ovo što se u medijima izdešavalo. Nije isto da pričamo u maju 2020. godine i sada, jer je ta 2021. godina bila prelomna za percepciju seksualnog nasilja.

(Učesnica fokus grupne diskusije)

6

PREPORUKE

Izveštavanje onlajn medija o nasilju prema ženama trebalo bi da bude etičko i nediskriminatorno, uz poštovanje svih nacionalnih propisa i međunarodnih standarda u ovoj oblasti.

Ova kratka analiza pokazala je da onlajn mediji veoma često ne poštuju zakone niti novinarske etičke standarde kada izveštavaju o nasilju prema ženama. Imajući u vidu prepoznate izazove, u nastavku su date preporuke čije poštovanje bi u znatnoj meri doprinelo poboljšanju izveštavanja o ovoj osetljivoj društvenoj temi na etički i nediskriminatorni način.

Kontinuirane edukacije

1.

Novinarima/kama onlajn portala trebalo bi staviti na raspolaganje sve priručnike i smernice koji su izrađeni na temu izveštavanja o nasilju prema ženama (npr. objavitih ih na jednom mestu).

2.

Neophodno je obezbediti kontinuirane edukacije za novinare/ke onlajn medija, kao i za urednike/ce onlajn medija, o izveštavanju o nasilju prema ženama na etički i nediskriminatorni način, uz poštovanje svih nacionalnih propisa i međunarodnih standarda u ovoj oblasti. Edukacije bi trebalo da budu posebno organizovane za novinare/ke, a posebno za urednike/ce onlajn medija.

Edukacija bi trebalo da bude podeljena u dva segmenta, odnosno dve obuke – osnovnu i naprednu:

3.

Potrebno je obezbediti kontinuirane osnovne obuke sa edukacijom o samom fenomenu nasilja prema ženama i devojčicama, kao preduslov za (dublje) razumevanje ovog veoma kompleksnog društvenog fenomena. Pored novinara/ki, neophodno je i da svi/e urednici/ce pohađaju ovu obuku.

4.

Potrebno je obezbediti kontinuirane napredne obuke za novinare/ke, u okviru kojih bi bile obrađivane specifične teme u vezi sa izveštavanjem o nasilju prema ženama, uključujući i specifičnosti određenih manifestacija nasilja (npr. seksualno nasilje, femicid i sl.), kao i specifičnosti nasilja prema određenim grupama žena (npr. žene sa invaliditetom, Romkinje i dr.).

Edukacije bi trebalo da budu prilagođene specifičnostima novinarskog posla u onlajn medijima, što znači da bi trebalo da budu organizovane češće, ali u kraćim formatima. Takođe, trebalo bi da ih drže predstavnice ženskih organizacija koje se bave prevencijom i zaštitom od nasilja u delu koji se odnosi na sam fenomen nasilja prema ženama, dok bi deo o adekvatnom izveštavanju trebalo da drže predstavnice medija (npr. novinarkе koje su članice grupe „Novinarkе protiv nasilja“) koje imaju više iskustva u etičkom i nediskriminatornom izveštavanju o nasilju prema ženama.

5.

Potrebno je organizovati obuke o pravnoj regulativi u ovoj oblasti i mogućim posledicama neetičkog i diskriminatornog izveštavanja o nasilju prema ženama, kako o pravnim posledicama, tako i o posledicama na samu preživelu/žrtvu i članove njene porodice. Pored novinara/ki, neophodno je da svi/e urednici/ce pohađaju ovu obuku.

Bilo bi veoma korisno da ove obuke drže drugi/e urednici/ce (onlajn) medija, kao i eminentni/e pravnici/ce i eksper-

ti/kinje u oblasti nasilja prema ženama. Takođe, neophodno je da obuke za urednike/ce onlajn medija, osim pravnih obaveza, odnosno odgovornosti medija za neetičko i diskriminatorno izveštavanje, budu motivišuće kako bi sami/e urednici/ce odustanu od senzacionalizma i postizanja što većeg broja „klikova“ kada su u pitanju teme koje se odnose na nasilje prema ženama. Takođe, obuke za urednike/ce onlajn medija trebalo bi da sadrže i deo o izboru novinara/ki koji/e će izveštavati o nasilju prema ženama, da se podstaknu da to budu novinari/ke koji/e su prošli/e određene edukacije u vezi sa nasiljem, i slično.

Imajući u vidu brzinu rada u onlajn medijima, razmisliti o mogućnosti:

6.

Onlajn obuke ili izrade platforme/sajta, tako da novinari/ke i urednici/ce mogu da pristupe obuci, odnosno obukama, u vreme koje im najviše odgovara. Takva obuka bi mogla da bude praćena dobijanjem odgovarajućeg sertifikata. Obuke bi mogle da budu organizovane u saradnji sa ženskim organizacijama koje se bave prevencijom i zaštitom od nasilja, organizacijama za ljudska prava, strukovnim novinarskim udruženjima, i slično.

Kreiranje tekstova o nasilju prema ženama

Brzina objavljivanja vesti, kratke forme izveštaja u onlajn medijima, potrebe za velikim brojem „klikova“ i slično, ne smeju da budu opravdanje za neetičko i diskriminatorno izveštavanje o nasilju prema ženama. Ovo je ključno u izbegavanju re-traumatizacije i dodatne viktimizacije preživjele/žrtve i/ili nje-

ne porodice, kao i kršenja pretpostavke nevinosti, dok sudski postupci ne budu završeni.¹²²

Veoma je važno da onlajn mediji promene način izveštavanja o nasilju prema ženama. Ovo je važna društvena tema i o njoj je potrebno izveštavati, ali način izveštavanja neophodno je prilagoditi osetljivosti i kompleksnosti teme. Kao što je već navedeno u ovom priručniku, dobru osnovu za izveštavanje o nasilju prema ženama predstavljaju *Smernice za medijsko izveštavanje o nasilju prema ženama* „Novinarki protiv nasilja“,¹²³ kao i preporuke date u publikaciji *Standardno loše u nestandardno doba*.¹²⁴ Prilikom istraživanja i rada na ovom priručniku, potvrdilo se da su preporuke koje su date u navedenim dokumentima suštinski korisne i za onlajn medije. U nastavku su predstavljene relevantne preporuke koje su definisane tako da budu neposredno primjenjive u radu novinara/ki onlajn medija.

7.

Prilikom izveštavanja o nasilju prema ženama, onlajn mediji (kao i svi drugi mediji) moraju da se pridržavaju svih važećih međunarodnih i nacionalnih propisa i etičkih standarda novinarstva, posebno *Kodeksa novinara Srbije*.

122 „Svako se smatra nevinim za krivično delo dok se njegova krivica ne utvrdi pravnosnažnom odlukom suda“. Ustav Republike Srbije, čav, op. cit.

123 Smernice za medijsko izveštavanje o nasilju prema ženama, Novinarke protiv nasilja, op. cit.

124 Đorđević, Aleksandra, Ranković, Larisa, Ivančević, Tamara, Višnjić, Jelena, Niškanović, Nataša, Standardno loše u nestandardno doba, op. cit.

8.

Prilikom pisanja naslova i podnaslova, neophodno je izbegavati izraze poput „šokantno“, „jezivo“, „krvavi pir“, „horor“ i slično. Zameniti ih opisnim izrazima zasnovanim na činjenicama – „ubistvo“, „pokušaj ubistva“ ili „nasilje prema ženi“.

Važna napomena: ubistvo žene u intimnom partnerskom ili porodičnom kontekstu nije „porodična tragedija“, već femicid.

9.

Novinari/ke će isključivo koristiti adekvatni, nediskriminatorni i nestigmatizujući jezik prilikom izveštavanja o nasilju prema ženama. To podrazumeva izbegavanje korišćenja izraza poput „jadne“, „nesrećne“ žene, već se nasilje naziva svojim pravim imenom, u zavisnosti od konkretnog slučaja (opisano u preporuci broj 8).

10.

Pored toga, ovo podrazumeva i korišćenje nediskriminatornih izraza za preživjele/žrtve i nasilnike koji pripadaju određenim manjinskim grupama (verskim, nacionalnim, seksualnim, osobe sa invaliditetom). Na primer, ne nazivati osobe sa invaliditetom „invalidima“ niti dijagnozama; ne koristiti pogrdne izraze za pripadnike/ce LGBTI+ populacije; ne naglašavati nacionalnu ili versku pripadnost preživjele/žrtve i nasilnika (ukoliko to nije od posebnog značaja); ne koristiti uvredljive izraze za pripadnike određenih nacio-

onalnih manjina; i slično. Takođe, u pogledu same sadržine teksta, veoma je važno ne relativizovati nasilje, ne romantizovati ga, niti objašnjavati razloge što je do nasilja došlo. Posebno je potrebno voditi računa o pažljivoj upotrebi jezika i termina u vezi sa preživlom/žrtvom, njenim ponašanjem, životnim stilom i slično.

11.

Pored adekvatnih naslova i podnaslova, veoma je važno da tekstove u onlajn medijima prate odgovarajuće fotografije. To znači da ne bi trebalo koristiti fotografije ili video-zapise koji na neadekvatan i stereotipan način prikazuju nasilje, preživele/žrtve i nasilnike (kao što su, na primer, fotografije žena koje imaju modrice, žena koje su u nemoćnom i podređenom položaju u odnosu na muškarca, i slično). Takođe, ne bi trebalo koristiti fotografije kojima se otkriva identitet žene koja je preživela nasilje, članova njene porodice, kao ni nasilnika (na primer: fotografije sa društvenih mreža).

12.

Preporuka novinarima/kama onlajn portala da koriste bazu fotografija koje su izradile „Novinarke protiv nasilja”.¹²⁵ Umesto fotografija mogu biti korišćeni infografici sa podacima o rasprostranjenosti nasilja prema ženama, različiti crteži i/ili ilustracije ili fotografije relevantnih sagovornika/ca sa kojima su vođeni razgovori o nasilju prema ženama.

¹²⁵ Baza fotografija dostupna na: <https://novinarkeprotivnasilja.org/izvestavamo-eticko/no-baza/no-foto-obuka/>.

13.

Neophodno je uvek jasno i nedvosmisleno naglasiti da je odgovornost za nasilje isključivo na nasilniku, i nikada ne bi trebalo krivicu za nasilje prebacivati sa nasilnika na preživelu/žrtvu.

14.

Ukoliko se izjava uzima lično od žene koja je pretrpela neki vid nasilja, neophodno je preneti autentične izjave te žene, bez interpretacija i neosnovanih zaključaka i/ili insinucija.

15.

Novinari/ke bi uvek trebalo da vode računa i o članovima porodice žrtve/preživele, a posebno u situacijama kada izveštavaju o femicidima, tj. kada žrtva ne može da im da izjavu, a njihovo izveštavanje utiče na članove porodice koji su već suočeni sa velikim gubitkom.

16.

Neophodno je koristiti rodno osetljiv jezik, u skladu sa odredbama Zakona o rodnoj ravnopravnosti,¹²⁶ pri čemu je preporučljivo koristiti priručnike o upotrebi rodno osetljivog jezika.¹²⁷

¹²⁶ Član 44. Zakona o rodnoj ravnopravnosti, Službeni glasnik RS, br. 52/2021.

¹²⁷ Dostupno na: https://www.zenskestudije.org.rs/pdf/knjige/prirucnik_za_rodno_osetljiv_jezik.pdf; <https://www.rodnaravnopravnost.gov.rs/index.php/sr/akademski-kutak/publikacije/prirucnik-za-upotrebu-rodno-osetljivog-jezika>; https://www.zenskestudije.org.rs/pdf/knjige/vodic_za_rodno_osetljiv_jezik.pdf.

Nadalje, ukoliko format to dozvoljava, potrebno je da sagovornici/ce budu relevantni/e. Bez obzira na potrebu za brzim objavljivanjem tekstova, novinari/ke onlajn medija moraju da objavljuju proverene informacije:

17.

Preporuka je da se ne prenose izjave i komentari osoba koje nisu relevantne za sam čin nasilja ili za temu nasilja prema ženama generalno. Izjave komšija/nica, slučajnih prolaznika/ca i slično u najvećem broju slučajeva nisu relevantne.

18.

Novinari/ke bi trebalo da se oslanjaju na zvanične izvore (predstavnike/ce državnih organa koji/e su zaduženi/e za prevenciju i zaštitu od nasilja – centri za socijalni rad, policija, tužilaštvo), na pravnike/ce koji se bave ovom temom, kao i na izvore (psihologe/škinje, sociologe/škinje, istraživače/ice i sl.) iz ženskih nevladinih organizacija koji se bave prevencijom i zaštitom od nasilja prema ženama.

Prilikom izveštavanja o nasilju prema ženama neophodno je imati na umu edukativnu ulogu medija. Između ostalog, to podrazumeva i objašnjenje samog fenomena nasilja prema ženama, kontekst konkretnog događaja, podatke o rasprostranjenosti određenih vrsta i manifestacija nasilja, i slične informacije kojima će biti podizan nivo svesti javnosti o nasilju prema ženama i stvarana nulta tolerancija na nasilje.

19.

Posebno je važno da se na kraju tekstova o nasilju prema ženama daju informacije o dostupnim uslugama podrške za preživjele/žrtve, kao i druge informacije koje mogu biti od značaja ženama u situacijama nasilja.

Kako bi se podstakle žene da prijavljuju nasilje:

20.

Potrebno je da se javno govori i piše i o primerima dobre prakse, odnosno o situacijama kada organi vlasti blagovremeno pruže adekvatnu zaštitu ili podršku ženama koje su preživjele ili su žrtve nasilja, kao i kada delotvorno sprovode postupke protiv nasilnika.

21.

Novinari/ke bi trebalo da pozivaju institucije na odgovornost i da ukazuju na propuste ukoliko zaposleni/e u institucijama ne postupaju profesionalno u situacijama nasilja prema ženama.

Komentari ispod tekstova o nasilju prema ženama

Potrebno je imati u vidu da nije dovoljno samo obavještenje (*disclaimer*) kako nije dozvoljen uvredljivi i diskriminatory govor, uključujući i govor mržnje, već je neophodno aktivno moderirati komentare.

22.

Veoma je bitno da onlajn mediji vode računa o komentarima ispod tekstova o nasilju prema ženama. Neophodno je da postoji prethodna (*ex ante*) kontrola komentara (situacija u kojoj komentar mora da bude odobren), ili naknadna (*ex post*) moderacija komentara (situacija u kojoj su komentari objavljeni, pa naknadno uklonjeni).

23.

Potpuno isključiti mogućnost ostavljanja komentara na tekstove o nasilju prema ženama (što je jedna od preporuka koja postoji u *Smernicama za medijsko izveštavanje o nasilju prema ženama*).

Na onlajn mediju je da izabere način moderacije komentara (prethodna ili naknadna moderacija), ili isključivanje komentara.

24.

Svaki onlajn medij trebalo bi da izdradi pravilnik/protokol o načinu postupanja sa komentarima, koji će biti uočljiv i lako dostupan, kako bi čitaoci/teljke unapred znali/e kako će biti postupano sa njihovim komentarima.

Takođe, iako se prema Zakonu o javnom informisanju i medijima društvene mreže ne tretiraju kao mediji, osim

ako nisu registrovani u Registru medija u skladu sa zakonom.¹²⁸

25.

Neophodno je da onlajn portali vode računa o svojim profilima na društvenim mrežama i pre izmene ovog zakona, koja je neophodna kako bi se društvene mreže medija tretirale kao mediji, odnosno uspostavila odgovornost medija za korisnički generisane sadržaje. To znači da je potrebno da se u odnosu na komentare na društvenim mrežama ponašaju na isti način kao i u odnosu na komentare na sopstvenom portalu, odnosno neophodno je da odrede način moderacije komentara i dosledno ga primenjuju.

¹²⁸ ZJIM, član 30.

7

LITERATURA

1. Analiza medijskog izveštavanja o problemu nasilja prema ženama za period 2019–2021. godine, Beograd, april 2022. Dostupno na: <https://serbia.un.org/sites/default/files/2022-07/Analiza-medijskog-izvestavanja-o-problemu-nasilja-prema-zenama-od-2019-do-2021.pdf>.
2. Council of Europe Gender Equality Strategy. Dostupno na: 069816GBR_Combating sexist hate speech.pdf.
3. Đorđević, Aleksandra, Ranković, Larisa, Ivančević, Tamara, Višnjić, Jelena, Niškano-
vić, Nataša, *Standardno loše u nestandardno doba*, BeFem kultura i akcija. Dostupno na: <https://eca.unwomen.org/en/digital-library/publications/2021/8/bad-as-usual-in-unusual-times>.
4. Evropska konvencija o ljudskim pravima i osnovnim slobodama, 1950. Dostupno na: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_SRP.pdf.
5. Gender Equality Commission Steering Committee on Media and Information Society. Dostupno na: <https://rm.coe.int/prems-064620-gbr-2573-gender-equality-in-media/16809f0342>.
6. Izoštavanje medijske slike – predstavljanje žena u dnevnim novinama u Srbiji, *BeFem*, 2019.
7. *Izveštaj ANEM: Pravni monitoring Medijske scene u Srbiji* – Izveštaj broj 56 za septembar 2014. godine. Dostupno na: <https://bit.ly/2G2Rkag>.
8. Izveštaj o napretku Srbije, 2021. godina, Evropska komisija. Dostupan na: https://www.mei.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/godisnji_izvestaji_ek_o_napretku/izvestaj_ek_oktobar_21.PDF.
9. Janković, Brankica, i dr., *Priručnik za novinare i novinarku Borba za ravnopravnost*, Poverenik za zaštitu ravnopravnosti, Beograd, str. 55. Dostupno na: <http://ravnopravnost.gov.rs/wp-content/uploads/2017/01/Prirucnik-za-novinarke-i-novinare-Borba-za-ravnopravnost.pdf>.
10. *Ko smo mi i šta radimo*, Poverenik za zaštitu ravnopravnosti. Dostupno na: <http://ravnopravnost.gov.rs/rs/ko-smo-i-sta-radimo/>.
11. *Kodeks novinara Srbije*. Dostupno na: https://savetzastampu.rs/wp-content/uploads/2020/11/Kodeks_novinaru_Srbije.pdf.
12. Konstantinović Vilić, Slobodanka, Petrušić, Nevena, *Pokušaj femicida i femicid u Srbiji: sprečavanje i procesiranje*, Pančevo, 2021.
13. Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena, CEDAW, 1979. Dostupno na: <https://www.minljmpdd.gov.rs/medjunarodni-ugovori-konvencija-CEDAW.php>.
14. Krivični zakonik Republike Srbije, *Službeni glasnik RS*, br. 85/2005, 88/2005 – ispravka, 107/2005 – ispravka, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 i 35/2019.
15. Krstić, Ivana, *Izveštaj u upotrebi govora mržnje u medijima u Srbiji*, Poverenik za zaštitu ravnopravnosti i Savet Evrope, Beograd, 2020. Dostupno na: <http://ravnopravnost.gov.rs/wp-content/uploads/2022/01/HF25-hate-speech-Serbian-media-SRP.pdf>.
16. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, 1966. Dostupno na: <https://akb.org.rs/wp-content/uploads/2022/03/8-Zakon-o-ratifikaciji-Medjunarodnog-pakta-o-gradjanskim-i-politickim-pravima.pdf>.
17. Milivojević, Snježana, Ninković Slavnić, Danka, Bajčeta, Snežana, *Informisanje u digitalnom okruženju u Srbiji*, Centar za medijska istraživanja – Fakultet političkih nauka, Beograd, 2020.
18. Presuda u slučaju Delfi protiv Estonije (*Delfi AS v. Estonia*) od 10. oktobra 2013. Dostupno na internet stranici pretraživača prakse ESLJP – HUDOC, putem linka: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22002-8960%22%7D>.
19. *O nama*, Savet za štampu. Dostupno na: <https://savetzastampu.rs/o-nama/>.
20. Presuda u slučaju Erbakan protiv Turske (Erbakan v. Turkey) od 6. jula 2006, stav 56. Dostupno na internet stranici pretraživača prakse ESLJP – HUDOC, putem linka: <https://bit.ly/2DAJG64>, citirano po dokumentu: ESLJP, *Fact Sheet – Hate Speech*.
21. Presuda u slučaju Handisajd protiv Ujedinjenog Kraljevstva (Handyside v. the United Kingdom) od 7. decembra 1976, stav 49. Dostupno na: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57499%22%7D>}. Citirano po dokumentu: ESLJP, *Fact Sheet – Hate Speech*. Dostupno na: <https://bit.ly/2N-LQ7rF>.
22. *Punoletni učinioci krivičnih dela u Republici Srbiji, 2020*, bilten, Republički zavod za statistiku, Beograd, 2021.
23. *Smernice za medijsko izveštavanje o nasilju prema ženama*, Novinarke protiv

- nasilja, Beograd, 2022, dopunjeno izdanje. Dostupno na: <https://www.undp.org/sr/serbia/publications/smerne-za-medij-sko-izve%C5%A1tavanje-o-nasilju-prema-%C5%BEenama>.
24. Stojković, Miloš, Pokuševski, Dušan, *Anonimna mržnja – Mehanizmi zaštite od govora mržnje na internetu*, Beogradski centar za ljudska prava, Beograd, 2018. Dostupno na: <http://www.bgcentar.org.rs/bgcentar/wp-content/uploads/2018/12/Anonimna-mrznja-FINAL-S.pdf>.
25. *Šta možemo da uradimo za Vas*, Savet za štampu. Dostupno na: <https://savetza-stampu.rs/o-nama/sta-mozemo-da-uradi-mo-za-vas/>.
26. *Trust in media*, EBU Operating Eurovision and Euroradio, September 2021. Dostupno i na: <https://www.cenzolovka.rs/mediologija/u-srbiji-se-vise-veruje-onlajn-medijima-u-ostatku-evrope-onim-tradicionalnim/>.
27. Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima, Generalna skupština Ujedinjenih nacija, 1948. Dostupno na: https://www.ohchr.org/sites/default/files/UDHR/Documents/UDHR_Translations/cnr.pdf.
28. Ustav Republike Srbije, *Službeni glasnik RS*, br. 98/2006 i 115/2021.
29. Zakon o elektronskoj trgovini, *Službeni glasnik RS*, br. 41/2009 i 95/2013.
30. Zakon o javnom informisanju i medijima, *Službeni glasnik RS*, br. 83/2014, 58/2015 i 12/2016 – autentično tumačenje.
31. Zakon o parničnom postupku, *Službeni glasnik RS*, br. 72/2011, 49/2013 – odluka US, 74/2013 – odluka US, 55/2014, 87/2018 i 18/2020.
32. Zakon o prekršajima, *Službeni glasnik RS*, br. 65/2013, 13/2016, 98/2016 – odluka US, 91/2019 i 91/2019 – dr. zakon.
33. Zakon o rodnoj ravnopravnosti, *Službeni glasnik RS*, br. 52/2021.
34. Zakon o zabrani diskriminacije, *Službeni glasnik RS*, br. 22/2009 i 52/2021.
35. Zakonik o krivičnom postupku Republike Srbije, *Službeni glasnik RS*, br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 – odluka US i 62/2021 – odluka US.
- Internet izvori:**
36. <http://ravnopravnost.gov.rs/diskriminacija/prituzba-zbog-diskriminacije/>.
37. <http://www.bgcentar.org.rs/bgcentar/wp-content/uploads/2018/12/Anonimna-mrznja-FINAL-S.pdf>.
38. <https://bit.ly/2QDX4eQ>.
39. <https://eca.unwomen.org/sites/default/files/Field%20office%20ECA/Attachments/Publications/2021/8/Standardno%20lose%20u%20nestandardno%20doba-min.pdf>.
40. <https://mondo.rs/Info/Crna-hronika/a1426438/mika-aleksic-advokat-zoran-jakovljevic-milena-radulovic.html>.
41. <https://nova.rs/vesti/hronika/danijela-stajnfeld-branislav-lecic-silovanje/>
42. <https://nova.rs/vesti/politika/djuka-umesto-da-podrzi-zene-napada-feministkinje-ne-postoje-gori-nasilnici/>.
43. <https://novinarkeprotivnasilja.org/izvestavamo-eticki/no-baza/no-foto-obuka/>.
44. <https://nuns.rs/nuns-novinari-i-mediji-da-se-pridrzavaju-etickog-kodeksa-novinarau-izvestavanju-o-slucaju-silovanja-milene-radulovic-i-ostalih-zrtava/>.
45. <https://rs.n1info.com/showbiz/a637787-stajnfeld-u-pressingu-da-sam-iznela-ime-silovatelja-ceo-fokus-filma-bi-se-sveo-na-to/>.
46. <https://rs.n1info.com/vesti/marija-lukic-ovaj-sistem-ne-veruje-ni-mrtvoj-zeni-a-kamoli-zivoj/>.
47. <https://rs.n1info.com/vesti/novinarke-protiv-nasilja-o-slucaju-stajnfeld-izvestavati-bez-senzacionalizma/>.
48. <https://rs.n1info.com/vesti/stajnfeld-nisam-prijavila-bila-sam-slomljena-osudu-da-lazem-ne-bih-prezvela/>.
49. <https://savetzastampu.rs/dokumenta/poslovnik-o-radukomisije-za-zalbe/>.
50. <https://savetzastampu.rs/lat/wp-content/uploads/2020/11/SMERNICE-PDF-PR.pdf>.
51. https://twitter.com/hashtag/NisamPrijavila?src=hashtag_click&f=live.
52. https://twitter.com/MalaVranjanka/status/1474759711371190272?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetembed%7Ctwterm%5E1474759711371190272%7Ctwgr%5E%7Ctwcon%5Es1_%2Furl=https%3A%2F%2Fpulseembed.eu%2Fp2em%2FG9B-ajKe%2F.
53. https://twitter.com/niinochka/status/1474494889706639360?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetembed%7Ctwterm%5E1474494889706639360%7Ctwgr%5E%7Ctwcon%5Es1_%2Furl=http%3A%2F%2Fwww.rts.rs%2Fpage%2Fstories%2Fci%2Fstory%2F124%2Fdrustvo-%2F4644725%2Fnisam-prijavila-tviter.html.
54. <https://www.alexa.com/topsites/countries/RS> (izvor je u međuvremenu ugašen).
55. <https://www.alo.rs/hronika/crna-hronika/633222/preminula-milena-iz-kragujevca/vest>.
56. <https://www.alo.rs/vesti/hronika/mika-aleksic-milena-radulovic-silovanje-skola-glume/375812/vest>.
57. <https://www.alo.rs/zabava/kultura/564128/mojoj-cerki-je-bilo-strasno-branislav-lecic-otkrio-kroz-kakav-haos-je-prosao-i-tvrdi-da-je-danijela-zahvaljujuci-optuzbi-najbogatija-srpkinja-u-americi/vest>.
58. <https://www.bbc.com/serbian/lat/srbija-59803726>.

59. <https://www.blic.rs/sudbine/iva-ilincic-mika-aleksic-zlostavljanje-glumica-milena-radulovic/7jl2q7v>.
60. <https://www.blic.rs/sudbine/milena-radulovic-miroslav-mika-aleksic-optuzbe-silovanje-seksualno-zlostavljanje/qkn12t4>.
61. <https://www.blic.rs/vesti/hronika/monstruozne-batine-noz-hici-iz-pistolja-nogom-bebu-u-glavu-u-samo-proteklih-mesec/mh8183q>; <https://www.kurir.rs/vesti/drustvo/3935749/nasilje-u-porodici-povecano-sa-8000-na-36000-slucajeva>.
62. https://www.coe.int/sr_RS/web/belgrade/council-of-europe.
63. <https://www.danas.rs/vesti/drustvo/izgubila-sam-bebu-i-tuzila-gak-narodni-front-ispovest-sapcanke-milice/>.
64. <https://www.danas.rs/vesti/drustvo/kako-su-tabloidi-izvestavali-o-osobama-koje-su-prezivele-silovanje-u-srbiji/>.
65. <https://www.danas.rs/vesti/drustvo/poverenica-nedopustivo-banalizovanje-slucaja-milena-radulovic-u-emisiji-tv-hepi/>.
66. <https://www.danas.rs/vesti/drustvo/srbija-bez-zvanicne-statistike-rasprostranjenosti-femicida-za-sedam-dana-ubijene-cetiri-zene-od-pocetka-godine-sedam/>.
67. <https://www.espreso.co.rs/vesti/hronika/710231/milena-ponovo-proslo-kroz-uzas-bila-sam-uplasena-on-je-toga-bio-svestan-i-nije-se-zaustavljao-ima-je-izgovor>.
68. <https://www.facebook.com/femplatz>.
69. <https://www.facebook.com/groups/469792581448784/?fref=mentions>.
70. <https://www.facebook.com/mmvale46/posts/3009134769300457>.
71. <https://www.instagram.com/tv/CZr9u1E-pR8t/>.
72. <https://www.magazin.novosti.rs/sr/vest/skandal-ispilvao-eksplicitan-snimak-danijela-stajnfeld-video-18/1410483>.
73. <https://www.nedeljnik.rs/potresna-ispovest-merime-isakovic-cuvene-jugoslovenske-glumice-molim-nas-narod-da-ovo-pazljivo-procita-to-je-bio-branislav-lecic-o-tome-ce-se-danas-pricati/>.
74. <https://www.novosti.rs/c/drustvo/vesti/957195/ekskluzivno-miroslav-aleksic-milena-radulovic-zajednickoj-fotografiji-foto>.
75. <https://www.novosti.rs/drustvo/vesti/1004224/otkrivamo-intrigantne-detalle-slucaja-stajnfeld-lecic>.
76. <https://www.novosti.rs/drustvo/vesti/1006513/silovao-srpski-ministar-kulture-danijela-stajnfeld-dan-izricanja-presude-ratku-mladicu-hrvatske-medije>.
77. <https://www.novosti.rs/drustvo/vesti/1009167/ispravka-danijela-stajnfeld-nije-izmislila-silovanje-dobila-americki-azil>.
78. <https://www.rs.undp.org/content/serbia/sr/home/library/smernice-za-medijsko-izvetavanje-o-nasilju-prema-enama.html>.
79. <https://www.rts.rs/page/stories/ci/story/134/hronika/4427382/potvrdjena-optuznica-protiv-mike-aleksica.html>.
80. <https://www.rts.rs/page/stories/sr/story/135/hronika/4014331/milutin-jelicic-jutka-presuda-tri-meseca-zatvora-osudjen.html>.
81. <https://savetzastampu.rs/o-nama/>.
82. <https://www.stat.gov.rs/sr-latn/vesti/20211022-godisnje-istrazivanje-o-ikt/?a=27&s=0>.
83. <https://www.telegraf.rs/vesti/hronika/3316777-oglasilo-se-tuzilastvo-danijela-stajnfeld-otkrila-identitet-coveka-koji-ju-je-silovao>.
84. https://www.telegraf.rs/vesti/srbija/3454175-zasto-u-srpskim-porodilistima-ima-sve-manje-ljudskosti-i-saosecanja-zene-nece-vise-da-cute-a-sta-kazu-lekari?utm_medium=Social&utm_source=Facebook&fbclid=IwAR1rM0213GgEfXT-21CysUsym-Nvm_qdq6V-7M1RMVf_hwwdtWltzE_n2xqE#Echo-box=1644266432.
85. <https://www.undp.org/sr/serbia/publications/smernice-za-medijsko-izve%C5%A1tanje-o-nasilju-prema-%C5%BEenama>.
86. <https://www.vreme.com/vreme/kad-javnost-sudi-na-stetu-zrtava/>.
87. <https://www.youtube.com/watch?v=1Sy9eaPpazg>.
88. <https://zena.blic.rs/puls-poznatih/danijela-stajnfeld-tvrdi-da-ju-je-silovao-branislav-lecic/regps9t>.
89. <https://zena.blic.rs/lifestyle/danijela-stajnfeld-branislav-lecic-kome-verovati/25013ph>.
90. https://www.zenskestudije.org.rs/pdf/knjige/prirucnik_za_rodno_osetljiv_jezik.pdf; <https://www.rodnaravnopravnost.gov.rs/index.php/sr/akademski-kutak/publikacije/prirucnik-za-upotrebu-rodno-osetljivog-jezika>; https://www.zenskestudije.org.rs/pdf/knjige/vodic_za_rodno_osetljiv_jezik.pdf.

Ova publikacija nastala je u okviru projekta „Unapređenje bezbednosti žena u Srbiji”, koji sprovodi Agencija Ujedinjenih nacija za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena u Srbiji (UN Women), uz podršku Norveške ambasade u Beogradu. Stavovi u ovom tekstu pripadaju isključivo autorima i autorkama, i ne predstavljaju nužno stavove UN Women i Norveške ambasade.